UTL AT DOWNSVIEW

D	RANGE	BAY	SHLF	POS	ITEM	C
39	13	30	21	08	016	7

[redacted] [redacted]

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PL 248 C466S4
Cemil, Mehmed
Seyyi'at-i sabikamiz

3088

11/57

دور استبداده یازلمشدر

سیئات سابقه‌مز

یاخود

اسکی هجرانلر

قطعه

کیم خیانتلك ایدرسه وطنه ملتنه
مبتلا ایله‌یه حق آنی ورم علتنه

محرری

د. جمیل

حق تألیفی محفوظدر
مهرسز نسخه‌لری ساخته‌در

درسعادت مطبعهٔ آرتین اصادوریان ومخدوملری

١٣٢٥

دور استبدادده یازلمشدر

سیئات سابقه‌مز

یاخود

اسکی هجرانلر

Cemil, D
Seyyi'āt-ı sābıkamız

قطعه

کیم خیانتلك ایدرسه وطنه ملتنه
مبتلا ایله‌یه حق آنی ورم علتنه

محرری

د . جمیل

حق تألیفی محفوظدر

مهرسز نسخه‌لری ساخته‌در

درسعادت

مطبعهٔ آرتین اصادوریان و مخدوملری

۱۳۲۵

PL
248
C466S4

LIBRARY
1
UNIVERSITY OF TORONTO

افادهٔ مرام

ای ملت نجیبه ای شانلی ترکلر عثمانلیلر

بنده تعالی شو (سیأت سابقه‌مز) عنوانلی کتابی اوچیوز اون یدی سنه‌سی مأموراً انطالیه، ایچ ایل، ارمناك، آنامور، علائیه، آقسکی، المالی، مکری طرفلرنده برسنه قدر سیاحتده بولنمش ایدم. ایشته اوخفیه‌سز یپلالرده اغیاردن خالی بغچه‌لرده پولیسسز ژاندارمه‌سز وترصد اجرا ایتدیرلمدیکندن دولایی سونکر قایقلری طرفندن کتوریلوب حدسز حسابسز درجه‌ده باروت، غرا تفنکی وسائر قچاق اشیا چیقاریلان بحر سفید ساحللرنده یازمش و آغزی قره قورقوسندن صاقلمش ایدم

اون سکز سنه‌در حسرتکش بولندیغم شو مقدس مملکته ایکی ماه مقدم کلدم مذکور اوراقی صاقلمش اولدیغم جزمه‌لرمك استارلری آره‌سندن وطراش آینه‌مك ایچریسندن چیقاردم برقسمی اوقونمیه‌جق درجه‌ده‌ایدی دیکر قسمنی طوپلدم برقاچ اخوانمه‌ده اوقودم عجبا طبع ایتدیره‌بیلمی ایتدیرمیه‌بیلمی دیه تردد حاصل اولدی‌اوتانان کیمسه مرادینه نائل اوله‌ماز دیدیلر وبکا برجسارت

ویردیلر هایدی بوده بولونسون دیه انظار قارینه تقدیم ایلدم . اصل مقصد عاجزانم ایسه کویلرده اومحترم ولی نعمتمز اولان دایلرمز عموجه‌لرمز بطال غازی وکسیك باش حکایه‌لری کبی دنیا و آخرة فائده‌سی اولمیان افسانه‌لری اوقویه‌جقلرینه‌شو کتاب بولندیغمز دوراستبدادك برتاریخچه‌سی کبیدر اوقوسونلر اوقوتسونلر برفکر پیدا ایلسونلر وخواب غفلتدن اویانسونلر دیه عوامك آکلایه‌جغی اسلوب اوزره یازلمشدر . امید ایدرمکه تنزلاً اوقویان ذوات کرامده خطالریمی عفو بیوررلر نه‌یپالم سرده بشریت وار بشر ایسه خطاسز اولمز

ومن الله توفیق

بطال غازی کسیك باش اوقویوب دوکمیك کوزدن یاش
افسانه‌در بری قرداش اینانمیکز ای ملت

د . جمیل

قلمی آلدم الیمه دیویدی صوقدم بلیمه
هرنه طوغارسه دیلمه یازمیه‌نك اویله‌سنه
بیلمم بن التماس ، سایه کوزتمم هیچ رتبه پایه
سیاتی صایه صایه یازمیه‌نك اویله‌سنه

رشوت ایله ایش کوره‌نك حتی آنی کوردیره‌نك
مرادینه ایردیره‌نك آنکدخی اویله‌سنه
رشوته هدیه دیه‌نك آنی آلوبده ییه‌نك
اوتانمه‌دن استیه‌نك آنکدخی اویله‌سنه

ایشیدوب آکلایك ای ناس صقین ایتمیك التماس
کیم ایدرسه اودر خناس آنکدخی اویله‌سنه
بیشمش آشه صو قتانك مال یتیمی صتانك
برده جاهل شارلتانك آنکدخی اویله‌سنه

حرامه حلال دیه‌نك اوکسوزلر مالك ییه‌نك
عدالت واردر دیه‌نك آنکدخی اویله‌سنه
سوزلرم کوش ایله یکن اذنه منکوش ایله بکن
حرامدن ثروت بردیکن باتمز دیه‌نك‌ده اویله‌سنه

کیمکه پاره‌یه چوق طاپار　　امید ایدك هر شیء یاپار
مجربدر مطلق صاپار　　ضال اولمز دیه‌نك اویله‌سنه
کیمده‌کی مرحمت یوقدر　　هر فنالق آنده چوقدر
اوشدادن دها ..　　چنکیز دیمه‌نك اویله‌سنه

....

خائن، جبین، نامرد، کش　　نجه دکلدر ار کشی
ایشته آصل اودر دیشی　　ار دیه‌نك اویله‌سنه

بسم الله الرحمن الرحيم

....

سيئات سابقه‌مز
یاخود
اسکی هجرانلر

نقل ایده‌یم برچوق قصه	کرچه ویرر غم وغصه
بوقصه‌دنده برحصه	آلنسون دیه ای ملت
شرع شریفی ترك ایتدك	نه چیقماز یوللره کیتدك
معناً مادةً بز بیتدك	وقت زوالدر ای ملت

....

صارلمدق شریعته	دوشدك برحال ذلته
جهالتدر بوعلته	اك بیوك سبب ای ملت
ترك ایلدك ذکر وتهلیل	بوسببدن اولدق ذلیل
علت جهل ایله علیل	اولان بزلرز ای ملت

قپانمش بصیرت کوزمز	یلانجلقدر سوزمز
پیغمبره یوق یوزمز	استمداد ایدهلم ای ملت
بزعلم ومعرفت اکتساب	ایتمدك ایتدك انتسات
صوره‌جقلر بزدن حساب	روز محشرده ای ملت

بیلمیز حقوق عباد — آتیده بز ایتدك بر باد
هانکی برین ایلهیم یاد — سیئات یك چوق ای ملت
حرامه بز حلال دیدك — اثبات ایسه چالدق یدك
دین دیانتی ترك ایتدك — بز عاصی اولدق ای ملت

....

مغلوب اولدق بزلر نفسه — اویدق هوا و هوسه
وار ایکن قلبده وسوسه — فلاح بولیمز ای ملت
بر طرفدن قحط و غلا — اولمقده طوفان بلا
ایقاظ اولمدق حالا — خواب غفلتدن ای ملت

اونودلدی روز محشر — تفریق ایتمدك خیرو شر
[*] نسناسه بز ابوالبشر — آتیده دیدك ای ملت
بز دوغری یوله کیتمدك — تصحیح اخلاق ایتمدك
آنادن طوغدق بیتمدك — اشرف مخلوقاتز ای ملت

جسمدن کولکه‌دن اه — منزه در بر در واه

. . . . . . — . . . . . .
. . . . . . — . . . . . .
. . . . . . — . . . . . .

---

[*] بر جنس مایمون .

محاکمده عدالت یوق　محو اولیور حقلی حقوق
ارتکاب التماس پك چوق　یوق صانمیکز ای ملت
دوشسه محکمه‌یه کیشی　کرك ازکاك کرك دیشی
عدالله آنك ایشی　کوریلور صانعه ای ملت

رشوت استر اعضا حاکم　ویرمز ایسه کبیر حکم
بحق حقلی اولان محکوم　ایدلمکده در ای ملت
[*] حاکم اولیور دعواجی　محضرلر آلیور باجی
زواللی بیچاره حاجی　حقسز چیقیور ای ملت

یاپیلور خلاف بر اعلام　حقلی سوبله‌یه‌مز کلام
حس ایدر روحنده آلام　عدالتسزلکدن ای ملت
شریعتده واردر قصاص　امر ایدبیور قاتلی آص
جانیلر اولیور خلاص　اجرأت یوقدر ای ملت

هر دائره بویله بوزوق　کیمسه‌ده رحم و شفقت یوق
ظلم و استبداد ایسه چوق　آز ظن ایتمیك ای ملت
جامعلرده جماعت یوق　میخانه‌لرده انسان چوق
اونوتدق بز هر بر حقوق　اضلال اولندق ای ملت

[*] یقینده نشر اوله‌جق استدلال اسمنده‌کی اثر عاجزیده تفصیلات ویرلمشدر .

بر طاقم ظالم بی امان — الندە قالدق الامان
بولنماز دیه بو زمان — چالمقده درلر ای ملت
امتی بتون صویدیلر — فقرا ایدوب قویدیلر
کیم دیرسه بونلر دویدیلر — اینانمیکز ای ملت

کیمی چالار کیمی صاتار — کیمی کرخانەده یاتار
کیمینه طوغریلق باتار — بوزلمش مایه ای ملت
انسانیت مدنیت — بویله‌می اولور حمیت
کیمسەده یوق حسن نیت — وار ظن ایتمك ای ملت

نەدر بو حال بو مسکنت — ذره‌جه یوقمی دیانت
مستقبلده بزه لعنت — اوقویه‌جقلر ای ملت
طوغری یولی ارامیز — مقصده بز وارەمیز
هیچ بر ایشه یارەمیز — بویله کیدرسەك ای ملت

صویدیلر بیچاره ملتی — قبول ایتدیلر ذلتی
مزمن ایتدیلر علتی — درمان ایدن یوق ای ملت
حمیت، غیرت، دللرده — معارف، قالدی ایللرده
شهوت، طولودر بللرده — اخلاقسز اولدق ای ملت

اویودق بزچالشمدن — چالشمغه آلشمدق
کوسدیردیلر باریشمدق — هپ جاهل قالدق ای ملت
مکتبلرك واردر آدی — همت ایتمیور استادی
ارباب کمالك فریادی — ایشیدلمیور ای ملت

....

کلوب کچمکده درفصول — حالا موجوداسکی اصول
بولمیز مقصده وصول — تجدد ایده‌لم ای ملت

(دور فلاکت)

ای کویلیلر ای قرداشلر — ای قهرمان ، ای داداشلر
ای یاشنی آلمش باشلر — قولاق ویرکز ای ملت
[۱] اغناتیف بزه چوق یاره — آچدی بولمدیلر چاره
[۲] فواد، ندیم، یوزلری قاره — آنلرسبدر ای ملت

---

[۱] اغناتیف ۱۲۹۳ سنه‌سی درسعادتده روسیه سفیری وسرایك برنجی دوستی ایدی .
[۲] فوادپاشا اوتاریخده صدارتده ایدی حقوق‌دولتی پایمال ایلدی پادشاهی اصرافاته آلشدیردی بعده محمودندیم پاشاصدارته کتورلدی ایسه‌ده بوده توی دیکدی دورفلاکت بونك کوننده بشلدی .

ایتمدیلر حسن نیت یوق ایدی ملی حمیت
امت چکدی چوق اذیت آنلرك کوننده ای ملت
محمودندیم صوقدی قازیق ملته چوق اولدی یازیق
زقوم اولسون آکا آزیق غیادره‌لرنده ای ملت

(انقلاب اول)

عزیز خانی خلع ایتدیلر انتحار ایتدی دیدیلر
اطبا راپور ویردیلر بزده ایناندق ای ملت
مرحوم سوردی ذوق اهنك لکن آلمشدی طوپ تفنك
روسلر ایله ایلدك جنك او سلاحلرله ای ملت

انشا ایتدیردی دونما هر بریسی سطوت نما
(٭) کرچه اخشاب ایدی اما ایشه یراردی ای ملت
بو خصوصده ایتدی همت حق ایلسون آکا رحمت
کرچه براقدی چوق ذمت حلال ایدملم ای ملت

(٭) الیوم خلیجده شمندیره بند دونمامزدر. بوندن اوتوز اوج سنه اول دول بحریه میاننده اوچنجلکی احراز ایلمش ایدك روس محاربه‌سندن صکره‌ده همت ایدن اولمدیغی ایچون صفر درجه‌یه تنزل ایلدك بناء علیه ینه بوملت نجیبه سایه‌سنده اسکی درجه‌یی بوله‌جغمزده امیدلر قویدر .

استقراض ایتدیردیلر یدك — اوروپایه فائض ویردك
مرحومه مسرفدر دیدك — سبب فؤاد پاشادر ای ملت
یاپدیردی بك چوق اماكن — وفا ایلمدی لكن
چراغان سراینده ساكن — ایتدیرلمشدی ای ملت

(انقلاب ثانی)

جلوس ایتدی سلطان مراد — دلی دیه قویدیلر آد
خلع ایله حتی اسمی یاد — ایتدیرلمدی ای ملت
حبس ایدلدی اوتوزسنه — ویرمدیلر هیچ بر نسنه
ایشلر كیتدی هپ ترسنه — عدالتده قالقدی ای ملت

كیدیردیلر اولجه تاج — خلع ایدوب قویدیلر محتاج
احتمالكه قالمشدر اج — ایشیدوب آغلایك ای ملت
هر بر كمالاتی جامع — اولهجقدی بزه حامی
تاریخه بك پارلاق نامی — یازیلهجقدر ای ملت

انسان دكلدی برملك — ظلم ایلدی اكا فلك
ایدهلم جملةً دیلك — حق رحمت قیلسون ای ملت

(انقلاب ثالث)

سلطان (حميد) ايتدى جلوس   خزينه‌ده يوق ايدى فلوس
حرب آچدى بزم ايله روس   پريشان اولدق اى ملت
رأى ويرمشدى برقاچ نادان   يلديزا اولمشدى قوماندان
كرچه سويلنلدى جندان   دكلنلمدى اى ملت

---

(٠) اكدى يلديز تخم نفاق   حاصل اولمدى اتفاق
چوقدن سوكمش ايدى شفاق   بوزلمش ايدك اى ملت

---

(٠) اعلان حرب اولنـدى موقع حربده بولنان او شانلى قوماندانلرمزه صلاحيت كامله ويرلـامشدى . قومانده يلديزده قديفه صنـداليه اوزرنده اوطوروب خريطـه‌يه باقه‌رق امرلر ويرليوردى حتى هرهانكى برقوماندان غالب كلورايسه بعده آنك سرعسـكر اوله‌جغى وعد ايدلمكله بو سـببدن آره‌يه نفاق كيردى يكديكرينه حين حاجتده معاونتده بولنمديلر عاقبت قورقديغمزه اوغرادق . (آمـيرال توغو مظفريات مـعلومه‌سى اوزرينه بنه اميرال بولنوب يالكز مكافات اوله‌رق ملتندن برتشكر قزانمشدر)

دورانحطاط

ار ایکن بزلری قاری   ایتدیردیلرویرنك واری
مغلوب ایتدی،مسقوف خاری بوحاله کلدك ای ملت
بوزدیرلدی هپ اردولر   المزدن کیتدی یوردلر
آیاستفانوسده لوردلر   مجلس یاپدیلر ای ملت

اوینادیلر بزه پیشدی   تکلیفات غایت مدهشدی
انکلیز امداده ایریشدی   بزی قورتاردی ای ملت
برلنده تکرار قونفرانس   یاپدیلر ایلدیلر دانس
(*)اومجلسدن بزره وه‌رانس یاپه‌رق چیقدق ای ملت

پرنس بزمارق تقسیم ایتدی   برچوق یرلرالدن کیتدی
نفوس، مال ملك هپ‌ـی بیتدی چوق متضرر اولدق ای ملت
ویردك قارصی اردحانی   باطوم، قبریس، کیتدی قانی
چیقدی ذاتاً مصرك جانی   اولن دیرلمز ای ملت

(*) مقام تعظیمده زیاده ایله‌رك اولنان تمنی. بل قیرمق

بوسنه‌یی ویردیلر ایله — هرسنك، تونس، بیله‌بیله
هیچ بری الماز قاله — زیرا یساقدر ای ملت
اومحصولدار طونه‌بویی — دونما یوزدیرو صویی
ویدین،شمنی،روسجق‌قویی — جمله‌سی کیتدی ای ملت

قلبه، خاصکوی، اووه‌سی — اسلیمیه، طرنوه‌سی
هپ اولدی بلغار یووه‌سی — بزدن آلدیلر ای ملت
دشمنلر یایدیلر دوکون — آنالر اغلدی او کون
کیتدی یازیق باروالکون — قره‌طاغلی‌یه ای ملت

اوروپا ایتدی بزه ایش — ترسنه بز ایتدك کیدیش
کیتدی الدن اوکوزل نیش — صربستانلی‌یه ای ملت
چوقدن ایدر ایتمش خلیا — غیرت ایتدی آلمانیا
دوبریجه‌یی‌یده رومانیا — استملاك ایتدی ای ملت

نه‌اولدی بزلره ایا! — ظن ایتمیك دکل خلیا
یونانستانه تسالیا — قطعه‌سی کیتدی ای ملت
آناطولی عربستان — خراب اولدی باغ وبوستان
باشمزه بلغارستان — تشکیل ایتدیلر ای ملت

کریدی المایك قاله — بوغازه باقارلر لاله
حاصل ایدك کوزده ژاله — کیزلی آغلایك ای ملت
فتح ایدرکن دوکمشدك قان — شهید ویرمشدك نیجه جان
فاتح ، یاوز ، سلیمان خان — قالقوب کورسونلر ای ملت

بویله ایکن بزلر ینه — باقه‌دق وطنه دینه
مغلوب اولدق کیردك اینه — اویقویه یاتدق ای ملت
اردویی ایتمدك تنظیم — خطا ایلدك چوق عظیم
کیمسه‌لر ایتمیور تعظیم — اعتبار یوقدر ای ملت

....

میلیونلر ایتدك یغما — طوپلرده پاسلندی قما
حانیا نرده دونما — وارمی کوسترك ای ملت
اسکیلری هب چورودی — ایچلرینه صو یورودی
آلتلرك مدیه بورودی — باغلی خلیجده ای ملت

کرچه وار قوجه ترسخانه — ایچنده‌در چلیك‌خانه
بونجه سنه‌در بردانه — یاپدیرلمدی ای ملت
مصارف ایسه غایت چوق — قزاقلرده برکمی یوق
. . . . — یاپدیرلمیه‌جق ای ملت

بوسنه‌یی ویردیلر ایله — هرسنك، تونس، بیله‌بیله
هیچ بری النماز قاله — زیرا یساقدر ای ملت
او محصولدار طونه‌بویی — دونما یوزدیرر صویی
ویدین، شمنی، روسجق قویی — جمله‌سی کیتدی ای ملت

قلبه، خاصکوی، اووه‌سی — اسلیمیه، طرنوه‌سی
هپ اولدی بلغار یووه‌سی — بزدن آلدیلر ای ملت
دشمنلر یاپدیلر دوکون — آنالر اغلادی اوکون
کیتدی یازیق باروالکون — قره‌طاغلی‌یه ای ملت

اوروپا ایتدی بزه ایش — ترسنه بز ایتدك کیدیش
کیتدی الدن او کوزل نیش — صربستانلی‌یه ای ملت
چوقدن ایدر ایمش خلیا — غیرت ایتدی آلمانیا
دوبریجه‌یی‌ده رومانیا — استملاك ایتدی ای ملت

نه اولدی بزلره ایا! — ظن ایتمیك دکل خلیا
یونانستانه تسالیا — قطعه‌سی کیتدی ای ملت
آناطولی عربستان — خراب اولدی باغ وبوستان
باشمزه بلغارستان — تشکیل ایتدیلر ای ملت

کریدی المایك قاله   بوغازه یاقارلر لاله
حاصل ایدك کوزده ژاله   کیزلی آغلایك ای ملت
فتح ایدرکن دوکمشدك قان   شهید ویرمشدك نیجه جان
فاتح ، یاوز ، سلیمان خان   قالقوب کورسونلر ای ملت

بویله ایکن بزلر ینه   باقمدق وطنه دینه
مغلوب اولدق کیردك اینه   اویقویه یاتدق ای ملت
اردویی ایتمدك تنظیم   خطا ایلدك چوق عظیم
کیمسه‌لر ایتمیور تعظیم   اعتبار یوقدر ای ملت

....

میلیونلر ایتدك یغما   طوپلرده پاسلندی قما
حانیا نرده دونما   وارمی کوسترك ای ملت
اسکیلری هپ چورودی   ایچلرینه صو یورودی
آلتلرك مدیه بورودی   باغلی خلیجده ای ملت

کرچه وار قوجه ترسخانه   ایچنده‌در چلیك‌خانه
بونجه سنه‌در بردانه   یاپدیرلمدی ای ملت
مصارف ایسه غایت چوق   قزاقلرده برکمی یوق
. . . .   یاپدیرلمیه‌جق ای ملت

---

[١] بارباروس، دورغود، پیاله قالقوب باقسه‌لر شوحاله
ایدرکدن آه وناله بزی تعییب ایدرلردی ای ملت
دومانسز باروت خانه‌مز ایشلر دائم طوبخانه‌مز
جرمانیادن جبخانه‌مز حالا کلمکده ای ملت

اوبودق بز بونجه زمان نه‌واپور یاپدق نه لیمان
دکان، وخانه، آپارتمان ایراد یاپدیردق ای ملت
[٢] تقاعد واپورلر آلدق بو آلشده‌ده بز چالدق
حدیده، جده‌یه صالدق شابه اوطورتدق ای ملت

[١] بارباروس خیرالدین پاشا اعاظم اسلامدن وعثمانلی بحریونك فوق العاده مهارت وجسارت وشجاعتله متصف الك مشهور ونامداری اولوب آق دکزده اوروپا دونمالرینی لرزه ناك خوف ودهشت ایچریسنده براقمش واسپانیا دونماسنه میدان اوقومش یاوز سلطان سلیم وزراسندندر پیاله پاشا دورغود مشهور قپودانلردن اولوب قریم وآزاق جهتنی قزاقلردن قورتارمشدرلر (قاموس الاعلام)

[٢] تقاعد واپورلردن مراد اجنبیلرك چوروك آرتق ایشه یارامیه‌جق درجه‌یه کلمش اولان واپورلرینی اوجوزجه آلوب بربویا بادانه‌سی یاپدقدنصکره بشبیك لیرایه آلنانی اون بیك کوستروب بووجهله برمثلیده چالنیور ذاتاً آلنانلر برایشه یرامدقلری کبی سواحل عثمانیه تجارتی ایسه عادتا اجنبی واپورلرینه منحصر قالمشدر. آلنان واپورلرك اکثریسیده بحراحمرده شابلر اوزرینه بیندیریله‌رك باتمقده‌در.

آلمانلر ذاتاً چوروك — ایچلرنده بوقدر یوروك
باغ یرینه بز . . . — سوردك ایشلتدك ای ملت
قلانلریده چاتیور — برر برر هب باتیور
کیمی لیمانده یاتیور — صره بکلیور ای ملت

یاقدیریلان کمورلر قوق — قپودانلرده قباحت یوق
بوخصوصده سوزم پك چوق — آز ظن ایتمیك ای ملت
پاره ایله رتبه صاندق — هر ایشه بز حیله قاندق
اوتوز اوچ سنه‌در یاتدق — تنبلجه‌سنه ای ملت

نه‌یاپدق بوقدر سنه — وارمی کوسترك برنسنه
کیتمکده‌یز هب ترسنه — کرداب فلاکته ای ملت
[١]دونکی‌جوبانلر چالشدی — هرشیئ یاپمغه آلشدی
بیلمدیکنی دانشدی — تکامل ایتدی ای ملت

اردوسك ایلیور تنظیم — یاپیور چوق شیلر عظیم
اوروپا ایدییور تعظیم — حالا اویورز ای ملت
یارین بربلغار دولتی — یاپوب ایده‌جك صولتی
کوریور زده غفلتی — چالشمقده‌در ای ملت

[١] وقتیله بزم چوبانلرمز اولان بلغارلر.

حق آلمش ذاتا عقلمز   محو ایتدی بیتدی مالمز
بر کونده طاتلی جانمز   چیقاره‌جقدر ای ملت
اسمکده‌در شمال یلی   شمدیده کیدییور روم ایلی
آغزه کم آلیرسه دیلی   کسیله‌جکدر ای ملت

---

[۱] موریشتغ ره‌والده قرار   ویردیلر ایتمدیلر عار
بولنمدی بزه بریار   یازقدر دیسون ای ملت
یار صانیلان چیقدی اوسته   کوونمه آلمان دوسته
هپسی کوز دیکمشدر پوسته   آلسونلر دیه ای ملت

چالشمدق ایتدك عناد   چکیلانی ایتمدك یاد
هر طرفدن فتنه وفساد   ظهور ایدییور ای ملت
نیجه آنا بابا باجی   آغلامقده‌در چوق حاجی
سبب اولاندن بو آجی   البت چیقه‌جق ای ملت

---

[۱] روم ایلیٔ عثمانینك تقسیمی ایچون روسیه دوستمزك ! تکلیفی اوزرینه دول معظمه‌نك ملاقاتله قرار ویردکاری معهود محل .

وطن بوكون خرابه‌زار		باقمدقكه اولسون كلزار
یانمدق ییقدق صدهزار		تأسف اولسون ای ملت
قره‌مانك قره قیونی		چیقاجقدر بونك اویونی
چوقلری ویره‌جك بوینی		قان دوكیله‌جك ای ملت

صارصل آه ای عرش اعلا		باشمزده وار بر بلا
رحم ایله بزلره مولی		آمین دییکز ای ملت
پادشاهم امق آجی		هپسی ال آچمش دعاجی
نیجه قرداش آنا باجی		كوزیاشی دوكیور ای ملت

عشیرتكن جد پاكك		دشمنك آلدیلر خاكك
شمدی اویرلرده ساكن		بز دكلیز ای ملت
قیلدیلر شیرانه صولت		تشكیل ایتدیلر بردولت
شمدی بزده‌نه بوذلت		اغیاره قارشی ای ملت

بز آنلرك احفادی‌یز		احفادینك احفادی‌یز
هپمز اوغوز خان نسلی‌یز		بوذلت نه‌در ای ملت
بخش ایله قانون اساسی		ظلمدن قورتار بوناسی
سیله‌لم غبار یاسی		كوزلرمزدن ای ملت

اوار اوغلی ار اوغوزلر ارطغرل، فاتح، یاوزلر
نامارك آندجه سیزلر چیکرلرمز ای ملت
غازی سلیمان شهزاده همت ایتدی فوق العاده
نامنی رحمتله یاده کتورملی یز ای ملت

آنلر سال ایله کجدیلر دوستی دشمنی سجدیلر
جام شهادت ایجدیلر فتح ایلدیلر ای ملت
قیره‌رق دشمن بلنی ضبط ایتدیلر روم ایلنی
شمدی بز ایلك دیلنی طوتمیورز ای ملت

دیورلر بزلره باربار بویله سویلیورلر هربار
نه‌دیرلرسه بزده هب وار یلان دکلدر ای ملت
اسلاف بیلورلردی حقی اثرلری بوکون باقی
بزم کبی هرکون راقی ایجمزلر ایدی ای ملت

آشمشلردی کوه قافی فتح ایدرك چهار اطرافی
آنلر یکیت ایدی صافی قورقاق دکلدی ای ملت
ایچلرنده بعض رعایا واردی آنلرده‌ده حیا
تاریخده نامارِی آبا یاد ایدلمشدر ای ملت

آقين آقين فتح ايدردك — شرقدن غربه حكم ايدردك
هر يره سربست كيدردك — محجوب اولمزدق اى ملت
نرده اسكى عدالت — ايليكه اولوردق آلت
[*]شمدى اوينايورز بالت — الافرانقه اولدق اى ملت

شمدى وار ظلم واستبداد — ملكمزده قالمدى داد
ايدهلم جملةً فرياد — اويانالم آرتق اى ملت
آدى وار يوقدر معارف — هركس اولهميور عارف
آكلار بو حالى هر ظريف — شرحه حاجت يوق اى ملت

[**]علمسز اواولمزمتين — راطيب اولور البته طين
ديمك بو معمايه چتين — حل ايليكز اى ملت
باشمزه كلان حالت — سببدر آنجق جهالت
اوقويهلم بزده لعنت — مسببلره اى ملت

---

[*] بالت آلافرانقه برنوع آياق اويونيدر. رقص .
[**] بربنانك تملى صاغلام اولمزايسه تهلكه ملحوظ اولديغى كبي رطوبت دخى حاصل اولهرق چوروك اولور. ايشته برملتك

علما فضلا بتدی　　آنلر کلمز یوله کیتدی
هر کسك جانته یتدی　　بونه صبردرای ملت
دیونات حدینی طاشدی　　مسرفلك چوق کورن شاشدی
صوکینی کشف ایدن آشدی　　قاچدیلر آنلر ای ملت

هرحالمز بیلور فرنك　　لکن بزلره ویرمز رنك
البته که ایدر درنك　　ممنون اولەرق ای ملت
سمایه کلمشدر سحاب　　ظن ایتمیك طوغارشهاب
یاردم ایتمزسه یاوهاب　　نتیجه فنادرای ملت

تملی دخی معارفدر معارفی اولمیان بردولت پایەدار اولەمز معارفی اولمیان بر ملتك افرادی اخلاقسز اولەرق هر فنالغه معروض بولنور . حکومت مستبدەنك کویلره مکتبلر آچدیرمدیغنك سببی ایسه اولاد وطنك کوزلری آچلمسون دیەدر . چونکه آچیلەجق اولورایسه طبیعی ظلم سوندوریغنه کیرمیەجکاردر. ای کویلیلر اولادلرکزی اوقودکز.

[*] ساعی . سعی ایدیجی . چوق یورین . اسکیدن آناطولی یه مکتوب کتوروب کتورنلروار دی حتی کویك ایچریسنه کیرەجکی زمان بجاغنه برده چینغراق باغلاردیکه هرکس خبرداراولسون.

[*]ای عموجه‌لر، دایيلر — خب ویرمدیمی سایيلر
باقکز نه یاپدی آییلر — بر بر یازه‌یم ای ملت
بر طاقم کبرا همدنك — انلردر . . . .
کیمینك . . . . . — . . ایناتك ای ملت

کیمیسی ... در آنك — سوزم يالان دكل قانك
کوزله کورمش کبی صانك — فاعل صانعك ای ملت
کیمیسی غلامپاره‌در — کیمیسیده زنپاره‌در
هپسنك يوزی قاره‌در — اق ظن ایتمیك ای ملت

[*] ایشته بونلردر.. — خرسزلقده هپ عقلا
جملةً بونلر سفلا — آلچق دییکز ای ملت
بونلر خرسز اوغلی خرسز — اورتانجه‌لریده آرسز
[**] دها کوچکلر ادبسز — هپسی خائن‌در ای ملت

ایچلرنده وارسه‌ده شاذ — آرانسه بولنور پك آز
اکثریسی قازاوغلی قاز — عقلسز دییك ای ملت
و...: اولمش اشکلر — و . . . . . لر
بونلردن کیم خیر بکلر — امید اتمیك ای ملت

[*] مقدس وطنمزی تخریب ایدن یادکارلر
[*] اونلرك چناق يلايجيلری . ژورنالجیلر ،

. . . اولورسه ادبسز ایشلر اولور بویله دیبسز
برطاقم جهلا ایپسز النده قالدق ای ملت
بونلر کبی هپ کبرا کبرسون بویله وزرا
الی جهنمه زمرا آمین دییکز ای ملت

قوناق کوشکلرنده چنکی می نوش ایدرلر آهنکی
. . . . ای ملت
نه‌در بوذوق بوجنبشلر ای دکلدر بوکیدیشلر
وطنك یاره‌سی ایشلر درمان ایده‌لم ای ملت

رتبه، نشان، یغما اولدی دوائر جاسوسله طولدی
طوغریلر هپ مغدور اولدی آجیان یوقدر ای ملت
ناظرلر جملةً خرسز هر دائره طولو آرسز
ایشلر کورلمز پاره‌سز هپسی مرتکب ای ملت

کرچه بزده رتبه‌لی چوق رتبه‌سز بقال بیله یوق
ایچلرنده یوق کوزی طوق جمله‌سی آجدر ای ملت
دوائر اولندی ایجاد قایرلدی هپ مخدوم داماد
خزینه‌یی ایتدیلر برباد یغما اولمقده ای ملت

سرلوحه‌مزدر هب سایه　　اوسایه‌ده آلدق پایه
نه علم وار نه سرمایه　　تجربه‌مزده یوقدر ای ملت
ذاتاً باشدن بوزوق اساس　　بویله کوردی آلشدی تاس
بونه توی‌دیکدی التماس　　بوحاله کلدك ای ملت

آلیرلر بر طاقم قلاش　　فضولی هپ ضم معاش
بودجه دوزه‌لیرمی قرداش　　افلاسدر صوکی ای ملت
اردولر معاش اله‌ماز　　یوقدر اولسه‌ده چاله‌ماز
ماه‌به ماه الانلر غماز　　خفیه‌لردر ای ملت

سنه‌ده آلدق بش معاش　　صبر ایتدك ایتمدك تلاش
سس چیقارسن کیدییوریاش　　مرحمت یوقدر ای ملت
یوزینی اوتوز سکزه　　چوق دفعه صاتدق سرکزه
پاره‌سز بز کزه کزه　　آرتق آلشدق ای ملت

ولایتی صویار والی　　سس چیقارامز اهالی
یازسم اکر بواحوالی　　بیتر ظن ایتمه ای ملت
بروالی بویله اولنجه　　میدانی خالی بولنجه
مأمورین حالنی حالنجه　　البته چالار ای ملت

کویلرده مأمورلر دویار　　یلانله کوزلری بویار
ژاندارمه هپسنی صویار　　دوغری آرەمه ای ملت
مختارك اونده یاتار　　کوبی بربرینه قاتار
بغیر حق طوقات آتار　　ظلم دکلمی ای ملت

کویاکه یاپار تحصیلات　　چیقاریر درلو مشکلات
تحمل اولنمز حالات　　کیدنده کورك ای ملت
چالسه قرق پاره برفقیر　　ایدرز بیك درلو تحقیر
طعن ایدر کبیر وصغیر　　رسوای اولنور ای ملت

(ذور مظالیم)

(و سیعلم الذین الایه)

ای قرداشلر وطنداشلر　　آقیدەلم قانلی یاشلر
[١]غائب اولوندی چوق باشلر　　مرمرەدەدر ای ملت
مراق ایدرسەکز نصل　　یازەیم سیزه برفصل
وجداناً قناعت حاصل　　ایدەجکسکز ای ملت

[١] باشلردن مراد مرمره دکزینه وکیجه سرای برونده آتیلان بیچاره شهید قرداشلرمزدر

خفیه‌لك ایجاد اولدی　　برطاقم ملعونلر طولدی
باقكز نه ایشلر اولدی　　بربر یازه‌یم ای ملت
بیكلرجه جان نفی ایتدیلر　　چوغی چوللرده بیتدیلر
قاچانلر فرنكستانه كیتدیلر　　چالیشیورلر ای ملت

انسانله طولدی زینداًنلر　　لاله‌بند اونازلی جانلر
فریاد ایتمكده‌در آنلر　　ایشتمیورز ای ملت
بك چوق خانه‌لر باصلدی　　هركس قاوریلوب قاصلدی
كیمی خفیاً آصلدی　　آكاه اولكز ای ملت

كیجه‌دن واپوره اسلیم　　مظلومان اولوردی تسلیم
حسابسز بیكلرجه مسلم　　بحره دوكدیلر ای ملت
آیاقلرینه بر ر كله　　باغلار ایدردیلر حیله
فریاد ایتسه یردی سله　　كندینی آتاردی‌ای‌ملت

باغلتدیروردی برعاصی　　اومظلوم بیچاره ناسی
بورده‌در قانون اساسی　　دیوب آتاردی ای ملت
باقیوب اختیار كنجه　　ایتدیلر بك چوق اشكنجه
پایدیرنان چیقارسون‌شیرپنجه　　آمین دییكز ای ملت

ایشته بویله یك چوق جاسوس چوق جانلری یاقدیلر افسوس
محو اولدی بیکلرجه نفوس ماتم ایده‌لم ای ملت
[١] آه او ظالم قبا صقال نه‌لر یاپمدی اوچقال
محو ایتدی چوق تجاربقال ژورنال ایدرك ای ملت

جاسوسلر اولمسون خندان سوردیردیلر چوق خاندان
برطاقم شانلی قوماندان قلعه‌بند اولدی ای ملت
اغلارکن ظلمدیدکان خنده ایدییور بندکان
[٢] قالقوب کورسه امیر کورکان لعنت ایدردی ای ملت

---

[١] قبا صقال یاورخصوصیٔ حضرت پادشاهی ایدی. معهود فهیم ایله خانمان سوندرمکده هم افکار ایدیسه‌ده عرض دشمنلغنی ایشتمدم بناءً علیه ظالم ایدی مرمریه وسرای بورنندن آتیله‌جق بیچاره‌لرك اوزرلرینه مأمور ایدی آه برده قالیرمی اوظالمده ایتدیکنی بولدی .

[٢] تیمور دنیانك اك مشهور جهانکیرلرندن ایدی مظالم وتعدیات وسفكدماً ایله شهرت بولوب ٨٠٤ تاریخنده یلدیرم بایزید خانله جنك ایدوب پادشاهی اسیر ایلدی یدی سنه‌یوالکه پادشاهسز قالدیسه‌ده چلبی سلطان محمد خان حضرتلری تأسیس بیوردی هرنقدر تیمور ظالم ایدیسه‌ده نزدنده اهل خرد عالم وفاضل ذوات مشهوره چوق ایدی. هولوزاده عزت قره‌تحسین فائق کبی حریف ناشریفلر تیمورلنکك آت اوشاغی بیله اوله‌مزلر ایدی .

بالقلر يردی يمنی   بيتدی احرارك ثمنی
جواب ويرسون فتوامينی   روز محشرده ای ملت
مظالم حدينی آشدی   صبر طمارلری طاشدی
اصحاب حميت قاچدی   ظالم شرندن ای ملت

---

[١] هپ اولو علما بيتدی   آنلر كلمز يوله كيتدی
كيميسی كيتمدن ايتدی   سرای برونندن ای ملت
چوق آنا بابا اولادی   قاله آلنمدی آدی
آنلرده طاندی بوطادی   هپ بوغولديلر ای ملت

---

[٢] رطاقم خفيه ايدنه   قور كزلی اوراق جبنه
كيدرسك دكز دبنه   سؤال ايدن يوق ای ملت
طوپلانلماز برقاچ اشخاص   كرك عوام كركسه خواص
كلور او آنده برقواص   ژورنال ايدرلر ای ملت

---

[١] بر ملكده نقدر علما چوق اولورسه امرشريعتده نظام بولور جناب حق اوزمرۀ محترمه نك اكسيكليكنی كوسترمسون

[٢] حكومت ظالمه عليهنده يازلمش اوراق وغزته‌دن عبارت اولوب ظالملرجه اوراق مضره دينلان محررات كيزلوجه مراد ايتدكاری كيمسه‌لرك برتقريب جبلرينه قيوب بعده بقالاتدريبورلر.

قیام ایتدی برچوق اولر — تلف اولندی اوسرلر
اوبی گناه ارمنیلر — محو ایتدیرلدی ای ملت
قومیته تشکیل ایتدیلر — چیقوب طاغلره گیتدیلر
چوغنی اوریلوب بیتدیلر — خانه‌لر صوندی ای ملت

حیقانوش ، مریم ، آغلدی — وارتانوش ، قاره باغلدی
چوق علا کوزلر چاغلدی — آناطولیده ای ملت
بونلردن هپ بابا دوستی — ظلممزدن بزدن کوستی
هر ایشلرك یوزی اوستی — بز براقدیردق ای ملت

اویومیوب چالشدیلر — چالشمغه آلشدیلر
بیلمدیکك دانشدیلر — تکامل ایتدیلر ای ملت
بوکون آنلر قالمش محتاج — کیمی چپلاق کیمیسی آج
قحط وغلادر احتجاج — سفالت چوقدر ای ملت

داغلدی اصحاب کمال — اللرنده قالمدی مال
مستبدلر بزه موال — اوقومقده‌لر ای ملت .
تفسیرلر طوپلندی ناکاه — کیمسه‌لر اولمدی آکاه
خفیه‌لر کزدی کاه کاه — کتابجیلری ای ملت

طوپلدیلر چوق رساله — کیمسه‌لر آله‌ماز قاله
تعجب ایدوب بوحاله — آغلاملی‌یز ای ملت
محمد واحمدیه — طوپلنلدی او هدیه
کیمك حدی برشی دیه — تحریف ایتدیلر ای ملت

بیکلرجه قیمتلی کتاب — یاقدیلر کیمسه‌لر خطاب
ایتسه ایدرلردی عتاب — اولدورپردیلر ای ملت
سکی تاریخلری بتون — یاقدیلر هپ اولدی توتون
چیقمدی بردینی بتون — فریاد ایلسون ای ملت

کرچه فریاد ایتدی کمال — آلدیرمدق ایتدك اهمال
یشته کلدی چاتدی زوال — چاره‌بولکز ای ملت
کتبخانه‌لر بوشاندی — قیمتلی کتابلر یاندی
یاقان بویله قالیر صاندی — جهالتندن ای ملت

نیجه احادیث شریف — یاقدیردی ملعون برحریف
برچوقلرینیده تحریف — ایتمش دیدیلر ای ملت
هپ یاندی اسکی کتابلر — بزه‌واردی چوق خطابلر
ارواح اسلاف عتابلر — ایتمیه‌جکمی ای ملت

تحریف ایتدیلر کتبی — یغما ایتدیلر رتبی
کوجندیردیلر قطبی — ایشمزراست کیتمبورای ملت
کرچه بزم ترك آدمز — تأثیر ایتمز فریادمز
چونکه حرام یرقاضمز — حق رشوتده ای ملت

هجو ایچون یازلمز ابیات — زیرا خفنده وار آیات
یساق بوکون ادبیات — شعر وانشاده ای ملت
صوصدیرلمشدر مطبوعات — احسانلر ویره‌رك قات قات
یازسه‌لر سانسوردن طوقات — ییوب صوصارلر ای ملت

آچدیرلمیور کوزمز — دکلنلمیور سوزمز
اجانبه یوق یوزمز — سوز سویلمکه ای ملت
باغلدیلر بزی محکم — آغزمزه اوردیلر کم
آنك ایچون اولدق ابکم — دلسز دیدیلر ای ملت

یوددوردیلر بزه آفیون — اویودق هپ اولدق قیون
بوکمکده‌یز شمدی بویون — احمقجه‌سنه ای ملت
. . . . . — . . . کابوس
(١) بوخصوصده (پراپیوس — اهون شرءن ای ملت

---

(١) انکیزیسیون جمعیتنك رئیسی .

باشه کلان هپ بو حالت　بشقه دکلدر جهالت
ایده‌لم جملةً لعنت　سبب اولانه ای ملت
نه‌لر ایتمکده اسافل　حالا اولمقده‌یز غافل
اوفلسون سورك اسرافل　هرج ومرج اوله‌لم ای ملت

انکیزیسیونك آدی وار　بزده دها چوق جنوار
(.) بونلرك جمله‌سی خونخوار　هلاکو دییك ای ملت
بوخصلت بزده دادحق　بیلمیز بزحقلی ناحق
ایشته تواریخی آچ باق　کوره‌جکسکز ای ملت

نامز کرچه عثمانلی　دورلر کچمشدر شانلی
تاریخك صحیفه‌لری قانلی　لکه‌دار اولدق ای ملت
بوزلمش عموماً اخلاق　آره‌مزه دوشمش نفاق
ظلمله طولمشدر آفاق　جهالتدندر ای ملت

(.) هلاکو جنکیز خانك torونی اولوب ایرانده حکومت سورن دولت ایلخانیه‌نك برنجیسیدر . ملاحدهٔ اسماعلیه دولتنی استیصال وبتون ایران وآذربیجانی ضبط ایتدکدن صکره بغداده کیدوب محاصره وضبط ایدوب ٦٥٦ تاریخنده خلیفهٔ عباس مستعصمی اولاد وعیالیله وسکز یوز بیك کشی‌یه‌ابالغ اولان بغداد اهالیسنی قتل‌عام ایدن خونخوار وجنوار ظالم برحکمدار ایدی ٦٦٣ده دارجزایه کیتمشدر الی جهنمه زمرا

عدالت ایلردك ازل — یاردم ایدردی لم یزل
شمدی چوغالدی مبتذل — کوجنمیکز ای ملت
ایتمکده‌یز هپ تدنی — بوسوزلر کلسون تنی
ایچمزده خائن دنی — تکثر ایتمش ای ملت

حاکم ایکن محکوم اولدق — افندی ایکن قول اولدق
بز ایتدیکمزی بولدق — مستحق اولدق ای ملت
قالمامش انصافلی مسلمان — بوزمش اخلاقمز زمان
کیمه دیمش اولسه‌ك امان — مرحمت ایتمز ای ملت

....

ویرمشدی اجداد عظام — فتوحاته بر انتظام
شمدی بوزلمش اونظام — ایکی عصر اولدی ای ملت
نه اولدی بیزانس دولتی — اخلاقسزلقدن شوکتی
غائب ایتدی مملکتی — منقرض اولدی ای ملت

بر ملکه که نفاق دوشر — قوتی سطوتی کوشر
فرصت دیه دشمن اوشر — باشمزه کلدی ای ملت

کیدردی اسلاف بریره　ممکنمی فرد باغە کیره (٭)
برقاچ صالقم اوزوم دیره　تأدیب اولنوردی ای ملت
اول کتوکه پارەسن　باغلار بولوردی چارەسن
کسردی اوزومك قارەسن　حلال یرلردی ای ملت

اسلاف ایتمشلر چوق همت　حاضر بولدق بزنه نعمت
باری روحلرینه رحمت　هیچ اوقومیورز ای ملت
بتون خیراتلرك خراب　ایلدك هپ اولدی تراب
چشمەلردن آقمیور آب　آنیده چالدق ای ملت

بز آنلرك احفادی یز　احفادینك احفادی یز
احفادلرك بربادی یز　اثبات ایدرم ای ملت
یازەجغم باقك نصل　اسلاف حقنده برفصل
سوزلرم یلانسه حاصل　یوزمه توکورك ای ملت

(٭) اسلاف کرام حضراتی عدالتله اجرای فتوحات ایدرلر ایدی . حتی محاصره ایتدکلری دشمن مملکتنك اطرفنده باغ و بغچه اولدیغی حالده کیمسه بر صالقم اوزوم قوپارەمز ایدی. اولا کسەجکی اوزومك مقدارینی تخمین ایدوب کوتوکنه پارەسنی باغلار بعده قوپاریرلردی.

(مقابر اسلاف کرام)

قبرلری آیق اوستی — ارواح اسلاف بزدن کوستی
همتلرك بزدن کسدی — حرمت ایتمدك ای ملت
چکنمش اولمشدر یبوان — سوریلرله کزر حیوان
یستحلر ایچنده یوان — حتی میشونده ای ملت

تنها یری قدم خانه — کنارلری بول خانه
بعض محلی سلخخانه — حیوان کسرلر ای ملت
جمع اولور فاحشه کشی — یپارلر اورده هرایشی
(٠) کلورسه انلرك چیشی — اورایه ابدرلر ای ملت

پك چوق محللر دولاشدم — جبل، باقان، طاغلر آشدم
شو حاللری کوروب شاشدم — هرطرف بویله ای ملت
اطرافنك یوق دیواری — اوتلار صغیری داواری
ایچندن کچر سواری — یول ایدلمشدر ای ملت

---

(٠) ادرنه قپوسی قبرستاننده شو بیتلری بر قبرك طاشنده اوقودم [ناله ازدست اهل تا صد هزار . مقبر شاشیده باشد این مزار] مرحومك شو بیتلری طاشنه یازدیرمسنده حق وارمش.

فخر ایتدیکمز ادرنه   مراق ایدرسن کیت دهنه
قیاق، یلدیرم، چرمنه   کوره جکسکز ای ملت
چالمشلر آنتیقه طاشلری   قرمشلر اوهیبتلی باشلری
بوحاللره کوز یاشلری   اقیتملیز ای ملت

ایشته بری تبه باشی   قالمامش طپراغی طاشی
قازسق چیقار اولو باشی   اوقاف صاتمشدر ای ملت
تیاترو   اوینانیلور اورده خورو
چالنیور موسیقه بورو   جنبش یاپارلر ای ملت

سوء ظن ایتمه ای دلی   مقابرده چوقدر ولی
دکل بوسوزلرم جعلی   حرمت لازمدر ای ملت
اعتراض ایتمیك صاقن   کیدك ماشاتاغه باقن
اوزاقده دکلدر یقین   عبرت الکز ای ملت

صاغلام قپوسی دیواری   ییقلمامش برمزاری
کوروب حیرت ایدك باری   محجوب اولکز ای ملت
هیچ اوقومیورز رحمت   ایدهلم قبرلرینه حرمت
زیرا بویرلری همت   ایدوب آلمشلر ای ملت

بر کره تاریخه باقن — فتح ایتمشلر آقن آقن
دل اوزاتمیکز صاقن — انصافسزلقدر ای ملت
جسرلر، چشمه‌لر، جوامع — یاپمشلر امارتلرله حمامی
اسلافك رحمتله نامی — یاده شایسته ای ملت

گجدیکی حالده عصرلر — حالا موجود اوجسرلر
جامعلرده‌که حصرلر — آنلرده اسلافك ای ملت
یاپمشلرکن چوق مساجد — آزالمش اصحاب ساجد
حتی اوقونمیور تمجید — چوغی خرابدر ای ملت

وارایکن الده براتی — ییقدق بتوردك خیراتی
کوسدردك بز امهاتی — ایشیمز راست کیتمز ای ملت
(.) نره‌یه کیتدی اوکونلر — صیق صیق اولورمش دوکونلر
قالقوبده کورسه‌لر بوکونلر — یوزومز قیزاربردی ای ملت

[.] صیق صیق اولان فتوحات سابقه‌مز .

(فضاحت لسانیه‌مز)

دیکلیك ای قوم نجیب بر بحث یازدم یك عجیب
اوقویانی ایدر تعجیب یلان دکلدر ای ملت
(٠) نصارایه دیرز کافر سویلرز بویله‌جه وافر
بن، سن وحتی شیخ ظافر هپ سویلیورز ای ملت

....

عربلره دیرز فلاح تاریخده آنلردی ملاح
بولمیز انکجون فلاح زبان دیرازز ای ملت
عجمه دیرز قزلباش محبانه دیرز بکتاش
سویلمیورمیز قرداش انصاف ایده‌لم ای ملت

کورسك برشالوارلی یوروك تحقیرانه دیرزکه ترك
آصلنی آرارسم چوروك بیلمم نه چیقار ای ملت
بیوك، کوچك، کورسك برلاز درعقب قواب طاقارز قاز
هرسوزمز بویله ناساز یازقلر اولسون ای ملت

[٠٠] کاوور .

ارنووده پراصه‌جی مسقوفه دیرز یلانجی
ایتالیایه مقارنه‌جی دیمیورمیز ای ملت
انکلیزه دیرز قانجق چکنمز سویلرز آجیق
ایشته دکز بوغازدن چیق سطوتنی کور ای ملت

حتی اوذکی فرانسز آنلره‌ده دیرز ارسز
ایشته شمدی قالدق یارسز دوستمز یوقدر ای ملت
دلمزله جان یقارز هرکسه برقولب طاقارز
دوسته بیکانه بقارز خاطر بیلمیز ای ملت

المزدن کلمز بر . . . بزده طعن وتشنیع پك‌چوق
جاهلز بیلمیز حقوق حتی اجهلز ای ملت
نه علم وار نه سرمایه تجربه‌مز یوق هپ سایه
(.) اوسایه‌ده آلدق پایه بوحاله کلدك ای ملت

[.] بورده‌كه سایه آغاج کولکه‌سی اولمیوب آندن ماعدا اوچ‌نوع دها سایه واردر [١] سایهٔ شاهانه [٢] سایهٔ التماس [٣] سایهٔ رشوتدر ایشته بز بواوچ سایه سایه‌سنده بوحاله کلدك .

چالشمدق چالدق یدك سوسلی البیسه‌لر كیدك
بز كوكدن زنبیله‌می ایندك كیمسه‌یی بكنمیز ای ملت
بزم اصلمز عشیرت نه‌دن اولدق بویله شرت
اول بیلمز ایكن عشرت ایچدك سرخوشز ای ملت

هرسوزمزده وارهجنت بوده بر آثار جنت
دیرزكه بز مدر جنت آنختارینی كوستر ای ملت
اك عقلمز بویله‌در دیمز حرام چالوبده یر
ایشك دوشسه‌ویررشوت‌در آلوبده بودار ای ملت

قاقلی بوكاوور لافی قزدیراندر بولاف صافی
نصارایه خرستیان كافی سویلملی‌یز ای ملت
كیم دیرسه حاشا یوقدرحق كاوور اودر هم مستحق
اصحاب كتابه ناحق كاوور بزدیدك ای ملت

مادامكه صاحب كتاب كاوور دیرسك اولور عتاب
نصارایه خرستیان دیه‌خطاب ایلملی‌بز ای ملت
محمد، عیسی، قرآن‌حق انجیل، تورات، زبورده حق
هركیم طعن ایدرسه ناحق تأدیب ایتملی ای ملت

چوجقلریمزی تربیه ایتملیز عیب دیه
قضا، سنجاق وهر کویه مکتبلر آچملیز ای ملت
معارفدر روح ملت جهالتدر مدهیش علت
باقلمازسه صوکی ذلت چاره بولنمز ای ملت

برخالقك مخلوقی یز برصانعك ایجادی یز
(.) بربابانك اولادی یز اشرف مخلوقاتز ای ملت
کوسکون ایسه‌ك باریشه‌لم اتحاده آلیشه‌لم
غیرت ایدوب چالیشه‌لم ترقی ایده‌لم ای ملت

باقکز هیچ دوستمز یوق بزه دشمن غایتله چوق
دوست صاندیغمز بیلمز حقوق اثبات ایده‌یم ای ملت
ایشته آلمان دوستمز اوده یدی چوق روستومز
فرصت بولورسه پوستمز طولوم چیقاریر ای ملت

(.) برباباده‌ن مراد حضرت آدم علیه‌السلامدر.

پولتیقه‌سی پان جرمان — ایشلر آچه‌جق برزمان
(..)متفق اوبی امان — فرصنت بکلیور ای ملت
قاریشه‌جقدر بلقانلر — دوکیله‌جکدر آل قانلر
محو اوله‌جق نیجه جانلر — اویومیه‌لم ای ملت

کوزه‌دییور قوجه اوغلان — اقصای شرقدن قوغولان
ترتیب ایتمکده‌در پلان — کوز قولاق اولك ای ملت
(.)ذاتاً موجود اوچ سولجه — جبان اوله‌جق خیلیجه
ایشلر آچه‌جقدر نیجه — باقلماز ایسه ای ملت

ایشته دوستمز آلمان — آنلردر یأجوج زمان
یارین بزدنده برلیمان — استه‌یه‌جکدر ای ملت
نتکیم ویردی چوق پیاز — بالواسطه ایتدی نیاز
آلدی مهم برامتیاز — حالا اویویك ای ملت

[.] درت سنه‌مقدم شوسطرلری یازمش ایدم بوکون تحقق ایلدی بمتفق بی‌امان دیدیکم آوستریا ایدی ایشته بوسنه هرسکك الحاقیله دوستلغنی اثبات ایلدی (فاعتبرو
[.] اوچ سیولجه‌دن مراد صرب، قره‌طاغ، بلغاریادر.

یاپمق ایچون بغداده یول　　طولسون آلمانلر بول بول
. . . .　　فکری بویله‌در ای ملت

(١)ویردك بك چوق آلتون اینجی　　خراب ایتدك اسکی کنجی(٢)
(٣) سلطان سلیمك قلنجی　　آنیده ویردك ای ملت

(٣) صلاح الدینك تربه‌سك　　کورمش قپوسنده لوحه‌سك
حس ایلدکدی هوسك　　آنیده ویردك ای ملت

ادولف، کوستاو، کلیوم، حرمان　　استانبوله اوشوشدیلر همان
مابین طولدی آلمان　　یغما واردیه ای ملت

یاپدق چوق میرالای فریق　　خزینه‌یه دوشوردك حریق
هنوز دوست دشمنی تفریق　　ایله‌بمدك ای ملت

(لیس للانسان الا ما سعی)

ژاپون کبی بز اقتباس　　ایتمدك اویودق ای ناس
جاهلز فکرمزی پاس　　استعلا ایتمش ای ملت

یاپامدق حالا برفس　　کولمکده بزلره هرکس
چالشمدق قالدق بیکس　　بوکون محتاجز ای ملت

---

(١) اینجو.
(٢) خزینهٔ اندرون همایون
(٣) روسجقده طبع ایدلمش اولان شاه پادشاه نام اثر معتبرده اوقودم

نسج ایده‌مدك عبایی　　کیه‌رز اوتدن روبایی
زنکین ایتدك اوروپایی　　میلیار ویردك ای ملت
چالشمقده‌در اوروپا　　یاپیور بیك درلو روبا
کمیلر طولوسی پوپا　　هرکون کلمکده ای ملت

بدایع اشیایه باقن　　کلمکده‌در آقن آقن
اعتراض ایتمیك صقن　　ایشته میدانده ای ملت
دیرزکه کاوور ایجادی　　بونه‌ده قویدق بو آدی
(.) بوایجاددن کیر قاضی　　حتی شیخ‌الاسلام ای ملت

دیرز کناه فرنك ایشی　　سویلر بك چوق جاهل کشی
حالبوکه آنکله ایشی　　کورلمکده‌در ای ملت
بکنمیورسك مالنی　　ایلمه قیل وقالی
آلاجه‌کی کور حالنی　　برزمان کیدك ای ملت

[.] فرنكك یاپدیغی چوخه‌لر ، قماشلر تریقولر ، صرتمزه کیدیکمز شیلرك جمله‌سیده فرنك ایجادیدر

اوزادیرز بزلر دیلی — کولدوریرز بتون ایلی
اك عقللمز زر دلی — اوصلو صانمیك ای ملت
دقیق، پرنج اوروپادن — شکر، کبریت، اوروپادن
چلیك، تیموراوروپادن — جلب ایتمیورمی‌یز ای ملت

اولکه‌مزده چوقکن معادن — بولوب چیقاریورلر صحرادن
بز چالشمیورز نه‌دن — چونکه جاهلز ای ملت
(٠) بزدن جوهر کیدراوراپه — یاپیلور کلور بورایه
دکیشور صاری لیرایه — ویرمیورمی‌یز ای ملت

بزده وار حسابسز قیون — اوروپا بزدن چکر یون
بویار یاپار بزه اویون — لیرالر ویریرز ای‌ملت
هرشیء کلیر قایق قایق — سرخوشز دکلز ایق
بزه تنبل نامی لایق — چالشقان دکلز ای ملت

آنلر بولدی ما بخار — چرخلر ایتدیردیلر دوار
کوردیکمز بونجه آثار — یاپلمقده‌در ای ملت
زمانمز دور حدید — هرشیء ایتدیلر تجدید
تلفون تلغراف تمدید — اوتوموبیلده یاپدیلرای ملت

---

[٠] جوهردن مراد خام معدن

درلو درلو شیلر ایجاد — ایتدیلر قویدیلر بر آد
(٭) قولغوبده کورسه قوم عاد — تعجب ایدردی ای ملت
یاپوپ چکیور پاره‌یی — دوشونمیورز چاره‌یی
باقیوب بزلر یاره‌یی — غنغرن ایتدك ای ملت

اکر اوروپا اولمسه — چالیشوب هرشیٔ بولمسه
شاید بزه یوللامسه — محتاج قالیردق ای ملت
حالا طوقیورز خالی — بویاسی دکلدر ترك مالی
کرچه یاپیورز نعلی — چلیکی اوروپادندر ای ملت

بیلمیز علم اقتصاد — اوله‌مدق حتی حصاد
اخلاقمزده وار فساد — اصلاح ایده‌لم ای ملت
بزصنعتی صانیرز بار — ایتمیز اصلا اعتبار
کرك فقیر کرك کبار — مامورلغنده کوزمز ای ملت

[٭] قوم عاد یمن جهتلرنده ساکن بولنمش الیوم موجود ونظرحیرتله کوریلان شهر، قصبه، صو بندلری کبی ابنیهٔ جسیمه خرابه‌لری ایله مستدل مشهور مدنی برقوم ضال ایدی [قاموس الاعلام]

کلوب کچمکده‌در فضول   زراعت هپ اسکی اصول
بولمیز مقصده وصول   بویله کیدرسك ای ملت
حالا بویله آناطولی   قونیه، انطالیه، وبولی
ترك ایده‌لم چیقماز یولی   تجدد ایده‌لم ای ملت

کوبلی قرداشلر ایشیدك   سوزلرمه دقت ایدك
آکلایوب تجربه ایدك   ممنون اولورسکز ای ملت
وقتا که کلنجه یازك   ترلالری درین قازك
تمیزلیوب اوتك صازك   تخم آتکز ای ملت

اوروپادن یکی آلات   کتوردك درلو ادوات
فائده کوررسز قات قات   اعتماد ایدك ای ملت
بر آتك اللی آلکز   زنکین اولوبده قالکز
(.) ترك ایدك اسکی حالکز   مجدد اولك ای ملت

بز آلیرسق بره اللی   اوروپا آلیور یوز اللی
زنکینلکی بوندن بللی   یکی آلاتله ای ملت
توصیه ایدرم قلبی   کزدم بن قونیه، حلبی
کورمشدم نیجه چلبی   اسکی فکرده ای ملت

(.) اسکی حالزدن مراد بابادن قالمه اصول زراعتی ترك ایله اصول جدید زراعت ایله الفت ایدك دیمکدر.

یاپامیز بز بیقارز　　هرشیدن چابوق بیقارز
یاپانلریده صیقارز　　تشویق بیلمیز ای ملت
دوغریه عقلسز دیرز　　دیرزده هپ چالوب یرز
هرایشده بی‌بهره ارز　　نصیب آلمدق ای ملت

دوشونن یوق صوکی نیجه　　هرکس سویلیور بویلجه
زیرده یازدم بیلمجه　　حل ایلیکز ای ملت

(مخرب وطن اولان خائنلر)

دیکلیك ای شانلی ترکلر　　ای ولی نعمت پوروکلر
(.)باقکز نه‌یاپدی چوروکلر　　حکایه ایده‌یم ای ملت
جوبان ظالملره اویدی　　ملکی ویران ایتدی قویدی
بز بیچاره‌لری هپ صویدی　　فقرا دوشدك ای ملت

[.] مقدس وطنی کندی منافع شخصیه‌لری اوغرینه برکشمکش اضمحلاله سوق ایله برباد ایدن برطاقم اشخاص اولوب بعضلرینك اسملری برر برر زیرده مندرجدر .

اطرافنی صارمش غماز — برطاقم ظالم بدنماز
بزلر کیمه ایدهلم نیاز — دکلیان یوقدر ای ملت
وکلاسی ذاتاً خرسز — قرناسی کذا عارسز
کندیده قالمشدر یارسز — حیدودلر ایچنده ای ملت

سویلیورلر سوزلر واهی — قورقوتدیلر پادشاهی
امتك سوزشلی آهی — ایشیدلمیور ای ملت
ایشلری کوجلری یالان — ملکی ایلدیلر تالان
مظلومان ایتمکده نالان — مرحمت یوقدر ای ملت

یانده یوق اهل خرد — هپسی نااهل دکلدر مرد
پادشاهك باشنه درد — آچان بونلردر ای ملت
یاپدی برینی سرعسکر — عنوان ویردی ظفر پیکر
اوغری چیقدی او آهنکر — عسکری صویدی ای ملت

بحریه‌یی جون (ح)رامی — صویمقده‌در اوحرامی
مابیندر اکا حامی — سس چیقاران یوق ای‌ملت
ذکیدر بو ایشده ذکی — قورنازلقده یوقدر تکی
طوپخانه‌دن چکی چکی — آلتون چکیور ای ملت

ایچلرنده وار شیخ الاسلام سویلمم حقنده کلام
چونکه روحه ویرر آلام سکوت ایدرم ای ملت
مرتکب تویضجی پاشا چوق شیلر ایتمشدر انشا
مستقیم صانیك حاشا مأموریت صانیور ای ملت

ایشته بری شهر امینی ایتدی وقتیله یمینی
اصناف ویریور یمنی رشوت نامیله ای ملت
آچدیرلمیور مکاتب یتشمسون دیه کاتب
صویقددر احمد راتب حجاز قطعه‌سن ای ملت

اوباش کاتب قره تحسین یوقدر اخلاق محاسن
کیررسه اکا (بن) اوقوتمکز ای ملت
(٠) لمعون عزت هولو زاده صویدی ملکی فوق العاده
کیمسه‌لر آلمیور یاده تعجب ایدك ای ملت

[٠] ملعون حضرت پادشاهك کاتب ثانیسی وبندکان خاص الخاص اولوب ظالملکده حجاجه طاش چیقارر درجه‌ده بر ابلیس اولوب بونك هر برامری امر قطعیدر . قانونك حکمی جاری اولمیوب بوخائنك حکمی قانون کبی اجرا اولنیور . یارن التیوز سنه‌لك بودولت معظمهٔ اسلامیه‌نك آزوقت ظرفنده بوحاله کلسنه سبب اولان بو وهمپالری اولان خائنلره نه‌وقته قدر فرصت ویره‌جکسك .

اصل بودر خرسز باشی — آقتمشدر چوق کوز یاشی
دلنسون ملحمه‌لرك باشی — آمین دییکز ای ملت
یلدیزده دیوان عالی — قلبزندن یایدی والی
ایلدی قدرینی عالی — صویسون امتی ای ملت

یاشا پادشاهم یاشا — یك چوق یوباز یایدك پاشا
یلان یازمیورم حاشا — اثباتم واردر ای ملت
صویدی بونلر ولایاتی — کوردی ایشته غایاتی
یازه یازه سیأتی — بیتر ظن ایتمه ای ملت

(.) بونلرك هپسی چالیور — اوسته‌ده بخشیش آلیور
چالدقلری کار قالیور — سؤال ایدن یوق ای ملت
جنت دیدیکمز بغداد — یازق بوکون خراب آباد
اهالی ایدییور فریاد — ایشیدن یوقدر ای ملت

[.] بخشیشدن مراد پادشاهدن هرجمعه کونی سرسجاده‌جی واسطه‌سیله آلقده اولدقلری بانقنودپا کتلریدر (ان الله یأمر با) آیت کریمه‌یی خاطره کتورلمدی .

چكيور وارداتی ماليه | ويريبور سرای عالی يه
خزينه خالیهً خاليه | طولو صانعيك ای ملت
ماه بهماه متغلبان معاش | آلوب ايتميورلر تلاش
برشیء سويله بويننهطاش | باغلار آنارلر ای ملت

هر برايشی نا اهلنه | ويردك باقدق جهلنه
باقدق يالكز كهلنه | ايش بيلور ديدك ای ملت

[٠]قالقوبده كورسه تيمورلنك بونلرله اولهمز همدنك
ايدرلر آكاده نيرنك | بو سحربازلر ای ملت
يازق بوملك وملته | بونلر اوغراندی علته
دوشدك كرداب ذلته | چيقاران يوقدر ای ملت

[٠] تيمورلنك دنيانك اك مشهور جهانكيرلرندن اولوب مظالم وتعديات وسفك دمأ ايله شهرت بولوب ٨٠٤ تاريخنده يلديرم بايزيد خانله جنك ايدوب مشاراليهی اسير ايتمكله بلاد عثمانيه يدی سنه قدر پادشاهسز قالوب بعده شهزادهلرندن چلبی سلطان محمد خان تكرار تأسيس واحيا ايلمشدر هرنقدر تيمور ظالم ايديسهده نزدندهاهل خرد، عالم، فاضلذوات مشهوره چوق ايدی. هولو زاده وقره تحسين ، لطفی آغا كبی حريف ناشريفلر ، تيمورلنكك آت اوشاغی بيله اولهمازلر

ویران بوکون شهر شهیر قالمدی بیتدی مشاهیر
قلانلر دکلدر طاهر هپ‌سی جنبدر ای ملت
ایشته بوزمرهٔ ناپاك الده قالمشدر بوخاك
(..) ظلمده شریری ضحاك [۳]حجاج دییکز ای ملت

(یلدیزك اسرافاتی)

(کلوا وشربوا ولاتسرفوا)

اخلامور، یلدیز، بشکطاش کیدك برکورك‌ای قرداش
[*] طبالکارلرصانیور آش یارواغیارده‌ای ملت
بیشمش طاووق، قهوه، بنك شکر، صابون، حتی نمك
چونکه آلیورلرامك آنلرده چالیور ای ملت

[..] ضحاك ملوك پشد ادیاندن برینك اسمی اولوب ضحاك ماری دخی دینور

[۳] حجاج اسمنده مشاهردن بش ذوات موجود اولوب شوکتابده اسمی کچن حجاج ظالمدر . یعنی حجاج بن یوسف الثقفی در حتی منجنیقله مکهٔ مکرمه‌یی تخریب بیت‌الله‌یه تجاوزله عبدالله بن زبیری بجاقلرندن آصوب بعده قتل ایدن برظالمدر.

[*] آشدن مراد طعام. اخلامور . یلدیز ، بشکطاش، جوارلرنده بولنان خانه‌لرك اکثریسنده اوجاق‌یاقازلر چونکه‌ماهیه

لقمه ، طولمه ، سبزه‌واتلی — قدائیفلر ایکی قاتلی
والحاصل هر درلو طاتلی — علناً صاتیلیور ای ملت
کسیلور حسابسز داوار — پیشر ، یر برچوق جنوار
ایچنده قوش قونمازده وار — حتی کاشکول فقرادن ای ملت

یومیه برسفرطاسی — بورك ، کلاج بقلواسی
ماهیه اوچ لیرا بهاسی — اولردن آلیورلر ای ملت
آچمشلردر برقومپانیا — چوق دفعه آلدم شامپانیا
امپراطور آلمانیا — کلدیکی زمان ای ملت

هر برشیشه برلیرایه — اوروپادن آلنمش سرایه
بن آلدم اوچیوز پاره‌یه — طبلکارلردن ای ملت
مطبخلر آشجی طولودر — مستعطلری هپ بولیدر
هر بری بربك قولیدر — منسوبیندندر ای ملت

اوچ لیرایه آبونه اولانلر وار هرکون بش آلتی کوزلی سفرطاسلریله بمکار طبلکارلر طرفندن منتظما توزیع اولنمقده‌در اکر فیأتجه برازدها فداکارلقده بولنه‌جق اولورسکز قوش‌قونمازه وکاشکول فقرا طاتلیسنه‌ده نائل اولورسکز .

اللرندن کلور هر ایش   رشوتی ایدرلر دربیش
ایشده مابینده کیدیش   بو حال اوزره‌در ای ملت
هرسنه آچیلور افطار   هرکس کیدر قنار قنار
چونکه دیش کیراسی‌ده وار   طولار بوشانور ای ملت

وارایکن بویله اسرافات   ایتمز تلافیٔ مافات
خزینه‌یه بوبر آفات   کناه دکلمی ای ملت
آناطولی بوکون محتاج   فقرانک جمله‌سی آج
ظالملر اورمقده قرباج   ویرکی دیه‌رك ای ملت

بونلر هپ یتیم پاره‌سی   بولنماز ایسه چاره‌سی
غنغرن اولور یاره‌سی   درمان اولنمازای ملت
حسابسز واردر یاوران   خزینه‌یی ایتدیلر ویران
اجانب ایدییور سیران   شواسر آفاتی ای ملت

برچوق لواء فریق مشیر   یغما کرلکده هپسی شیر
[*] قالقو بده کورسه آردشیر   بیلمم نه دیردی ای ملت
کیمیسی سکسان یاشنه   کیرمش قردوشمش باشنه
حالا بویاقور قاشنه   سوزده یاووردر ای ملت

[*] آردشیر. کیانیان سلاله‌سندن مسرف برحکمدارایدی

ارتحال ایتسه برمشیر مابیندن کیدر بشیر [**]
یاپدیرر تابوت تنشر خزینهٔ خاصه‌دن ای ملت
آلنور کتاندن کفن یاپیلور تجهیز وتکفن
ایدرلر های هویله دفن تربه‌ده یاپیلور ای ملت

اوستنه قبهٔ علیا نقش ایدرلر درلو بویا
اولیادر دیرلر آیا! قندلده یاقیلور ای‌ملت
[***] مشهورکن سلطنت‌دارا یوقدی بوقدر وزرا
وارایدی برقاج امرا تاریخ یازیور ای‌ملت

(یلدیزك جنوارلری)

فهیم . هوقی . غنی . خونخوار بونلردر اصل جنوار
هیچ برنده مرحمت ، عار وارظن ایتمیك ای ملت
بوزمشلردر نیجه قزلر کوره‌نك یوره‌کی سزلر
شاهید بو حاله یلدیزلر حق قرده ای ملت

[**] حرم آغاسی . کبرادن بریسی اولدیکی وقت جنازه مصارفی دخی خزینهٔ خاصه‌دن تسویه ایدلیور (الی جهنمه زمرا)
(***) ایران قدیم سلاله‌سنك صوك حکمداری اولوب سلطنت وعظمتیله مشتهیر برحکمدار ایدی .

دیمدیلر ترك و چركس ‌ ‌ ‌ ‌ نرده بولدیلرسه بیکس
ازمید كوردیلرنده هركس ‌ ‌ ‌ ‌ بیلور بو حالی ای ملت
ملك ، ربیعه ، عایشه ‌ ‌ ‌ ‌ . . . ایتدیلر فاحشه
ایشیدوب شاشك بو ایشه ‌ ‌ ‌ ‌ یلان دكلدر ای ملت

چوق كبرانك . . . ‌ ‌ ‌ ‌ الدن كچمشدر یاریسی
جمله‌سك اشك عاریسی ‌ ‌ ‌ ‌ صوقسون دیكمز ای ملت
چوقلرینی قوجه‌سندن ‌ ‌ ‌ ‌ آیرتدیلر حوجه‌سندن
كوزتدیلر باجه‌سندن ‌ ‌ ‌ ‌ اغفال ایتدیلر ای ملت

یلدیزه دیدیرندیلر یالدز ‌ ‌ ‌ ‌ صوقدیلر دیمینه‌چو الدز
باشدن جیقدی نجه بالدز ‌ ‌ ‌ ‌ رسوای اولدی ای ملت

---

[*] قره‌نا ایدییور نیاز ‌ ‌ ‌ ‌ آلوب صاتقده امتیاز
وار بو ایشده البت برراز ‌ ‌ ‌ ‌ اورتاق دییورلر ای ملت
خاطره كلدكجه بعضی ‌ ‌ ‌ ‌ یاد ایتدیرمیور ماضی
ضبط ایدلش هپ اراضی ‌ ‌ ‌ ‌ خزینهٔ خاصه‌یه ای ملت

---

[*] قره‌نا دینلان برطاقم اوشاق مقوله‌سی اولان حریف ناشرینلر حضرت پادشاهه نیازایدوب برطاقم معادن امتیازانی آلدقدنصكره بیكارجه لیرایه اجنبیلره فروخت ایدوب الآنلرده ملیونلرله ارالر قزانمقده‌درلر.

ولايتلرده بوقدر پول — ويركيلر آلیرلر پول پول
چیقمازلدی بیك درلو پول — تحمل ایدك ای ملت
شهر کویلری صویدیلر — فقرا ایدوب قویدیلر
ظن ایتمیکزکه دویدیلر — حالا آجدرلر ای ملت

دیمیوب اغنیاء حقیر — صویدیلر ایتدیلر تحقیر
عاقبت زنکنی فقیر — محتاج ایتدیلر ای ملت
تجره اوکوزك صاتدق — پیشمش آشلره صوقاتدق
مرحمتی الدن آتدق — محتاج بز اولدق ای ملت

فقرا اولورسه زنکین — خزینه طولار اولور انکین
ایشته باقکز فرنکن — بویله دکلمی ای ملت

امدیلر وطنك قانی — صولدیردیلر کل آنی
شمدیده ایستیورلر جانی — آلسونلر دیه ای ملت
بوکون خسته آناطولی — توسع ایتمکده یولی
یولشمش المالی بولی — حتی هرطرف ای ملت

[١]موجوددر اوج نوع علت باقلمازسه صوكى ذلت
قارله، فرنكى ، رشوت كوك صالمقدهدر اى ملت
حكم ايديور داالافرنج مصاب اولمش اختيار كنج
كسب ايتمش برحال ايكرنج درمان ايدن يوق اى ملت

برياندن علت قمار اويناتلمقدهدر هرباز
رشوت دونيور آشكار منع ايليان يوق اى ملت
بشلدى تناقص نفوس هيچ دوشونن يوقدر افسوس
هرطرف طولودر جاسوس جان ياقىق ايچون اى ملت

[١] فقير آناطولى وروم ايلينك اكثر محللرينى كردم حقيقتاً بعض محللرده دهشتلى صورتده قمار اويناتمقده اولدنغى كورديكم كبى فرنكى علتى ايسه آناطولينك اكثر محللرينه سرايت ايلمش اولديغى حالده چاردسنه باقلمديغندن برچوق محللردن عسكر آلنهميهجقدر . بلديهلره تعيين ايديلوب اعزام قلنان اطبا معاشلرينى آلهميورلر . هرنقدر اطبانك ماه بماه معاشلرينك اعطاسى حقنده داخليه نظارتنك متعدد امرنامهلرينى كوردمسهده بنأعليه (ورق مهروفانى كيم اوقور كيم دكار) فهو اسنجه معاشنى آلهميان طبيبده استعفايه مجبور اوليور. بوكون اكثر قضالرده طبيب اولمديغندن اجنبى جاهل يادكار متطببلر و بابادن قالمه (اوجاق) هكيملر كيف مايشاء اجراى طبابت ايديورلر. جنحه وجنايات وقوعندهده بو جاهللرك يالان ياكاش ويرمكده اولدقلرى راپور اوزرينه محكمهلر حكم ايديور . رشوت ايسه آشكار صورتده ويريلوب آلنمقدهدر .

آناطولی بو کون بیتدی کنجلری یمنده ایتدی
ظلم جانلرینه یتدی آجیان یوقدر ای ملت

آه او کوزل یشیل داغلر مرعالر ، بغچه‌لر ، باغلر
دورمیوب آقان ایرمقلر شمدی کسیلمش ای ملت
ایشلمیور چوق آسیاب فضولی ضبط ایدلمش آب
ضبط ایدنلر ایچر شراب بوزلی خوشابده ، ای ملت

قورومشدر آچمیور کل قیرلرده بیتمیور سنبل
نه ککلك . وار نه‌ده بلبل بایقوش طولودر ای ملت
اسمکده‌در ظلم یلی چوغنك بو کولمش بلی
آقیور کوز یاشی سیلی تسکین ایدن یوق ای ملت

کزبان ، اسما ، آغلیور طوللر قاره‌لر بغلیور
نه‌نه‌لر یورك داغلیور اولاد دیه‌رك ای ملت
یلدیزدر رتبه بازاری واسطه‌لریدر لازاری [*]
یمن بو کون ترك مزاری کیدن کلمیور ای ملت

[*] خلیج وابورلرینك کپریه بناشدیغی اسکله‌ده لازاری اسمنده برسمسار واردی بو یادکار مقطوع بر نیشانلرله هر درلو رتبه استحصالنه واسطه ایدی .

بویله‌جه یك چوق قهرمان　　کیتدی کلدیلر همان
حسابسز نیجه نازلی جان　　تلف اولمشدر ای ملت
چوکمش کابوس استبداد　　اویرلرده قالمدی داد
ایده‌لم جملهٔ فریاد　　اویانك آرتق ای ملت

خراب یغما اولدی اوقاف　　هپ خزانه چکدیلر قاف
حداك وارسه سویله برلاف　　محو ایدییورلر ای ملت
بوزلمش جملهٔ مایه　　ذاتا یوق الده سرمایه
صاتدق مأموریت، پایه　　یار واغیاره ای ملت

کلوب کچمکده‌در فصول　　زراعت هپ اسکی اصول
هنوز ترقی‌یه وصول　　بوله‌میورز ای ملت
وطنه آچدیلر یاقی　　دوکدیلر اوستنه راقی
برباد ایتدیلر عراقی　　یمن میدانده ای ملت

یونان‌دن بز درت ملیون　　آلدق یاپدیرمدق قالیون
چالانلر اولدی آلیون　　سئوال ایدن یوق ای ملت
اچدیلر کویا بیانتو　　بیانلر صاندیلر بوقو [*]
چیقمدی آنده قوقو　　هدیه‌سنی یدیلر ای ملت

---

[*] بوقو، فرانسزجه اولوب چوق معناسنه‌در .

دیدیلر مغلولین شهدا ‌ هدیه‌لر ایتدك اهدا
عزت ، ملحمه ، ابوالهدا ‌ چالوب یدیلر ای ملت
زنکین ، فقیر هر برایسی ‌ ویرمشدك قربان دریسی
یدی جمله‌سن برایسی ‌ زفت اولسون دییك ای ملت

سوزلره ویرك قولاق ‌ اعانه ایتدکز دولاق
بوکون اردولر هپ چپلاق ‌ الیسه یوقدر ای ملت
بندکان آلمقده‌دور باج ‌ سرحدلرده عساکر آج
خسته خانه‌لر بی علاج ‌ خسته باقیور ای ملت

---

[*] تقاعدلر بوکون محتاج ‌ معاش ، نقود قالمشلر آج
بوکلمش بل آغارمش صاچ ‌ یازق دکلمی ای ملت

---

[*] علائیه‌ده صاچی صقالی سودکبی بیاض اولمش تقاعد بر یوزباشی معاش آله‌مدیغندن دولابی یوزباشی علامتلری اوزرنده اولدیغی حالده بیچاره بقاللق ایدییوردی کذا آناموردده زواللی برملازم برسنه‌در معاش آله‌مدیغنی یانه یاقیله قهوه خانه‌ده حکایه ایدییور ایدی

قادینلره ویردك نشان — طاقوب فخر ایلسون ایشان
عسکر چبلاق بوده‌می شان — دشمنه قارشی ای ملت
پادشاهه دیرار بابا — . صرتلرنده یوقدر روبا
چالشدقلریده جابا — جان ویورکدن ای ملت

چرکس ، ارنوود، کیمی ترك — عرب، کرد، وارحتی یوروك
کیدکلری بتون چوروك — سوزده شیاقدر ای ملت
چیزمه‌لری یرلی مشین — اوده ویرلمیور پشین
نه ایلك بهار نه‌ده قیشین — میعادی کلمیور ای ملت

سرحدده یرلری زملیك — بجاقلرنده یوق دیزلیك
نه کوملك وار نه‌ده ایلیك — سوزده عسکردر ای ملت
یدکلری یجنی چوربا — صرتلرنده یرتق روبا
آره صره طوقات صوپا — آنیده یرلر ای ملت

آلتنده یوق اوستنده یوق — قرنلری برازجه طوق
تأثیر ایدر البت صغوق — خسته اولورلر ای ملت
امر ویررلر یاترك — صکره صورمزلر خاطرك
استرسن آنی باترك — سؤال ایدن یوق ای ملت

مرد اولسه اكر براستر   ديرلر قويروغنى كوستر
اوستهده بر راپوراستر   مضبطهده ياپيلور اى ملت

[١] تبديلهوا يازيلور   تذكره كلمز اوزيلور
آلتى ماه ياتار سوزيلور   عاقبت اولور اى ملت
[٢] بن كوردم برخسته خانه   مأموردم باقدم چوق جانه
يازهجغم يانه يانه   سيزده اوقويك اى ملت

[١] قهرمان عسكرلر خسته اولور خسته خانهيه ياتريلور مدت مديده تحت تداويده بولنديريلوب تبديلهوايه اعزاملرى لازمكلور اطبا راپورينى تنظيم ايجاب ايدن محله تقديم ايدر آلتى ماه بيچارهلر بكار تبديلهوا تذكرهلرى ورودايتمز نهايت آهوطن مملكت ديهرك وفات ايدر حتى امرا وضابطان قرداشلرمزدن دخى بك چوغنك وفاتلرندن صكره تذكرهلرينك ورود ايتديكنى كوردم. صاغ قالوبده تبديلهوا تذكرهسنه نائل اولانلركده درسعادت طريقيله كيتملرينه مساعده اولنميوب اوزاق محللردن سوق اولنورلرايدى.
[٢] اوچيوز اون طقوزده قرق كليساده ايدم خستهخانهنك خراب بر حالده اولديغنى كوردم ياپلمسيچون ايكى اوچ دفعه عارف پاشا كشفنى اجرا ايتديردى ايسهده يكيدن ياپمغه موفق اولهمدى تهلكه ايسه يوزده يوزدر اينانميان كيدوب كوره بيلور.

کرچه موقعی دلکشا خسته ایتمز راحت حاشا
بیلور بو حالی بك پاشا یالان دکلدر ای ملت
یتاقلر غایتله قاتی اینجیدیردی یاتان ذاتی
یتاقدن کورینوردی چاتی حتی یلدیزلر ای ملت

دیوارلر سجده‌یه مائل یاتمز اوروده حتی سائل
اولمزکن هیچ بر وجدان قائل خسته طولودر ای ملت
هر طرفی آنك خراب سقفندن دوکیلور تراب
یوالر یاپمشلر غراب حتی خفاشلر ای ملت

هر شب باغرمقده بایقوش ایچنده طورمه چابوق قوش
چوکه‌جکدر دیبور قغوش ایشیدن یوقدر ای ملت
هر دقیقه وار تهلکه یاریقلر صانیلور لکه
کزیله‌مز سکه سکه زیرا چوروکدر ای ملت

نه ابواب صاغلام نه اشیك دیوار تاوان دلیك دشیك
صاللانمسی صانکی بشیك صالنجق دییك ای ملت
برشب تلغراف کشیده ایتدم سرعسکر ایشیده
ویردم یکرمی بشیده تأثیر ایتمدی ای ملت

کیمکه بونلره ای باقز | انسانیتدن هیچ چاقز
ظن ایتمسون کوزی آقز | مطلق کور اولور ای ملت
بونلردر ودیعةالله | بویله بیورمشدر الله
سوزم خلاف دکل والله | اعتماد ایدك ای ملت

جبده یوق توتون پاره‌سی | نصل ای اولور یاره‌سی
آغلسون قاشی قاره‌سی | یاووقلیلری ای ملت
سویلمشدی بکا ده‌ده‌م | خاطرمدن چیقماز هردم
یوقدر اوغلم دوغری آدم | بیکده بر واردر ای ملت

برزمان کیمشیدك چدك | چالشدق، قزاندق یدك
زورلی اوغری‌یه ای دیدك | ایشته سرعسکر ای ملت
[١]بوده همپاسنه اویدی | خزینهٔ دولتی صویدی
ظن ایتمیکزکه دویدی | حالاده آجدر ای ملت

---

[١] همپا فاریسیدر . یولداش . آیاقداش معناسنه اولوب (ح) رامی عزت، ملحمه‌لر، ذکی، رشید، ممدوح پاشالر کبی ظالملر ژورنالجیلر بونك همپاسی ایدی

عسکرك حقلرك چالدی — چوروك شیاق بزلر آلدی
دریای رشوة دالدی — حتی غرق اولدی ای ملت
رشوتله جمع اولان پاره — سینه‌یه آچار چوق یاره
بوانور صائمك چاره — چیقار آجیسی ای ملت

بونده یوق الله قورقوسی — همدخی آخرت طویقوسی
صاره‌شدر غفلت اویقوسی — اویانیق صائمك ای ملت
امین اوکی، وزنه‌جیلر — آلدانوب صاتدی حاجیلر
بغچه قپو، آربه‌جیلر — هپسی بونکدر ای ملت

اك شرفلی یرلر بونك — چاملیجه‌صبحی‌پاشاکوشکی‌اونك
هیچ دوشونمز کندی‌صونك — عقللی صائمك ای ملت
راه مستقیمدن صاپدی — مخدوملرك پاشا یاپدی
منسوبینی کلاه قاپدی — التماس ایتدی ای ملت

حکمتندن سؤال اولمز — صبر اولمزسه چیله طولمز
هرکیم دیرسه ایدن بولمز — اینانمیکز ای ملت
صائمك حق احمال ایلر — حکمت واردر امحال ایلر
نیلرسه اوکوزل ایلر — اعتقاد ایدك ای ملت

بولانق صولر طوریلور　　البت برصاحب بولنور
برکون بونلر هپ صوریلور　　امین اولکز ای ملت
یتر آرتق غم وغصه　　نقل ایده‌یم بشقه قصه
بوقصه‌دنده برحصه　　آلنمون دیه ای ملت

[١] خسته‌اولمش قزم عفت　　کورمکه ویرمدی رخصت
او نازلم بابایه سرت　　آه ایدوب أولدی ای ملت
غربتده یاندم یاقلدم　　قالدم چنکله طاقلدم
دلی کبی بی عقلدم　　مجنون دییکز ای ملت

رجا یازدم سرعسکره　　مدحیه یازدم چند کره
انشاالله اوغرار کدره　　آمین دییکز ای ملت
کلمشدی حزنلی نامه　　آغلیوب یازمشدی خامه
حسرت قالدم اوکلفامه　　سبب سرعسکر ای ملت

[٢] ره‌دوستودن قبرطاشك　　مرکب ایتدم کوز یاشك
یازدیروب استانبوله قیشك　　ارسال ایلدم ای ملت
یلدیزه اونبش تلغراف　　چکمشدم چیقمدی برلاف
سوزلرم دکلدر خلاف　　قوپونلر موجود ای ملت

[١] قریباً نشرایتدیره‌جکم استدلال اسمنده‌کی کتابی اوقویکز.
[٢] تکفور طاغی قصبه‌سی.

صانمیکز پاره‌م چوقدر — زکوردم یوق اوغلی یوقدر
اولایدی بشبیك لیرایه‌دوقتور — برلیندن کتوردیردم ای ملت

مناجات

یارب بشریت حالی — کناهدن قالمدق خالی
جمله‌مزی ایله‌عالی — امین دییکز ای ملت
یاربی بن ایتدم توبه — کناهم قیل بکا هبه
کیجه‌لر البته کبه — نه‌لر طوغورمز ای ملت

فیئاتی ۳ بچق غروشدر

یقینده چیقاجق اولان «استدلال» اسمنده کی کتابی اوقویکز

سلیمان نظیف

کافر حقیقت

استانبول ، ۱۹۲۶

الهامی و فوزی مطبعه‌سی

Nazif, Süleyman

سلیمان نظیف

Kâfir-i hakîkat

کافر حقیقت

استانبول

« الهامی و فوزی » مطبعه‌سی

۱۳۴۴ - ۱۹۲۶

هر حقی محفوظدر

حقسز برقوت ، قوتسز برحقی بر کره‌ده بو هفته ،
آفریقانك شمالنده أزدی . او اسیرلر دیارینك بر کوشه‌سنده ،
نصل‌سه ، حرّ وجدانلی و عبدالکریم آدلی بر آدام ظهور
ایتمشدی . بو آفریقالی ، طوپلایابیلدیکی بر آووج وطنداشیله
و بالنسبه ابتدائی وسائطیله ، مستولی اسپانیا دولتنه سنه‌لرجه
قارشی دوردی . وجدان و ایمانی تخت و تاجی کبی ساخته فاس
سلطانیله ، همعیاری رؤسای قبائل ، مجاهدك علیهنده ، مستولی‌یه
طرفدار و خدمتکار اولمشلردی . بونکله برابر ، اسپانیانك
اوردوسی ، دونانماسی ، خرستیان مدنیتنك ایجاد ایتدیکی بیك
تورلو آلات قاتله‌سیله ، او بر آووج ارباب قیام حضورنده
عجزینی بالدفعات اعتراف ایتدی . کویا ریفك قیامی فاسك تیقظی ،
فاسك تیقظی شمالی آفریقانك انتباهی ، شمالی آفریقانك انتباهی
بوتون آفریقانك تنوری ، بوتون آفریقانك تنوری خرستیان

اولمیان و اسیرەلان هر دیارك خلاصی ایمش . طالعی بر قسم سکنەسنك جلدندن داها سیاه اولان او قطعەیی حضرت عیسانك قیزیل مدنیتی نامنه غصب ایتدیلر . بر آووج ارباب قیام حضورنده عجزینی اعلان ایدن اسپانیا قرالی شویله فریاد ایدییوردی : « ای اهل صلیب شووالیەلرینك احفادی ، نرەدەسکز ؟.. مسلمانلر اویانیورلر !..»

اون اوچونجی آلفونسك استمدادینه و امدادینه الك اول، اسپانیانك‌ده ، ریفك‌ده یانی باشنده بولونان فرانسه قوشدی . بو مسارعتده ایمپریالیست ، یعنی صراف فرانسه بالکه حقلی ایدی . زیرا تحت ملوکیتنده دنیانك صوك کونه قدار اسیر قالماسنی ایستدیکی مسلمان سورولری واردی .

فقط بهادر فرانسه ... فقط شاعر فرانسه نەدن تلاش ایتدی ، بیلمم ؟.. قیام ایتمەلری احتمالندن قورقدیغی مسلمانلرك کندی بویوندوروغی آلتندەکی قسمی ، انسان دکل ، حیوان مقولەسی مخلوقلردی . حالا اویلەدر . و بلکه الی الابد اویله قالاجق . بز اونلرك بیك برچشید نمونەسنی متارکه اثناسنده و دارالخلافه دیدکلری اوزمانکی بدبخت شهرك قالدیرملری اوستنده پك چوق کوردك . نفر ، ضابط ، هپسی برر اجنبی اونیفورماسی

التنده ، ذلتلرك الك منفوری اولان اسارتی ، محله محله، سوقاق سوقاق ، دولاشدیریبوردی . فاسك ، جزایرك ، تونسك ، مصرك، هندك اوزمان استانبوله مستولی اولان – کویا **محمدی** – اولادی، بزه اوحشراتك دیندارلقلری وملیتپرورلکلری حقنده بلك اساسلی فکرلر وقناعتلر ویرمشدی . تورکلر اوقاپ قارا کونلرنده آصل اوروپالی دشمنلردن زیاده بوآفریقالی وآسیالی دستلره قیزییور وفضله اولارق ، ایکرەنیورلردی .

عبدالکریم خروج ایدیجه هیمزك قعر قلبندن بر « بابا!.. » یوکسلدی . اواسیرلر مملکتنده حر وجدانلی برانسان ، دیمك که، وارمش . مسلمان اولمیان حقپرستلر بیله **عبدالکریم** اسمنك حضورنده رکوع ایتدیلر .

عبدالکریم عددك وخصوصیله مدهش وسائطك تفوقی قارشیسنده هیچ بویون أکمیوردی . ألندن – ممکن، محال – نه کلدی‌سه، دریغ ایتمەدی . صوك موضع مستحکمنه چکیلدکدن وصوك قورشونی آتدقدن صوکرا، دشمنه تسلیم نفس ایله‌اسیر اولمق ، بالکه قهرمانلغك مغلوبیتی ، فقط انسانلغك غالبیتی‌در . ئولومی اسارتە ترجیح ایتمەمسندە، احتمال که‌حالا یاشامق ایستەین، بر مقصدی وار .

عبدالکریمك قارشیسنه یالکز اسپانیا ایله فرانسه دکل ، فاسلیلر قبائلیده چیقمشدی . جزایرله تونسك فرانسز عسکرلریده باشقا .

عبدالکریمی مغلوب ایدن یالکز فرانسه ایله اسپانیا دکل، فاسك، جزایرك ، تونسك مسکین اولادیده بو شرفسز وحجاب آور غالبیتدن مستکره بر حصهٔ افتخار ایسته‌یه‌بیلیرلر.

اسارتندن برقاچ کون اول عبدالکریمه فرانسه‌ایله‌اسپانیا،ریف قهرماننك شخصنه‌غایت مساعدونافع شرائطله‌تسلیم تکلیف ایتمشلردی. عبدالکریم شخصی ایچون حرب ایتمیوردی . تکلیف ایدیلن شرائطك احتوا ایتدیکی مساعده‌ومنفعتلری قبول دکل ، تدقیقه بیله تنزل ایتمدی . مملکتی ویردکدن صوکرا ، ایچندن نفسنی امین ومتمتع صورتده قورتاروب چیقارمق ، وطنپرورلك دکل، خودپرستلکدر . بر قاچ کون صوکرا بلاقید وشرط تسلیم نفس ایده‌جکنی بیلدیکی حالده، تکلیف واقعی عنف ایله وذاتنه‌عرض اولونان منافع خصوصیه‌یی استخفاف ایله رد ایتدی. کیمك مالنی کیمه ویره‌جکدی ؟.. ریف مملکتی، ریف قهرمانی‌نك مالکانه‌سی دکل ، یالکز معبودده‌سی ایدی . دشمنه عبدالکریم امضاسیله مصدق برفتحنامه ویرمك ایسته‌مدی !..

آه !.. او ملعون صوڭ فتح !.

دنياده بونك قادار حقسز ومعناسز بر تعبير يوقدر . اگر غصبلك ، اگر سرقلك ، اگر يانكسيجيلكك مطاع ومقدس بر حقى موجود ايسه ، فتحلرك ، استيلالرك ده اويله حقلرى واردر .

بر ملتك كندى آمالى خلافنه ومقاومتنه رغماً ، مملكتنه گيرن قاهر قوته سرفرو ايتمك اضطرارنده بولونماسى مستوليه مشروع و مصدق هيچ بر حق تأمين ايتمز . و جبر و تغلبك بولنديغى يرده مرور زمان ادعاسى ده يوقدر. ايشته عبدالكريم ، دشمنك مساعد تكليفلرينى رد ايله ، بو حقيقتى تأييد ايتمك ايسته‌دى . ريف قهرمانك شو حركتنده «وطنمى بن اختيارمله ويرمدم؛ سز جبراً آلديكز ،» دعواسى مندمجدر . و شو دعوى ، ريفك حريت واستقلالى عودت ايده‌جگنه قادار ، محكمهٔ تاريخك قاپيلرى اوكنده فرياد ايده‌جكدر .

ريف داغلرى عبدالكريم ظهور ايده‌جگنه قادار ، تاريخسز بر طوپراق ايدى . عبدالكريم طوپراغى محافظه ايده‌مدى ايسه‌ده ، اوكا بر تاريخ قازانديردى . بو تاريخ ، داغلرك ، دره‌لرك ، چوللرك ، دڭيزلرك فوقنده ، عائد اولديغى ديارك ابدى حجت تملكى‌در . ريفك قهرمانى ، نفسنى دشمنلرينك كيف وانصافنه توديع ايدركن ،

فاس

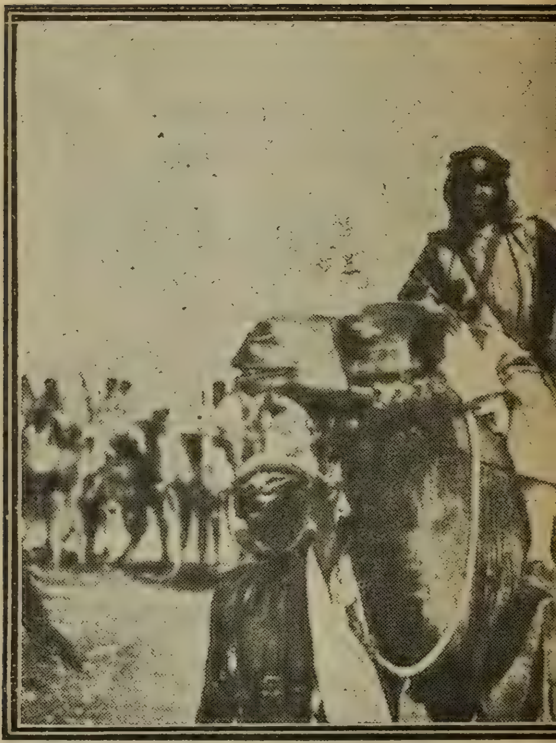

منظره

کندی ألی وبیکلرجه ریفلینك قانیله یازلمش اولان بو مبارك ومقدس تاریخی محافظه ایتمك ایسته‌دی. ایشته اسارتدن اولکی تکلیف مساعده واقع اولان ردك معناسی ورمزی بودر.

شیمدی مراق ایدیله‌جك بر نقطه قالدی: عبدالکریم، ریف داغلرندن کوتوردیکی حموله‌ٔ شان وشرفی‌ده، ألنده‌کی قیرلمش قلنج کبی، دشمنك آیاقلری آلتنه قویارق، ایکینجی بر **امیرعبدالقادر** می اولاجق؟.. یوقسه قافقاسیالی شیخ‌شامل کبی، اسارتك محن واضطراباتی کندی آیاقلرینك آلتنه آلوب، ذروهٔ تاریخه قادارمی یوکسله‌جك؟..

بونی شیمدیدن کیمسه‌تعیین ایده‌مز. جزیرلی عبدالقادرك عاقبتنی الله ریفلی‌عبدالکریمه مقدرایتمه‌سین. اولورسه، اسلامك تاریخی، بیوك بر قهرمانی داها غائب ایدر.

***

برزمان اوروپاده، فاس قطعه‌سندن (سبته) بوغازیله آیرلمش برمسلمان دیاری واردی‌که آدینه داها اول اندلس‌دیمشلردی. بوغازه حاکم اولان داغ، حالا فاتحی (طارق) ك نامنه مضافدر. او دورك الك مدنی بر معشری اولان اندلسی داخلی نفاق و شقاق،انحلاله اوغراتدی. اسکی دشمن، یعنی بی‌امان

اسپانیا ، اندلسك یاںی باشنده آلتی عصردن بەری پوصو قورمشدی . زمانی مساعد کورونجه اوستنه قودورمش قاپلانلر کبی آتیلدی . هجرتك یدنجی عصری نهایتلرینه دوغرو ایدی ، او دورده اندلسك ودنیانك اك کوزل بلادندن بلنسیه ، مرسیه ، شاطبه ، قرطبه ، اشبیلیه ، الزهرا شهرلری ، توابعیله برلکده ، دشمن عرق ودینك ألینه کچدی . بدبخت اندلسك باغری یانیق شاعری **ابو البقا صالح بن شریف الرندی** بو ماجرادن ، دنیانك صوکنه قادار آغلیاجق وآغلاداجق بر قصیدهٔ ماتم چیقارمشدی . اندلس مسلمانلری تارمار اولورکن فاس قطعه‌سی شیمدیکی کبی اسیر وپریشان دکلدی . دیارمغربك اولادی ، کندیلرندن دار بر بوغازله آیرلمش اولان آوروپالی قاردشلرینه قارشی بی‌حس وحرکت قالدیلر . بو لاقیدیدن اندلسك وطنپرور شاعری شویله فریاد ایدیور :

« سزه ، ای مسابقه میدانلرنده شاهین کبی پرواز ایدن اصیل
« آتلرك سواریلری . . . وسزه ای توزلرك قارانلغی ایچنده آتش
« کبی پارلایان آبدار قلیجلرله مجهز مسلمان قهرمانلری . . . وبالخاصه
« سزه ، ای دکیزك آرقا طرفنده ، کندی وطنلرنده ، کمال دبدبه
« ودارات ایله محتشم بر حیات کچیرمکده اولان دین قاردشلری ،
« سزه ، أوت سزه خطاب ایدیورم !..

«اندلسدن، اندلسك اوبدبخت مصائبزده‌لرندن خبرکز وارمی؟..
« اونلرك آلای آلای مناقب ذلاکتلری آفاق جهانه یاییلدی .
« دوچار ضعف و ناتوانی اولان او زاواللی شهیدلر . او بیچاره
« اسیرلر آزمی فریاد ایتدیلر؟.. آزمی یالواردیلر؟.. ایچکزدن هیچ
« بریسك اعصابی تیتره‌مه‌دی . هیچ بر دامارك قانی قاینامادی .
« قارده‌ش اولدیغکز حالده ، نه‌دن بو قادار لاقید قالدیکز؟..
« نیچون بوله بیکانه دوردیکز؟.. عار و مذلتدن چکینیر بر صاحب
« همت قالمادیمی ؟.. حقك معینی ، ناصری یوقمی ؟.. [ ] »

او وقتکی لاقیدیدن ، بیکانه‌لکدن ، شکایت ایدن شاعر،
شیمدیکی عقورخیاتی کورمش اولسه‌یدی عجبا نه دیردی ؟..

* * *

احتمال که بو بولده یازیلر، بعضی فرانسز دوستلرمزی ویادوستمز
فرانسه‌یی دلکیر ایدر . کرك موره قیامنده ، کرك کریدك
١٨٦٦ عصیاننده ظالم اولان روم عنصرینه ، تورکلر علیهنده ، ویقتور
هوغونك آووچ آووچ صوندیغی قصیده‌لری اونوتمش اولسایدق ،
وتا (وولتر) زماننده بری ، تورکیه‌ده‌کی خرستیان جماعتلری
جابجا قیامه تشویق ایدن مساعئ قلمیه خاطرمزه کلمه‌مش
بولونسه‌یدی ، دوست برملتك نشوهٔ غالبیتنی ، حقسزده اولسه ،
اخلال ایتمك ایسته‌مزدك .

[١] محمد فهمی بك ، تاریخ ادبیات عربیه ، صحیفه ٥٥٤ .

ای جنوبی آفریقاده‌کی ترانسـوالیلرك بر ربع عصر اولکی غزاسنی فرانسز ادبیاتنك اك كوزل شعرلرندن بریله تقدیس ایتمش اولان (ادمون روستان)ك عرقداشی شاعرلر... ای فرانسز شاعرلری ، ینه او **آفریقا** نك شمال غربنده برقوم سزك سلاحلر كزدن آلدیغی یارالرله شهیداولمش ، یاتییور . اوردو كزك ظفرینی ترنم ایدركن ، سلاحكزدن آلدیغی یارا ایله شهید اولمش ، یاتان قومی برلحظه خاطركزه كتیریكز .

* * *

فقط بنم صوك خطابم سكادر ، یاربی !..

دییورلركه : وارسك . بونی بنده انكار ایتمیور ... بوكا بنده پریشان حسمله ایمان ایدییورم .

أوت ، وارسك .

لاكن اولماسه‌یدكده فجایع داها زیاده آرتمازدی . بر تورلو عقل ایردیره‌مدیكمز حكمتك ، شو كافرحقیقتی ، بر كره‌ده ، **ریف داغلری** دینیلان معصوملر مذبحه‌سنده ، مظلوملرك قانیله ، بر یوزینك تاریخنه یازدی .

عرش و فرشك اوتانسین !...

بانقالتی ، ٢٩ مایس ١٩٢٦

فیآتی یدی بچق غروش

قایا نوری

توران شاعرلری

جناب شهاب الدین بك

طابع و ناشری : جمعیت کتبخانه سی

(محمود بك) مطبعه سی

قایا نوری

Nuri Kaya

تورك شاعرلری

Türk şairleri

طابع وناشری

جمعیت کتبخانه سی

(محمودبك) مطبعه سی

١٣٣٩

قایا نوری بکه

افندم ،

چوق شایان اسفدرکه بزمثلا المان ، انکلیز، فرانسز شاعرلرینی
آزچوق طانیه‌لم‌ده تاتارلر کبی بزه هم قومشولق ، هم دین ، هم‌د
قان ولسان علاقه‌سیله مربوط اولان برقومك ادبیات وادباسنه بیکان
اوله‌لم . ایشته مع‌الحجاب اعتراف ایدییورم : « تاتار شاعرلری »
عنوانلی اثرکزده بحث ایتدیککز اوچ ذاتدن یالکز عبدالله توقایك
اسمنی ایشیتمشدم دیکر ایکیسنك کره‌ٔارض‌اوزرنده موجودیتلرندن بیله
خبرم یوقدی . بوجهل بزم ایچون شایان تعییب اولدینی کبی بزه او
شاعرلری بیلدیره‌بیله‌جك موقعده‌اولوب دریغ همت ایدنلر ایچونده
معاتبهٔ وجدانی داعی اولمق لازم کلیر . شیمدی‌یه قدر تاتار شاعرلری
خصوصنده کتبخانه‌مز بربوشدی ؛ بوبوشلغی طولدورمغه تشبث ایدن
ذات سز اولدیکز . الحق خدمتکز مشکوردر. آنجق کوکل‌ایستردی‌که
تاتار شاعرلرندن ایلك بحث ایدن کتابکز بر اثر تاریخی اولسون ؛
سزایسه براثر صنعت‌وجوده کتیرمکی ترجیح ایتمشکز . زیراموضوع
بحث ایتدیککز اوچ شاعر حقنده سز بر مورخ کبی دکل بر منتقد
کبی حرکت ایدییورسکز . سزی کمال‌دقتله کراراً اوقودقدن صوکره‌ده
اوشاعرلری طانیمامقده دوام ایتدیکمی کتم‌ایتمیه‌جکم . اثرکز بکایالکز
سونلری اوکرتدی: اوشاعرلرك اثرلری حقنده سز نه‌دوشونیورسکز ؛

اثرلری سزده نه حسلر اویاندیردی ، علی الاطلاق شعر و شاعر حقنده نظریاتکز نه‌در ؟ بونلرك جوابنی شیمدی ذهنمده مستحضردر . فقط مثلا سعید رمیفك منشائی ، حیاتی ، صنعتی ، تربیهٔ فکریه‌سی ، نظریات صنعتی ایچریسنده یاشادیغی محیط مادی و معنوی ، دماغی اوزرنده اجرای تأثیر ایدن عوامل نه‌لردر ، حالا بیلمه‌مکده بردوام .... دیگر جهتدن بو شاعرلر حقنده‌کی احکام انتقادیه‌کزده نه درجه‌یه قدر حقلیسکز ، بونی‌ده بنم کبی علی العاده برقارء ایچون کسدیرمك ممکن اولمایور . دوشونکزکه هیچ برندن ولو برتك اولسون براثرتام میدانده یوق . اڭ‌ده‌ن بریدن انتخاب بیوردیغکز پارچه‌لر اساسلیجه برحکم اعطاسنه صلاحیت ویرمز .

اگر اثرکزی تألیفدن اول ذات عالیکز طرفندن شرف مشاوره‌یه دعوت ایدلسه ایدم هرشاعرك اولا ممکن مرتبه مفصل برترجمهٔ حالنی ، ثانیاً هر برینك شعر و صنعت خصوصلرنده‌کی نظریاتنی ، ثالثاً کندی حقنده مختلف منتقدلرك حکملرینی و آنجق بونلردن صوکره سزك کندی افکار و حسیاتکزی قید ایتمه‌کزی و قارئلرکز ایچون بیان مطالعه و مدار محاکمه اولمق اوزره‌ده هر شاعردن متعدد پارچه‌لر آلوب تام اوله‌رق تذییل بیورمکزی رجا ایدردم . وسزده بویله یاپمش اولسه‌یدیکز شبهه یوقکه اثرکز زه‌اونلری بردرجه‌یه قدر طانیتیردی .

« بردرجه‌یه قدر » دییورم ، زیرا برشاعری لایقیله طانیه‌بیلمك اثرلرینی یازدیغی لساندە اوقویوب آکلامغه توقف ایدر ، مترجم نه‌قدر مقتدر و نه‌قدر اعتنا کار اولورسه اولسون برشعر فی الاصل یازلدیغی لساندن بردیگرینه انتقال ایدرکن بهمه‌حال اڭ قیمتدار خاصه‌لرینك قسم

اعظمنی ضایع ایتدیکی مجربدر. فی‌الواقع، حتی نظماً بیله ترجمه ایتسه‌کز برکره وزنی ، وزن اصلیسی غائب اولور ، ماهیت موسیقیه‌سی بلیریمز قالیر : موسیقی ایسه شعرك اك قیمتدار خاصه‌سیدر . نثره فانقیتنی آنجق اوسایه‌ده قازانیر . دیکرجهتدن ترجمه‌ده براثرك محاسن لفظیه‌سی ممکن دکل محافظه ایدیله‌مز ، اوجهتدن‌ده اثرمترجم بیوك خساراته اوغرار . بوبیوك خسرانلردن صوکرا الده قاله‌جق بقیه ایله بر شاعر حقنده ویریله‌جك حکمده عدل واصابت آرامق طوغری دکلدر .
لسانلرینی بیلمه‌دیکمز شاعرلره دائر مترجم اثرلرندن ایدینه بیله‌جکمز آنجق متردد ، حصهٔ صحتی مشکوك ، یارم یامالاق فکرلر اوله‌بیلیر . مع‌الاسف بسعید رمییف ، دردمندوعبدالله توقایف حقلرنده‌اوقدرجغنی بیله ایدینه‌مدم ، چونکه سزبزدن اونلرك اثرلرینی قیصقانمش ، اونلره متعلق معلوماتکزك بزه انجق سزده‌کی نتایج فکریه‌سنی کوسترمکه راضی اولمش کورونیورسکز . عزیز مسلکداشم ، بزم اوذاتلر حقنده‌کی جهلمزك درجهٔ غلظتنی دوشونه‌رك دها جومرد داورانمالی ایدیکز . حال حاضری ایله کتابکز بلکه چوق قیمتلی براثرانتقاددر ، فقط هرحالده بزه او اوچ شاعری طانتمغه کفایت ایتمز . شونکله متسلی‌یم‌که سزده اونقصانی عاجلاً تلافی ایچون لازم کان سرمایهٔ همت مع‌الزیاده موجوددر وسایهٔ تحقیقاتکزده انشاالله یاقین برآتیده اوبیوك تاتار شاعرلرینی لایق وجهله طانیمغه موفق اولورز .
شیمدیلك اثرکزك مطالعه‌سندن ذهنمده‌شو انطباع حاصل‌اولدی‌که زواللی تاتار شاعرلری‌ده بزم کبی ضربات حیات آلتنده اُزلمش، مغموم وبدبین آدملرمش . قوشلر ودره‌لر کبی اوتن نشیده‌لرندن زیاده

صمیمیتلری ایکله‌ین یاخود فریاد ایدن منظومه‌لرنده کورولیور . شرق اورمی اوستنده تقدیرك بی‌رحمانه چکیچله‌دیکی باشلر. نه‌قدر یوکسلسه‌لر شن وشوخ دوشونه‌مزلر : ساحهٔ شطحیاتده‌کی اثرلرینك بیله کوزلری بر آز یاشلیدر ، زیرا نه‌یاپسه‌لر جبهه‌لرنده وقوعاتك بیغدیغی بولوطلر مندفع اولماز .

مع‌مافیه سزك کبی واقف برذات اونلره « بیوك شاعر » عنوانی ویردیکی ایچون بیوك شاعر اولدقلرینی قبول ایدییورم ، فقط بونی ادعایه قدر وارمایه‌جغم ، چونکه مستشهدات بولامام . آه ، ممکن اولسه‌یدی‌ده هیچ اولمازسه اوشعرلرك اثر عالیکزده ذکر ایتدیککز پارچه‌لرینی تمام اوله‌رق انتقاداتکزه تذییل ایتسه‌یدیکز ... اکر بونی یاپارسه‌کز امین اوله‌بیلیرسکزکه همتکز مشکور اوله‌جقدر. باقی صمیمی تبریکلرمی قبول بیورمه‌کزی ومطالعاتمده‌کی حریتی حسن نیتمه باغشلامه‌کزی رجا ایدرم عزیز مسلکداشم افندم .

جناب شهاب الدین

برایکی سوز

شمال تورك ـ مسلمان قارده‌شلریمزك ـ اوز لسانلریله یازیلوبده ـ بیوك بر رغبتله مطالعه ایتدکلری سعید رمیف ، دردمند ، عبدالله توقایف کبی بیوك (تورك شاعرلری) اولان (تاتار شاعرلری) : هرهانکی برادبی‌ویابرشاعری تنقیدایتمك‌ایسته‌ین تنقیدجیلرمزه‌بررهبر، شمال تورك ـ مسلمان شاعرلرینك بسله‌دکلری فکر وتعقیب ایتدکلری غایه‌ده محترم قارء وقارئه‌لریمزه بر نمونه اوله‌جغندن استانبول تورکجه‌سنه چویردم .

شو اوچ شاعرك ملی شعرلرندن بر قسمنی تورکجه‌مزه نقل ایتمش ایسه‌مده برقسمنی ده اساسی ، موسیقیسی وروحی ضایع ایدلمسون ایچون ـ اولدیغی کبی ـ عیناً نقل ایتدم .

قایا نوری

١

سعید رمییف

کوکلی اولمادم ، اولمام حیاتده
طوغمشمدر ، طوغارکن قایغو ایله
آیاز کیجه‌لر بولوب ، کوکه‌باقسه‌م
باقوب اوز ییلدیزم ، یالکز بولسه‌م
بولورم نورسز، سونوك طورر او
جهانه بیکلرجه لعنت اوقور او

س . ر .

١

تاتار شاعرلرینك ایچنده اك آز یازانی وخلقده‌ اك آز طانیدیغی سعید افندیدر . تاتار مطبوعاتنك بر ایکی کره بحث ایتدیکی شاعر سعیدی ، تاتارلرك ذوقسز ناشرلری‌ده اکلایوب شعرلرینی بر یره طوپلایه‌رق طبع ایتمکی مع التأسف دوشونه‌مشلردر . بوندن طولایی خلق، سعیدی آز طانیمش و آز تقدیر ایتمشدر . یالکز (حسین آبودزف) طرفندن سعیدك اکثر شعرلری طوپلانوب « سعید رمییف شعرلری » عنوانده کوچوك بر کتابله نشر ایدلمش وبر قسمی‌ده « قزان مخبری » مجموعه‌سنك صحیفه‌سنده باصیلارق قالمش وقسم اعظمی ایسه طبع ایدلمامشدر .

بویله اولدیغی حالده سعید تاتار شاعرلری ایچنده حقیقی وقوتلی شاعر اولوب شعریت جهتندن‌ده شاعرلرك اك قوتلیسی اولدیغندن

یازیلری اهلی عندنده قیمتلی ومهم موقع قازانه‌رق یاد ایدلمکده ، دیللرده ذکر یرینه قائم اولمقده‌در .

سعیدنك شعرلری پك یوکسك ، چوق مستثنی وزیاده‌سیله حساس اولدیغندن سعید رمیینی خلقك آنجق حساس بر قسمی آکلایور متباقی قسمی آکلایوب تقدیر ایده‌میور .

طبیعت ، عقل وقوری منطقلرله ترقی‌ایتمکی اوکره‌نن « بیوکلر » سعیدی تقدیر ایده‌رك طانیمادقلری حالده سعید ینه موقعنی غائب ایتمیور : نا اهللرك طانیمامسیله طبیعةً نقصانلاشمیور . بو خصوصده روس پروفسورلرندن « افسیانیکو ـ کولیکوفسکی » بوخصوصه دائر : « بز شعر محبلری ، هپمزده کوچوك شاعرلرز ؛ روحنده شعریت اولمیان انسان اشعاری تقدیر ایده‌من . برشعری تقدیر ایتمك ایچون انسانك کندی روحنده اوشعره عائد بر آز معلومات اولمق لازمدر . بعض انسانلر : چوق اوقویان چوق شی بیلیر وعالمدر ، لکن ادبی وشعری اثرلرك لزوم ومعناسنی تقدیر ایتمز وبونلردن لذتده آلماز . دیرلر . ایشته بوده او آدمك روحنده شونلرك تخمی اولمادیغندن ایلری کلیور ... » دیور . (افسیانیکو ـ کولیکیافسکی) نك شایان دقت شو سوزی اوزرینه : بزده ؛ سعید رمیفه بر موقع ویرلمه‌سی تماميله تقدیر ایدیله‌مدیکندن ایلری کلیور دیملی‌یز .

بو شاعر ، عالم مطبوعاته اسمی چیقوب طانمادینی وتکمیل شاعرلردن آز یازدیغی حالده برقسم خلق طرفندن آنك اقتداری‌نك صوك درجه‌ده تقدیر ایدلمسی یوقاروده‌کی دعوایی اثباته بردلیل اولسه کرك . تاتار مطبوعاتنده سعید حقنده‌کی سوز آره‌سنه ایلك دفعه

برایکی جمله صیقیشدیرلمش ایدی . شو مناسبتله ادبیاتده برچوق افندیلر طرفندن : « طوغری سویله‌مك لازم‌ایسه ، بن س . رمیفك روحنده دیکر نظمجیلرك چوغندن فضله شعریت وصمیمیت اولدیغنه چوقدن ایمان ایتمش ایدم » مضمونده سوزلر ایشیدیلدی . بوده دیکر دعوایی تقویه‌یه کافیدر .

٢

سعید رمیفه دائر ایدیلن مباحثه اثناسنده « اوقومق » ، « منلالر ایشی » ، « قادینلر عالمی » یازیلرینی تماماً و « تیاترو » سنك برایکی مصراعندن باشقاسنی قسماً س . رمیف شعرلری آره‌سنده غائب ایتمك لازمدر .

٣

آثاری مطالعه ایدیلن برادیب وبرشاعرك قوت وطبیعتی حقنده قطعی برسوز سویله‌مك ایچون اوادیب ویا شاعرك ترجمهٔ حالنی ، علمنی بیلمك ضروری اولدیغی حالده سعیدك ترجمهٔ حالنی بیلمکه هیچ حاجت یوقدر . چونکه سعیدك اشعاری دوغرودن دوغرویه کندی روحنك آیینه‌سیدر . بوحال اکثر شاعرلرده موجود ایسه‌ده سعیدده بك فضله وچوق آچیقدر . سعیدك شعرلری اهتمام ودقت ایله اوقونورکن آنك بوتون روحی ، تکمیل قوتی کوزاوکنده تجسم ایدر .

شوندن طولایی آنك « کندی » نك ناصل ونه‌کبی « اسباب » تحت تأثیرنده یازدیغنه دائر هیچ برمعلومات موجود دکلسه‌ده شعرلرینه نظراً دینه‌بیلیرکه : سعید شعر یازمیور ، شعر سویله‌میور ؛ بلکه آنك شعرلری شاعرك کندی آرزوسندن باشقا اوله‌رق کندی کندینه

میدانه چیقیور . سعید رمیفده شعر یازمق قدرتی وخدمت قوتی یوقدر. اونك شعرلری برتأثیر وبرروحی قوت آلتنده ظهور ایدییور .

سعید رمیفك هر برسوزی یوره کنك کیم بیلیر هانکی نقطه سندن کلیور ، روحنك اعماقندن ودرین کوشه لرندن حرارتله چیقیور. حیاتده اولان برواقعه، بر کوردونوش تأثیریله آنك یوره کی یانوب روحنه حرارت طوله رق کوکلی جوشیور ، کندندن کچه رك اًلنه قلم آلوب یازمغه باشلیور ، بالآخره اوقویانك روحنی ده آله واندیره جك قدر قوتلی شعرلرندن « طاڭ وقتی » ، « کوی » ، « دنیایه » ، « پیغمبر » وده اساٸر عنوانلی اشعاری طوغمش بولونیور . بونلرك هیچ بری ایسته نه رك ، اوغراشیله رق یازلمش شیلردن اولمایوب آنجاق قوتلی الهام ایله یازلمش شعرلردر .

سعیده دردمند وتوقایف دینله مدیکی کبی دیکر شاعرلر ایله ده مقایسه ممکن دکلدر . سعید هیچ برتاتار شاعرنده بولنمیان :

صزلا ، صزلا ، صزلا کوکلم صزلا برطورمایجه

صزلا آیلر، صزلا ییللر، صزلا کیجه یوقلامینجه(اویومایجه)

کبی کیم بیلیر نه قدر صحیفه لر طولدیره جق اضطراب واًلمی بر ایکی جمله ایله حیرت ایدیله جك درجه ده آچیق ایضاح ایدییوروچوق معنی افاده ایدن مصراعلر قوللانیور .

بعضاً سعیدك بك فضله جوشدیغی زمانده یازدیغی شعرلری اوقوینجه بوزوق بریولده کیدن برآرابه ده کی ادملك راحتسز اولان وجودی کبی حقیقی تاتار دیلی ده راحتسزلق حس ایدییور. مثال ایچون بویله اولان شعرلرندن برینی ـ بزم تورکجه ده چوروب ـ الالم .

کندی آنك دکز ، عشق دکزی ،
تکمیل محبت اوکا طوپلانمش ،
آکا کوکده ، آی ، ییلدیزلری
ایله اکیلوب ، سجده قپانمش .

دیکر :

قاراکاق و طار وار کوك آاتی
بولمیور کوکلم قرار هیچ بر زمانده
باقوبده کوکه اوچمق ایسترم ،
ایسترم ، فقط کورم نور و آیده .
نورسز او ، نورسز ییلدیزلرده ،
حیاتی بیتمش ، جانی یوق طاکك ده ،
طورو بده باقارم ، خیر ، طاك آتمیور ،
یانارم ، بکلرم ، صزلانوب قایغرمده .... الخ

کوروليور که ، بونلر اوقونورکن دیل « طبیعی کیتمیوب » اورایه بورایه صاپلانیور . بوحال سعیدك بعض شعرلرنده موجوددر . « طاك وقتی » نك باشی ایله آخری ، « کوی » ، « دنیا » ، « پیغمبر » و « کولسونلر » ی ایسه پك طبیعی اولانلر جمله‌سندندر .

ایشته شو تورکجه‌یه چوریلمش اولان :

کچر بر ییل ، دها بر ییل شویله‌جه ،
کچر ییللر ، کچرلر یول بوینجه ،
کچر ییللر کندندن و عمردن ،
قالیر یالکز کوزیاشم دوشوب عمرده .

شعرنده طبیعیلك یوقدر ناصل دنیر .

بونك اوسته سعیدك « ضرورت شعریه » قانونه‌حدندن فضله اهمیت ویروب وزننك برچوق یرلرنده نقصان اولدیغنی علاوه‌ایتمك لازمدر ، بوبحثه داها زیاده دوام ایدیلیردی. فقط مقصد « سعیدده شعریتی » تدقیق ایتمك اولدیغندن دیل و تلفظ جهتندن صرف‌نظر ایدلمشدر.

٤

س . رمیف : — حقیقی شاعردر ؛ آنك یازدقلری : — قوتلی شعرلردر . دییورز . احتمال :

— نیچون ؟

— شاعر کیم ؟ شعر نه‌در ؟

دی‌یه‌جکسکز .

بوندن اولجه بحث ایدلدیکندن تکراره لزوم کورولمیور ایسه ده یالکز شونی سویلمك ایجاب ایدرکه : بزده شعر ایله نظمی ؛ شاعر ایله ناظمی بر ظن ایدییورلر .

حال بوکه بونلری بربرندن تفریق ایتمك لازمدر . انسان کندی اوغراشه‌رق ناظم اولور ، فقط حقیقی معناسیله شاعر اولمق ایچون آنادن شاعر طوغمق کرکدر . انسان ایستیه‌رك شاعر اولامیور ؛ انسانی طبیعت شاعر یاپیور .

صورارە :

— شعر نه‌در ؟

— شعر ؛ مختصراً :

بزم روح وخيالمزه تأثير ايده‌جك وحسياتمزى ، تأثراتمزى تحريك ايده‌جك هر برشى شعردر.

شعر ديلدن ، عقلدن ويا ذهندن دكل ، بلكه انسانك روحندن، كوكلندن ، خيال وحسندن طوغار . بر شعرك أنى اولوب چيقمسى ايچون شاعرك برشيدن تأثرى و اوقويانه تأثير ايده‌جك صورتده شعرى سوزلر ايچنه كومولسى لازمدر .

مثلا : اورته‌لق آيدينلاشه‌رق طاك آثار دنيايى نورينه ، جمالنه حيران ايدن كونش چيقار . بتون دنيايى كوزه‌للكى،لطافتى قارشيسنده سجده ايتديرن ياز كلير . صولرى و دنيانك ياريسنى قيزيل فقط عجيب مؤثر آتشه كومن كونش باتار . صولر ، چيچكلر ، كوزل بلوطلر . طاغلر ، اورمانلر ، طبيعتك جمالنه عشقندن طويماياتلر حضورنده ، جمال وعلويتى قارشيسنده بيك دفعه سجده ايتمكه راضى اولدينى سوكيليسنك اوزون كيرپيكلرينى سوزوب ، بايغين كوزلرى ايله سوكيليسنى سه‌وب باقه‌رق بوتون دنيايى اونوتديره‌جق صورتده - بو حال - عاشقنه مؤثر موزيقه چالارق تأثير ايدر . وبو كونلرك كچمسندن عاشق حدتلنير ، آيريلير . . . .

ايشته بر كيمسه شويله طاكلر ، شويله طبيعتلر ، شويله سوكيليلرينى كورديككندن روحى جوشار ، متأثر اولور . . . نهايت شوجوشقونلق، شو تأثر ، شو سوق طبيعى ايله كوزل يازار . اويله يازيدن شعر چيقار. ياخود ، انسانلرك حاضركى ويا تاريخى حياتلرندن بر واقعه كوريلور . بو كورونوش شادلق وقايغو ويا باشقا بر تأثر ويرر . شو تأثرك آلتنده او واقعه ، او كورونوش كوزللشديريله‌رك تصوير ايديلير . حياتدن

آلنوب کاغد اوزرنده جانلی و دیری بر تصویر، بر منظره میدانه کلیر. میدانه کلن منظره یا کوزل اولور ویاطالمسز. هر ناصل اولسه‌ده اوقویانك خیالنه یکی بر عالم کتیروب قارشوسنه جانلی برلوحه قویار و کندیسنه ده تأثیر ایدر . ایشته بوده « شعر » اولور . بو « شعر » ك صاحبنه ده « شاعر » دینور . او ایشیدیلن پوشکینلر ، لیرمونتفلر ، بایرونلر ، کوته و سائره‌لرك هپسی شو طبیعتده‌کی کورونشلردن ، حادثه‌لردن متأثر اولمشلردر . شو تأثرایله کندیلرینك جال وعلویت طولو ،قوتلی شعریت قاینایان اثرلرینی یازان بو آداملردر .

شوکا کوره عالم‌او نلره «شاعر» ویازدقلری شیلره‌ده «شعر» نامنی ویرمشدر . برینك شاعرلکنی و بر منظومه‌ده شعریت اولوب اولمادیغنی آکلامق ایچون یوقاروده بیان ایدیلن خاصه‌لرك بولونوب بولنمادیغنی آکلامق لازمدر . شو اولچوبی الده طوتوب سعیدك شعرلری ایچنه کیردم باقهلم.

٥

هر شاعر ، شاعر اولمق خلقتنك موجودیتیله طبیعت کوزللکنك عاشقی ، دنیاده اولان هر بر کوزللکك نورلی و ضیالی علویتك مفتونی اولوب طات و کوزلك قارشیسنده دیز چوکه‌رك طبیعتك جمالنی سیر ایدر . بو سیر ایتمك اونك اك مقدس ذکرلرندندر. بو حال سعیدده بك زیاده در . هر شاعرکبی سعیدده طبیعت و طبیعیلکنك عاشقی ، هر برجمالك مفتونیدر . بوجمال سعیدی اوقادار یوکسلتیور ؛ نورلی وکنیش عالمه چیقارتیورکه آنك بوموضوعده یازدیغی شعرلری اوقوندیغی زمان بر دقیقه اولسون روحك یوکسلدیکی و کوز اوکنه کوزل بر منظره کلوب کوکله شادلق ویردیکی آکلاشیلیر .

ایشته سعید رمیف جمال طبیعت تأثیریله باشلایه‌رق :

نه‌ی کوی ! سن بیك شهردن
بیك قات طاتلی و خوش :
بر کشی یوق برسوقاقده
نه‌دن طن و نه‌دن بوش ... الخ .

دییور . شاعره طبیعت و طبیعیلکنه پك یقین اولان کوی حیاتی حقیقةً پك کوزل کورونیور . اورامی اکا راحتلك ویرییور . کویا کویك هیچ مظلم بر کیجه‌سی یوقمش کبی هر یری « کول » کورونیور . اورانك کیجه‌سی ده « بر بلوطلی کون » بیلنیور . کوك یوزی شاعری اوقدر مفتون ایدییورکه باقوب حیرت ایتدیکندن کوله:

کور « آی » ی نرده واربو ؟
بر عجائب یوز نوری .

دییور . شاعر آیك نورینه حقیقةً مفتون اولوب کویا اوکا :

کاه کوله ، کاه آغلایه ، کاه
یورویوب باغری اوزه
بعض سیره‌ك سیره‌ك نورلر
صاچیلیر کوك یوزینه

دییور. وسمانك بودرجه کوزل وطاتلیلغی تکمیل یر یوزینه انعکاس ایتدیکندن شاعرك دقتنی جلب ایدییور :

هم عجائب آیدینلقده
یر کوموش رنکلی طورر :
اورده اورمان هم ده طاغلر
بورده قیرلر پاریلدار

تورکجه‌یه چوریلن شوشعرده ضرورت وزن ایچون « اورادە
« بورادە » یرینه « اوردە » « بوردە » یازلمشدر .

س . رمیفك بو « کوی » عنوانلی شعری اوقدر قوتلی ودر
شعریت ایله میدانه کلمش که شمال مسلمانلرینك مطبوعاتنده بو
یوکسك بر شیئه تصادف ایدلمدیکی کبی آنك أشینی ، مشابهی بولمق
ممکن دکلدر .

. بو ؛ ادبیاتی مطالعه ایدرکن « ایده‌آل » ایچون بك آچیق و
کوزل بر نمونه‌در .

سعیدك جمال طبیعته عائد ذکرلرندن «بن‌توله‌یم» عنوانلی شعرندن
بر آز بحث ایتمك هر حالده فائده‌دن خالی دکلدر :

بعض تازه کل چیچکلر
بعض اورمان و صولر ،
هپسی یالکز قایغولو ،
قایغولو هم شیرلدار .
اواَلهی بر کوزللك
فخری اورمان آللری ،
او الهی توز زیبابوی
ساحرانه داللری ..

کبی تورکجه‌یه چوریلن شومصراعلر شبهه‌سز شعر منظومه م
اولانلردندر .

شاعر ، اگر حقیقی معناسیله شاعرایسه ـ که شبهه‌سز حسیات‌قولید
قوری عقل و منطق ایله چوق ایشی یوقدر . شاعر هر بر کوزل

مفتون اولان انسان کبی هر بر کوزه‌للك قارشیسنده دیزچو کمکه، آنك حیاتی بیوك سعادت بیلوب آلمغه دائما آماده بولنوب هر برحس یا آجی ویا طاتلی اوله‌رق شاعرك یا نفرتنی یا شادلغنی موجب اولور .

شاعر ، حسیات قولی دیدك . برحسیات ایچنده خیالی شعری ، طبیعی انسانلر ایچون اك عالی واك مقدس اولان هیچ شبهه‌سز محبت حسیدر . شاعرلر بو خصوصده دیکر انسانلردن ایلروده در . آنلر هر بر جماله عاشقدر . « جمال » بعض کیمسه‌لر ایچون مختلف شیده و مختلف درجه‌ده اولور . لکن بر قسم خلق ایچون بو جمالك اك عالیسی - یوسفلرك معشوقه‌سی اولار ذلیخالرده - بر ملائکلرنده اولدیغنه قطعیاً شبهه یوقدر . شوکا نظراً ده هر شاعرك حیاتنده بو ذلیخالر وبو ذلیخالره اولان محبت حسی اك برنجی موقعی احراز ایلدیکی کبی شعرلرنده ده اك بیوك تأثیری واردر . شاعر اوله‌رق طوغان بنده‌لر بو ذلیخالره آز چوق طاپینیرلر، اکثریسی ایسه بونی «حیات چشمه‌سی» بیلوب شعرلرینه‌ده الهامی بونلردن آلیرلر .

شعرده « دوست و یار » ، « سه‌ومك و سه‌ویلمك » مسئله‌سنك اولمسی موده ویاعادت بلاسی اولمایوب طبیعت طرفندن ویریلن شاعرلك بلاسیدر. بو ، شاعره هر وقت ایکی یکی حیات ، تأثرات ویردیکندن محبوبه‌سنك تکمیل کوزه‌للکنی و محبوبه‌سنه اولان حسیاتنی تصویره کیریشیر. بوحال آنك شعرینك مرکزیدر. شاعره بوحالدن الهام ده کلیر . یالکز بر ، شعرلری ایله تکمیل دنیا ادبیاتنده ابدی موقع طوتان بیوك شاعرلرك هانکیسنه باقیلسه شو ابدی اثر شعریسنه الهام اولان : برجمال ، بر ذلیخا ؛ بونلره مربوط بولنان محبت اولدیغی آچیق کورونور .

بتون اقوام تورکیه ادبیاتنده امثالسز اولان (لیلا ایله مجنون) ، فضولینك بر بدوی قیزینه صاف وپاك اولان عشقی ، دانتانك « الٓهی قومدیاء سنك لهاجیسنك ده بر (ذلیخا) اولدیغی، فردوسینك «شاهنامه» سی ، هومه‌رك « ایلیاده » ، « اوده‌سا » لری وساٸره کبی ابدی یاشایان آثار شعریه‌نك عشق تأثیرنده اولدقلری تاریخاً معلومدر .

سعیدده بو خصوصده بك کوزل شیلر سویله‌مش ولدیغی کبی «او » و « بر کیشی » عنوانلی شعرلری‌ده عشق تأثیریله یازلمشدر. « او » سندن مقصد ، محبوبه‌سیدر .

سعیدك «او »سی وسجه‌یه‌ده ترجمه ایدلمشدر . سعیدك بو شعرینك روسجه ترجمه‌سی اصلندن بك زیاده موفقیتلی اولمشدر . روسجه ترجمه‌سنك اصلندن موفقیتلی اولمسی : شعرده معنی ومرام جهتی بك یوکسك اولوب او معنایی تاتار لساننك کوزللشدیره‌رك سویله‌یه‌مه‌مسی وسعیدك ـ یوقاریده اوچنجی فصلده سویلندیکی کبی ـ کندینك دیل جهتندن اولان جوشقونلغیدر .

سعید « او » سنده‌کی محبوبه‌سنی بك کوزل تصویر ایدییور. او ؛ او قادار عالیدرکه ، اونك کولمه‌سنی برصحرایه آکدیرییور :

سسلری طبقی ، حقیقی بلبل صداسی

علویتنك قارشوسنده مما آی ویلدیزلریله اکا سجده ایدییورلر . آنك بر صداسی دها واردرکه شاعر آنی ایشیتمکله :

آه ئوله‌یم ، ئوله‌یم شو یاشده !

دییور .

محبوبه‌نك هر بر حركتی آكا آیری قوت ایله تأثیر ایدوب :

كولمسه‌ون ، كولرسه بیتدی
یوق بكا بو یر یوزی ،
یوق فلكده بر ملكده
وار ملك او بر كندی

او حقیقی عاشقلر كبی دنیاده «آنك» ایچون ، معشوقه‌سی ایچون یاشایور :

دیریلوب ، أولوب طوررم
هپسی‌ده یالكز آنك ایچون

دییور :

دنیاده هر ایشی آنك ایچون یاپیور ، آنك خاطری ایچون یاشیور . حتی محبوبه‌سندن باشقا یوكسك قوتده طانیمیور :

بوتون قانوندن باش چوزدم ،
باغلی‌یم یالكز آكا ،
هپ عبادتی ترك ایتدم
طاپنیرم یالكز آكا !

داها آچیق اوله‌رق :

«آتشده یانسه‌م ، صویه دوشسه‌م قورتاره‌جق اللهمده ــ سن» دییور . سعیدك بو توركجه‌یه چویریلن شعرلرندن باشقا بو موضوعه عائد داها پك چوق شیلری واردر .

٧

روسجه‌سی (پیرچانقه) ، تورکجه‌سی (الدیون) عنوانلی شعری شو
یوقارووده‌کی موضوعه متعلق اولوب کوز اوکنه کتیرلدکده قطعیاً
اونوتولماز . بونك بحث ایتدیکی شی شودر :

پادشاه ایله وزیرینك بولندیغی بیوك بر میدانده تکمیل اهالی
طوپلانمش ، قیزلر وقادینلر طولمش . دورت اطراف او قدر کوزل، که
مهیب برمنظره . پادشاه شو میدانه ناظر برقپویی آچیور . اورادن قیرده
بیون بربیوك آرسلان لاپلوپ باصه‌رق هیبتله چیقیور وسیرجی بولنان خلق
تماماً سوزییور . آرسلانی کورمن تکمیل خلق قورقمغه باشلایور .
آرسلان ایسه حدتندن اسنه‌یوب سلکنه‌رك میدانده یره یاتیور .
پادشاه برفرمان ایله « یولبارصی » یه بویله تیجی حیوانله کورشمسنی امر
ایدییور یولبارصی :

قورقونج سله کوکرمیه ، کوکرمیه ،
آرسلانك آتیلیر همان اوستنه .

پادشاه بونلرطوقونولمامسنی اراده ایدییور . میدانده‌یالکزآرسلان
ایله « یولبارصی » بوغیشورکن پادشاه قیزی ده چیقیور . پادشاه قیزی
سوکیلیسی اولان (یولبارصی) نی تجربه ایچون (الدیون) نی ایکی
جنکاورك اورته‌سنه آته‌رق :

ای سوکیلم ! بن تجربه ایدرم ،
انسان کوکلیله شونی ده ایسترم ،

محبتك قوتلیسه بکا ، همان ،
آلیرسك الدیونیمی آرادن .

دییور ایچندن کولیور .

اوزمان دلیقانلی ، اوکنده طوران ئولومه باقمایوب سوکیلی یاری حرمتنه جسارتله کیدوب مدهش تهلکه اورته‌سندن (الدیون) ی آلیور وحدته کله‌رك متکبرانه :

— مه !

دی‌یه‌رك اونك (الدیون) نی یوزینه فیرلاتیور .

پادشاه قیزی :

رحمتك ده لازم دکل ، کندکده ،

غرورلق طولو ایکی کوزکده ،

براقوب کیت یکیت مغروره کی،

طوررم ، جسوراولوب کندمده،

دییور .

شاعرك بوتورکجه‌یه چویریلن شعری طابنیر دوجه‌ده قوتلی اولان محبت حسی‌ایله برابر غرور وکبری سومه‌دیکنی تصویر ایتمسی الك بیوك صنعتدر . محبت حسی ایله‌یاشامق ایستدیکی (مغروره) لر اوکنده شان وشرفنی غائب‌ایتمسنه اصلا راضی اولمادیغنی‌ده کوستریبور .

الدیون ، سعیدك پك موفقیتلی ومطلوب اولان شیلرندن بریدر :

یولبارص آتیلوب چیقار ، شومیدانه

قورقونج سس ایله کوکرمیه، کوکرمیه ،

آرسلانك آتیلیر همان‌اوستنه .

شو مصراعر چوق ساده اولمقله برابر اوقدر قوتلی تصویر ایدلمشدرکه ، شو بر ایکی مصراع دهشتلی و جانلی واقعه

لوحه‌سیله انسانك قارشیسنه چیقیور . بو صنعت ، بوقوت : بویله برادیبك ، برشاعرك اقتدارینه الك بیوك التون تاج امتیازیدر .

٨

شاعر ، خلقی ـ شاید حقیقی معناسیله شاعر ایسه ـ بورادهکی اوفاق وعادی یاشایش ایله قناعتلندیره‌مز. آنك خیالی کیم بیلیر نره‌لرده گزه‌ر. لکن اوخیال حقیقتده متحرك دکلدر .

سه‌ومدیکی ، نفرت ایتدیکی کوچوك وعادی حیاتك ایچنده یاشامغه مجبور اولور . انك اضطرابی ، آه وزاری ، آجی دقیقه‌لری هپ بوحیاتدن طوغار .

شوندن طولایی ، پك چوق شاعرلرك اشعاری « آه وزار » ایله ، حیاته لعنت ایله طولودر . چونکه حیات انك ایستدیکنی ویرمیور .

بوخصوصده سعیدده پك چوق شیلر سویلیور . سعیدك پك چوق شعرلری نهایتسز اضطراب ، فریاد وفغان ، آه زار ایله اولوب بونلرك ایچنده الك قوتلیسی « دنیایه » ، « بن کیجه‌م » ایسه‌ده دیکر شعرلرنده‌ده بوحس پك یوکسکدر .

سعیدك تکمیل اشعارنده عمومی برصفت وار . اوده : آنك حیاتنك هر وقت قوتلی ، یوکسك اولمسیدر ، که بر قسم خلق بو یوکسکلکی یا تعادده ویا افراطده ظن ایده‌رك تعییب ایدرلر . لکن سعیدك کندی ایستدیکی زماز هیچ برشی انشاد ایده‌میوب تکمیل اشعارینك یوره‌کندن طوغوب روحنی غشی ایتمك تأثیریله یازلمش اولدیغنی ادبیات جهتندن تماماً کور اولمیان هر بر آدم کوره بیلیر . شعر وشاعر هرایکیسی نهایتی اولمیان سربستیته مالك اولدیغندن افراط ، تفریط ، اعتدال کبی شیلر

هیچ برزمان شعرده اولامیه‌جغندن « افراط » دیمك معنا‌سزدر . شعرده الك برنجی شی ، شاعرك آنی تضییع ایتمیوب کندی حس ایتدیکی صورتده یوره‌کندن طوغورمسیدر . سعیدك شعرلرنده اولان « افراط »لر طبیعی وصمیمی اولدقلرندن نقصانلقدن زیاده کمال ویرییور .

کلەلم مقصده ؛ سعیدك تکمیل شعرلرنده هر بر حسك یوکسك ونهایتسز قوت ایله چیقمسیدر . اوبرکیمسه‌یی سوورسه ، اوسه‌وکیلیسنه جانینی فدا ایدوب « تکمیل قانوندن باشنی چوزوب » اکا طاپینیر . طبیعتی مدح ایتمك ایسترسه ، آنده نهایتسز کیده‌ر . آجیرسه واضطراب چکرسه آنده‌ده عینیدر :

سعید ره‌میف حیات ایله دنیادن ممنون دکلدر .

آه ، اگر بو کوکلم کچن

سونکو ، یااوق اولسه ایدی

دییور . دنیا وحیاتك آلام واضطرابنی چکن آدملر کندیلرینك تأثراتنی بوندن فضله ناصل آکلاته‌بیلیر ؟ ..

سعید انسانلری ده بکنمیور . انسانك روحی ایچون لزوملی اولان ناموس وعفتی : « روحلری فاحش » ، « قلبلری قاره » حتی « سسلری طاتلسز وکریه » اولان بو « انسان اسملی جانلردن » اوزاقده ویالکز لقده بولمق ممکن دییور . آغر سوزلر سویلیور وخرپالیور .

بعض زمان « کیجه‌لری قرا کلق وطاکی اوزاق » بولوب کندینك دهشتیله « آتشیسز نن جهنم » « تشبیه ایدییور . اوکا « قایغو وحسرت » طولوب کومولیور .

سعید حیاتك شیمدیکی حالندن هروقت شکایت ایدییور . آه

وفریاد ایدییور . بعض وقتلر آنك حیاتنده اویله دقیقه‌لر اولیورکه « ذره قدر بر راحت ـ پك زور ، پك بیوك بر طاغ اولور » دی‌یه‌رك قطعیاً دنیادن برشی بكلمیور ، حیاتده اكا قوتلی برامید ویرمیور :

آرتق فضله ازدی دنیا
قالمادی صبرم ، بیته‌یم ،
یالکز داملایان یاشـلك
طامملادیغنی کوره‌یم .

دییور . لاكن اوكندینی شونكله تسلی ایدییور :

او برطمار ، بن بیته‌رم
یالیکز شونی بیلسون کندی ،
بوآزجق تازه اولور ، بو
ایده آلیمك بیلدیزی

حتی سعید صوك داملا یاشنك پك بیوك قوتنه‌ده ایناﻧﻴﻮر:

بوكوز یاشم کچمز بره
قالیر بوﻳﺮده پارلیدار
هم قاراكلق كون بیتوب بر
ایدی پارلاق آی طوغار

دییور . سعید بونكله متسلی اولارق كندیسنی أزه‌ن دنیادن اوجنی آلیور و :

طوغمایوب قالماز ، برطوغار او
ایده آلم کوروﻧﻮر آما

دییور .

٩

سعیدك شعرلرینی مطالعه ایدرکن انك مستقل اولدیغنی، هیچ بر وقت دنیاده باشقا برکیمسه‌یی وبرعادتی وبر موده‌یی تقلید ایتمدیکنی کوررز ، حتی سعید ، خلقی ومحیطی کندیسنه آلتق کبی ایشلری هیچ خاطرینه‌ده کتیرمیور .

سعید ـ تام معناسیله ـ دنیانك بوتون عادت ، ادب ونظام دنیلن شیلرلك هپسندن اوزاق بولونیور. دنیاده « حریت شخصیه » بی نهایتسز مقدس وبوکسك موقعده طوتوب کندی حس وکندی فکرینه باشقا کوزوکن هیچ برشیدن خطایتمه‌ین انسانلردن بری اولدیغی هربرشعریله هربرسوزیله ثابت و « شخصیت » موجوددر . سعیدشعرك عنوانلرینی هرکسدن آیری برصورتده قویبور .

« هپسندن آیری کوزوکن حریت شخصیه‌یی هرشیدن مقدس طانیق » سوزینك قوری بر سوزدن عبارت ظن ایدلمه‌سی ایچون سعیدك شو :

« بن ! » دیم بن « بن » دیدیسه‌م ،
بکا بربیوك کوچ کلیر .
الالهلر ، شاهلر ، قانونلر
اولورلر هپ برچوپ کبی .

شعرلرینی مثال کوستره بیلیرز . بوکا قارشی نه‌دیملی ؟ دنیاده هیچ بر کیمسه کندینك « بن » لکنی طانیقده، کندینك نهایتسز سربستلکنی تصورده بوندن فضله وبوندن قوتلی بر سوز بولاماز ، دیمکه جسارت ایدیلیر .

۱۰

سعید ، ایده آلیستدرده . او بر یوزنده موجود فنالقلرك ازاله ، سنی ده ایستیور . پوشکینی تقلیداً یازیلان «پیغمبر» عنوانلی شعری بوکا کوزل بر شاهددر . پیغمبرده : جبرائیل کلوب یوره کنده کی قاره‌سنی آلوب یکی روح قویه‌رق « سن: پیغمبرسك! » دییور و کوکه طوغری یول کوستریور . او زمان جهان تیتریور ، کوکدن :

قورقمه ، طور ، آلوب حکمت سیفنی ،
بله طاقوب بهادر قینی ،
کوکس آچه‌رق ، کیت ، طورمه حرب آچ ،
تکمیل یره محبت نوری صاچ !

دی‌یه بر ندا کلیور .

ایشته بونده سعیدك کوزل و موفقیتلی شعرلرندندر .

۱۱

سعیدك شعرلرندن « طاك وقتی » تاتارك شیمدیکی حالی اولدیغندن بونده بر آز بحث ایدهلم . بو تاتار خلقك عصرلرجه دوام ایدن اویقوسندن اوستنی قاپلایان مظلم کیجه‌دن یکی دنیایه ، آیدینلق ، کونشلی مدنیت عالمنه چیقدیغی زمانیدر . طاك وقتنك موضوعی :

تاتار ؛ « آنادن قاله » خطاسی اولان طاتلی اویقویه طالمش ، اطرافنه طوپلانان خلق تاتارك تاریخنی اوقویورلر . چوجوقلر آنالرندن بابالرندن ایشیتدکلری تاریخدن خوشلانیورلر . بو بویله اولدیغی حالده تاتارك خطاسی بیلنمیور : « تاتارك خطاسی غفلت اویقوسنده بولونمسیدر » . بو خطانك فنا نتیجه‌سندن قورقوب درین اویقودن اویاتمرواویومیه‌رق

یانانلر تاتار خلقلك آره‌سنده بولونیور . ایشته تاتار شاعری سعید اویومیه‌رق یانانلردن بریدر . سعید اویومیور ، بوحالی دوشونوب حیرت ایدییور : « ایشته کونش طوغویور » . اووقت تاتار خلقنك طالعی استقبالی ایچون حاضرلانیور ، بوزمان عذاب چکمکده اولان شاعر

أی‌سن ، مکدر اولمه ، شاد اول
أیشته سکا یول : بوآیه اوغول اول !

دی‌یه برکنج قیز صداسی ایشیدییور

٢

دردمند

اسیر روزکار .. کوچر قوملر .. کیده‌رایز
دریغ محزون کوکل بزده بیته‌رز

١

... باغچه ... بر یوزینی احاطه‌ایتمش ایسته‌ین کهنه چنار آغاچلری،
قهرمان یکیت کبی باشلرینی سمایه قالدیروب کوکسنی آچه‌رق متکبرانه
طوروان میوه‌لر ، « بز ده بزده وارز » دییور کبی فصیلدایان وشریلدایان
صولرک کنارینه دیزلمش برکتلی آلما آغاچلری ... بونلرک اطرافنده
یشیل چمنلر آره‌سنده صانکه کونشه ویا کیجه‌نک کوزل یلدیزلرینه
طوغری اوزانمش کنیش یاپراقلی قیزیل چیچکلر ... عجب کوللر .. شو
منظره‌یی ایکی‌یه آییروب آغاچلرک آلتندن طار فقط درین برحالده سمایه
قارشی کموش کبی ایشیلدایان نهرلر ایله دوناتیلمشدی . صمانک ، آقار
صو اوزرنده دونه دونه بر آرقه‌سنه براطرافه باقه‌رق کیدیشی ، اونک
تکمیل باغچه ایله طوناتیلمش آغاچلر وقیزیل چیچکلره اولان کوزللکی
ایله مغرور اطواری کویا « هیچکزی بن بیوتدم ، بنم آرقه‌مده بو قادار
قوت موجود » دیمک ایستیور . بیوک چنارلر ، اولوغ قیزیل چیچکلر و کوللر

— هی !!.. هی !! سن اولمسه ایدک بز خسته اولوب محو اولوردق
دی‌یه باش اکیورلر .

شـو جالاره ، شـو تأثراته قارشی بلبل‌ده اوزاقلرده معجز موزیقه‌لر ایله حساس یوره‌کنده‌کی آهارینی دوکمکه باشلایور.

... مقدس کعبه ایچنه کیرن محترم روح کبی بو باغچه‌نك قپوسنی آچوب ، کناهکار آیاق ایله ایچری‌یه طوغری بر آدیم آتیلیرسه کوکلی مستریح ایدن صمیمی وقدسی بر تأثر ایچنده قالینیر . طبیعت جانلانوب آغاچلر لسانه کلیور . کهنه چنارك هیبتلی طوریشی ، کنیش صولرك شریلتیسی بونلرك عظیم قوتلرینی سـویلیور . آقار صـو طبیعتك بو درجه‌یه یتشدیکنه حیرتده براقیور. کنیش یاپراقلی قیزیل چیچکلر کنـدیلرینك کوزه‌للکلری ایله آیاق باصیلان یرك یریوزی اولدیغنی اونوتدیره‌جق بر حاله کتیرییور . بلبل ؛ تاکرینك بو آلهی ضیاسی، کندینك عجیب موزیقه‌سی ایله حیران براقیور . هر شیده آیری بر لطافت ، ممتاز بر کوزه‌للك وار . لکن بتون شو باغچه ، طبیعتك صوك مهارتنی صرف ایده‌رك وجوده کتیردیکی شو متکبر آغاچلر ، آقار صولر ، باتقله طویولمیان کوللر ، أبدی بلبللر اورته‌سنده ؛ بونلرك هپسـندن ممتاز وهپسـندن کوزل بر چیچك وارکه کندینك نفیس قوقوسی ، کوزل منظره‌سی ، یانان آل یوزی ایله تکمیل باغچـه‌یی اونوتدیرییور . کهنه چنارلر کورونمیور ، یالکز آقار صو :

— بن آنك ایچون یارادیلدم – دییور .

بلبل :

— بن آکا عاشقم ، بورایه یالکز آنك ایچون کلدم . عمرمك نهایتنه قدر آنك کوزللکنی سیر ایده‌جکم – دییور .

انسانده ، طبیعته قارشی کوچوك اولدیغی حالده ، بویله ممتاز موقع طوتان چیچك او کندە :

— البت ، البت !!

دی یه باشلاکیور .

چیچك ، کهنه چنارلر کبی قالین بر قبوغه برونوب الما آغاجی کبی یمش‌ده ویرمیور ، لطافتی‌ده زوال بولیور . لکن بونلرك هیچ بری انسانك مفتونیتنی کیده‌ره‌میور. چونکه او ، طبیعی اولان حقیقی کوزللکدر.

شمال تورکلرینك هیئت ادبیه‌سی‌ده طبیعی اقتدارلرك قلملرندن ، نازك وحساس روحلرك نفیس صنعتلرندن وجوده کله‌جك بر باغچه اولوب باشلرینی سمایه متکبرانه قالدیران بیوك چنار آغاجلری ، بویجه کوچوك فقط یمشلریله فائده‌لی اولان آلما آغاجلری ، قیزیل چیچکلی چنلری وبونلرك تکمیلنه حیات ویره‌ن آقار صولری ، بونلرك حالندن متأثر اوله‌رق دم چکن بلبللری شمال تورك ملتنك روحنه آز ـ چوق غدا ویرمکده وکندیلرینك دوالری ایله طالعنك قهرلی اللرندن ایچیریلان تاریخی جریانلرینی بر آز حکایه ایله شمال تورکلری اولان تاتارلره برجهتدن تأثیر ایتمکده‌در . بو باغچه‌ده‌کی شو آغاجلرك آره‌سنده بولنان کوللر کوچوك اولندیغی حالده کندینك کوزللکی وبر چوق جهتدن ممتازلغی ایله دیکرلرندن فرقلی اولدیغی کبی بعض سالرکده تاتار ادبیاتی باغچه‌سنده آنا دیللری ایچون حقیقی قلم صنعت نفیسه‌سی آرادقلرینی کوروب حیران قالماق یك بیوك ذوقسزلك بلکه ادبی کورلکدر .

۲

دردمند ، سعید رمییف ایله برعد ایدیله‌من. چونکه بوایکی تاتار

صانعنك برنجیسی کندینك درین و آغر تأثراتی ، قوتلی آتشی ایله بتون شمال تورکارینك مطبوعاتنده یالکز اولدیغی کبی ایکنجیسی ده یالکز کندیسنه ویریلن برچوق صفت ایله تکمیل شمال تورك ادیب وشاعرلرندن آیری بر بیوکلکده در ،

دردمند تاتار ادبیاتی دنیاسنه قوتلی صدالر ایله اوغولدایان دکزك جوشقونلقلریله معجز « طالغه » اوسـتنده میدانه چیقدی . دردمندك دبی یوزی ممتاز درجه ده کوزل اولمقله برابر کوزلرنده برامیدسزلك ، احزن و آغر تفکر آثری پارلدایوردی .

دردمندك بو صفتی بعض کیمسه‌لر طرفندن پك چابوق کورولوب تقدیر ایدلدی .

شمال تورکلرندن پك چوق کیمسه‌لر یازی یازارلر ویازیلرینه فکر وفلسفه‌ده مزج ایده‌رك حیاتی تصـویر ایدرلر .. لکن بویله یازیلرك قبالغندن قلباً کوزه‌للك سـه‌وه‌ن ذوق صاحبلری نفرت ایدرلر ، بوکبی صنعتسز یازیلر روح صیقارلر . چونکه تاتار مطبوعاتنك اکثر طرفندن مدرسه قوقوسی کلیر ، صوفته‌لق وخواجه‌لق کولکه‌لری کورونور . اکثر شمال تورك قلمنك اشاغی اولماسی بوسببدندر . بوحال « کوزل سوز » ایله « کوزل صنعت » لذتلرینی ملی دائره‌ده بولمقدن محروم ایدر . بونك ایچون کوزل یازی ، نازك حس ، خیال وطویغولری یکی عالمدن نفیس اسلوبده الان برقوت ، روحك طبیعی احتیاجی کبی ازلی بیلنملیدر . بویله اولانلر روسیه‌ده منتشر « شورا » مجموعه‌سنده دردمندك « کاروان » « بز » وداها سائر آثارینی کوروب هیچ شبهه‌سز :

— تاتارك صنعت ادبیه‌سی مباسنده یکی بر ییلدز طوغدی ادیمشلردر.
چونکه آنلرده یکی روح کورونوب مدرسه قوقوسی بولونمایور وعادی ده دکلدر . بلکه ادبی مدنیلك ، حقیقی قلم صنعتی ، کوزل اسلوب ، سه‌ویملی وقیصه جمله‌لر ، حزن قاریشیق تفکر ایله صمیمی وشعری طویغودر ...

٣

دردمند قیصه یازار - بو ، بر .

دردمندده ادبی ذوقلرك قولاغه یبانجی کله‌جك وطاتسزلق ویره‌جك بر جمله بولمق ممکن اولمادیغی کبی معناسز بر لغت ، فضله بر حرف کورمك ده امکان خارجنده‌در . دردمندك یازیلرنده پك نادر اوله‌رق عربی ویا فارسی سوزلر بولنور . لکن بو ، نظم یاپمق ایچون دکل ، آنلك بیوك معناسنی افاده‌یه خدمت ایتمك ایچوندر . تاتار دیلی او کلمه‌ده‌کی معنایی تمامیله احاطه ایتمدیکندن طولایی مشروع اولان سبب ادبیدر . کلمه‌لری انتخاب ایتمکده او اویله بر طبیعیلك کوستریور که کویا ماهر جواهرجینك دیزدیکی اینجولر کبیدر . بو اینجولری دیزوب کلمه‌لری ترتیب ایده‌رك برجمله یاپمقده دردمند مستثنی بر موقع قازانمشدر . او ضرورت شعریه بلاسنی بیلمیور کبی وزن ویا قافیه ایچون بر کلمه‌یی لندینك طبیعی برندن آلوب باشقه بر یره نقل ایتدیکنده غایت سیرك تصادف ایدیلیور . نقل ایدیلن کلمه‌لر غرابت عرض ایتمدیکی کبی معناسز تعبیرات ده دکلدر ، آنده دیل ایله مفهوم آره‌سنده‌کی تناسب پك درجه‌ده کوزلدر .

بوکا ایکی جهتدن نظر ایدلدکده : ١ . - پك چوق قلملر ، کلمه‌لر ایله اوینارلر ، بر کلمه‌نك افاده ایتدیکی معناده اول کلمه استعمال ایدرلر . یاخود فضله لقلر

تکرارلر ، غیرطبیعیلکلر طولدیریلوب حقیقی معناسندن اوزاقلاشیرلر ؛ اوستنه ییرتیق جبه کیمش مثلا کبی میدانه چیقارلر . اویله کلمه‌لردن بر معنی چیقارمق ایچون طورمق وتکرار تکرار اوقومق لازمدر . دردمندده ایسه بویله شیلر اولمادیغی کبی آنك معناسی ایله تعبیر وافاده‌سی آره‌سنده‌ده اوقادار تناسب واردرکه کلمه‌لرندن بریسنی چیقاروب یرینه خارجدن عین معنایی افاده ایدن بشقه برکلمه‌یی قویمق ممکن دکلدر ، کویادردمند شرفنك تکمیل طبیعی کوزه‌للکلرینی کوسترمشدر . غربك اك صوك نفاستی ایله فضله ذوقله طبیعی کیینمش برحوری‌که باقلدیغی زمان ساده‌لك ایله قاریشیق کوزه‌للکی کورولوب حیران قالنیر . دردمندك شعرلرنده‌کی کلمه‌نك انتخابی ، دیزلمسی وایستدیکنی مکمل اکلاتمسی ، هیچ فضله برحرف قونولمامسی اوقادار مکملدرکه اوقورکن قطعیاً کلمه‌لر کوزه چارپمیور . ظن ایدیلیرکه دردمند سحرلی برقوت ایله ایسته‌نن معنایی یوره‌که طوغریدن طوغری‌یه قویویور . «کاروان» ی «بزی» ی «امید» لری وسائره بوکبی اشعارندندر .

۲ — معنالرده اولان انتظام طبیعینك ، هروقت دینلدیکی کبی ، تعبیر وافاده‌ده اولان رعایتیدر . مع التأسف بوکا نظمده دکل ، نثرده‌ده پك چوق یازیجیلر رعایت ایتمیور .

چیقدی روزکار ،
قوپدی طوفان
ایل کروانی روزکار سورر !
هانکی یوللر ،
نردن کیدر
طوتوب بزی جان صورار ؟ !

*
* *

اسر روزكار ... كوچر قوملر ... كيدر ايز ،
درايع محزون كوكل ، بزده بيته‌رز .

آچيق كورينيور كه آنك قلمى طبيعتده‌كى حادثه‌لرك بربرينى تعقيب ايتديكنى پك نازك تفريق ايديور . وبونى نثرنده‌ده غايت قولاى برصورتده افاده ايديور . جمله‌لرك ديزيليشى معنالرك ديزيليشنه تماماً متناسب كيديور . پك آز كلمه ايله پك بيوك معنالر ويره‌ن دردمندك بوتناسبى (بوطبيعت ، بوتنقيح ، بووضوح) اوستنه انك اسلوبنده بوامتيازه يارده‌م ايدن اويله خاصه‌لر موجودكه برايكيسنى اولسون سويله‌مه‌مك ممكن دكل. اك اول خاطره دردمندك تشبيهلرى كليور وتشبيهلرينه پك صيق تصادف ايديليور . تشبيهلرى اودرجه مهارتله قوللانيوركه دقتله باقيلمازسه درعقب اونده تشبيه اولديغى آكلاشيلميور . اوهر وقت تشبيهك عاداتى ترك ايده‌رك قوللانه‌جغى تشبيهك معناسنه پك چوق اهميت ويريور واسلوبنده‌كى كوزه‌للكى برقات دها آرتديرييور .

مثال ايچون يوقاريده‌كى مصراعلرك كنديلرينى نمونه آلمق ممكندر. « بللو » سنده‌ده بوكا دائر بر چوق شيلر وار . دردمندك تشبيهلرى تاتار ادبياتى عالمنده « اختراع » دنيله‌جك درجه‌ده ممتاز ويوكسكدرلر. دردمندك اسلوبنده‌كى « موسيقيت » ايله انسانى حيرتده براقه‌جق درجه‌يه واصل اولان « طبيعى آهى » نى سكوت ايله كچمك قابل دكلدر .

قيغاج قائم ،
آصل تائم !

يوقلايق ايكه‌ء . . .

یوقلا ایرکه ،
یوقلا بەبکه ،
بەوکەی ، بللو ، بەو !
خوبلر خوبی ،
آلما طونی –
پشکان ، طولغانسك !
بوچاغنده ،
سین تاغنده ،
چیبەر بولغانسك .
آلما قایم ،
اپپا قایم !
یوقلایق ایکەو .
یوقلا ایرکه ،
یوقلا بەبکه ،
بەوکەی ، بللو ، بەو !
جیلبر ، جیلبر ؛
سین بیك تیلبر –
کوبرەك اوینیسك !
آل کوللرنی ،
سنبللرنی
اوزمی قویمیسك !
کیل ، کولکەیم ،

سنبلکه‌یم ،
یوقلایق ایکه‌و .
یوقلا ایرکه ،
یوقلا به‌بکه ،

به‌وکه‌ی ، بللو ، به‌و !
. . . . الخ .

شمال تورکلرندن اولان تاتارلرك اوز لسانیله یازلمش اولان شو « بللو » یوقاریده بحث ایدیلن تکمیل کمالاتی کندنده طوپلادیغی کبی اسلوبنك کوزه‌للکی ، نظمنك موسیقیتی ، عجیب آهی ایله‌ده تکمیل تاتار مطبوعاتنده برنجیلکی قازانمشدر . دردمندده کی طبیعیلك ، کلمه وترکیبلرینك باشقا کیمسه‌ده کورولمیه‌جك درجه‌ده صاف وکوزل دیزلمسی « عجباحقیقی موسیقی شناسی قارشیسنده‌می بولونیورم؟ » دی‌یه انسانی شبهه‌یه دوشوریبور ...

« دردمندك تکمیل اشعاری » دی‌یه شو توصیفلردن بحث ایدلدیکی زمان آرایه « قوزغون » ، « دکل » کبی‌شیلری ادخال ایتمك مناسب اولمیور . چونکه بونلر « کاروان » ایله « ز » و « بللو » لردرجه‌سنده یوکسك دکلدر .

٤

دردمندك تفکراتی حزین اولمقله برابر احاطه‌سی غایت کنیش ، تخیلات شاعرانه‌سی اوزاقدن کلمه‌مش ویوکسکدن اینمه‌مشدر . او ، « بللو » ده کنج وملك کبی معصوم صبینك آلهی تجلیلری ایله میدانه چیقدی ، آنك قارشیسنده برکوکل بولدی . شونکله برابر « نوا » دن آلنان « رسم » نده‌ده :

ته‌نکرین آق ، توشکه‌یلرن کیك یاراتقان ،

بیتکی‌نك ایك اوچنده میك یاراتقان ،
صاقلار اوچون زیبا بوین یامان کوزدن
چه‌چکیلرن آیاق بله‌ن تیك یاراتقان .

» دی‌یه‌رك صمیمی برملایمت کوستریور . دردمند ، شو آنا لسانیله یازدیغی شعرنده ، نجاتی یوکسلتیرکبی شادلانمیور وراحتندن‌ده کولمیور . آغرخسته اولان برآدام کندینك راحتسزلغنی بردقیقه اونوتوب او راحتسزلق دقیقه‌سی کچرکچمز ناصل‌که تکرار راحتسزلق حس‌ایدرسه دردمنده‌ده کندینك آغر وحزنلی قیافتی عودت ایدییور .

دردمند پك‌چوق دفعه کندینه خاص برشیوه ایله :

یوقاریغه تاش آرغنقان جوله‌رلر ،
آوز آچقاو باشلرن تیشوب اوله‌رلر .
تیشلك تابساك سیکا یاتقان ایشکدن ،
اوزکنك یرتق آوزکدن کوله‌رلر .

کبی هجوده‌یاپار ایدی . فقط هجولری حالت روحیه‌یه تأثیر ایتدیکندن کولدیره‌مدی ، بلکه کندینه برنوع آجی قاریشیق التفاتسز ورغبتسز اولدی . مع‌مافیه هجولرنده‌ده موفقیت قازانمادی دکل . لکن بونلرا کا اودقیقه کاوب کیدن حاللردر . فقط عمومیتله دردمند آغرعشقلرءحزین طویغولر دریاسنده‌در .

دردمند اوقوغنه باشلانجه کوزل یازلر ، یشیل چمنلر ، اقارصولر نورلی کیجه‌لر اورته‌دن غائب اولوب خیال سمایی ظلمته غرق ایله قارشی‌یه صاف طبیعتك دکیشمه‌ین وجودی جانلانوب کلیور . دردمند بتون بنی آدمی سرت وصوثوق بیلیور ، دکزك ساحلی آشیندیروب

اختیارلاندیغی کبی دردمندده انسانی امیدسزلکه طوغری کوتوروب اولومك قهار پنجه‌سنه تسلیم ایدییور .

دردمندك تصویراتنده قول ؛ حیاتده کندی ایستدیکی کبی حرکت ایدن حر بر انسان اولمیوب بلکه طالعنك ظالمسز بنده‌سیدر . انسان حیات وراحت بکلرکن طبیعت اکا اختیارلق ، اولوم حاضرلیور و کندی لسانیله :

نیجه باغلر کوکللرده توزولدی ،
صاری یوللر بولوب غملر صزلدی .
امیدلرکم ، منوب باشقا تزلدی ،
آغارغان قل کبك بر بر اوزولدی .

و :

آغاردی چچ ،
قووادی باش ،
صاری یوللر صزلدی .
امیدلر ، کم ...
دریغ بر بر اوزولدی ...

دییور . دردمندك کندی : کوکل حیات و راحت ایستیور ، ظالم فلك آنك ایسته‌کنه قارشی کلیور ... نهایت اولوم کلیوب کوکل فلکدن فریاد ایدییور :

یاندی مجنون ، یاندی فرهاد بر یانوب نام آلدیلر ،
بن غریب ، بیك قات یانوبده « یاندی » دی‌یه اکیلمادم ؛
سویله‌یکز : أی معشوقه‌لر ! ..

بن عاشق ا کیلمادم !
کیمه وصلت ، کیمه امید نعمتی ویردی فلك ،
بن امیدك صول الندن برلقمه نان آلمادم .
کیمه وصلت ، کیمه امید ! ...
برلقمه نان آلمادم .
سزی ملت قیزلری آه ، ای امید ییلدیزلری !
طالك ، سحر ایستیوب ایستیوب ، برموفق اولمادم
ای امید ییلدیزلری ! ...
برموفق اولمادم !

. . . .

نرده برطاغ ، نرده مأمول : چشمهٔ آب‌الحیات ،
چابق ایچدم ، نازه طاتدم ، درده درمان بولمادم .
درده درمان بولمادم !

. . . . . . الخ

صنعت ادبیه وصنعت قلمیه ایسته‌ینلره دردمندك شو شمال تورکجه‌سندن استانبول تورکجه‌سنه چویریلمش اولان ، یوقارده‌کی ، شعری بویوك برنمونه‌در . بورادہ‌کی احاطه‌نك کنیشلکی ایله کنایه ومجازلر پك زیاده موفقیتلی اولمشدر . بویله هر برمعنی وهر برفکری ، یرمك ایچون نه‌قدر نمونه‌لر آلنسه بوراده‌کی دیل واسلوبی ور حی ویره‌میه‌جکندن دردمندك بوشعری هر براهل قلم ایچون عبرت آمیزدر . « ادب وصنعت ادبیه » ایله عادی یازیلر اره‌سنی تفریق ایتمك ایچون بزده دردمند ایله باشقابرینی اوزون اوزادی‌یه مقایسه ایتمك فائده‌دن خالی دکلدر .

دردمند بوراده کندی قارئی اودرجه بیهوش ایدییورکه یوقاروده کی شعرك یازلمامش اك صوك کلمه‌لری اولوملك صداسی کبی حس ایدیلوب انکله برابر :

ویلا !

آه ! .....

. . . .

دی‌یه فریاد ایدوب انسان کندندن کچیور .

٥

دردمندك ؛ جمله‌لری آز وترکیبلری ساده اوله‌رق نه‌قادار بیوك معنی ونه‌قادار بیوك قوت قوللاندیغنی وانك احوال روحیه‌سنه آز ویا چوق تأثیر ایتدیکی شو آتیده‌کی مصراعلردن اکلاشلمیلیدر :

آجیدر کوزیاشی طبعاً عزیزم ،
خدانك حکمی بو ، بوقدر کناهم !
عمرلردر یانار قلبمده آتش ...
صوکره کور ، محور ایدر بنی آهم !

اوقودقجه حیران قالنیر . نه‌معنیدار سوز ، نه‌ساده ترکیبلر ؛ مفهومی نه‌قادار بیوك ، آچیق وقوتلی . .

دردمند حیاته آغر باقیور . حقیقتده « اولوم » ایله « حیات » ك هر ایکیسنی‌ده ایچنه آلان « جهان » دردمنده یالکز « اولوم » اوله‌رق کورونیور ، « جهان » قبرستانه بکزه‌ییور . دنیایه کلنلر یاشایوب بالآخره زوال بولیور ... حیات اولا عمارت ، صوکره خرابه . . . ایشته دردمنده بوایکی تورلو یشایشك برنجیسی تأثیر ایدییور . اولوملر ، زواللر ، خرابه زارلقلر ، بنی آدمك ایلك کونلری وامیدلری دردمنده

زواله مستعد اولمق جهتلريله برابر كورونيور . . . ماضى :
خرابه‌لر ، مقبره‌لر ايله طولو . .

عصرلر كچدى كيتدى . . كچدى ييللر !
نبيلر ، پادشاهلر سوردى دوران .
عمرلردر كوچوب كروان كروان
كلوب كچدى جهاندن نيجه ايللر .

اوبيوك روحلى نبيلر ، اوقوت وسلطنتلرى ايله دنيايى زير وزبر ايدن پادشاهلر ، اوكنديلرينك شان وشرفى ايله باشنى عرشلره قادار يوكسلديكنى ظن ايدن بيوك قوملر شيمدى نه‌لر بكليورلر ونه‌لر اميد ايتميورلر ... لكن ... انسان زوال قربانى . . . قوت وشانلرى هانكى مرتبه‌يه يوكسلسه‌ده أولومدن كيمسه قورتولماديغى كبى قورتولمازده . .

سونوب ويران اولوب معمور كاشانه‌لر ،
يرآلتنده بريكدى هپ كميكلر !...

. . . .

اسر روزكار .. كوچر قوملر .. كيده‌رايز
دريغ ، محزون كوكل ، بزده بيته‌رز ! !

آنا لسانيله يازيلوبده استانبول توركجه‌سنه چويريلن شو شعرلردن اكلاشلديغى كبى قوت بزده اولمامقله برابر حياتك پادشاهى‌ده بزدكلز .
بز جريان طبيعتك ، دنيانك عاجز قوللرى‌يز .

« بز » دردمندك برنجى دينه‌جك اشعارندندر . « بز » ده‌كى

تفکر عالمنك گنیش احاطه‌سنه حیران قالمامق ممكن دكلدر . « بز » ده
بنی آدمك ماضیده‌كی حیاتی ، طبیعتله اولان مناسبتی ، عواق
ایله قدر و اختیار نظریاتی ، شو جوشقون جریانمز ، انسانل
حیاتنده‌كی موفقیتسزلك ترازه‌دیلری ، والحاصل هر بری صحیفه‌لر وجلدلر ا
طولاجق بك چوق درین نظریه‌لر دردمندك سحرلی قوتی ایله سـ
برشكله گیروب آنك معجز قلمی آلتنده برچوق شعری ومؤثرسوز
ایله مكمل صورتده تصویر ایدلمشلردر .

خصوصیله :

اسر روزكار .. كوچر قوملر .. كیده‌ر ایز
دریغ ، محزون كوكل ، بزده بیته‌رز .

كبیلر ، ایسته‌ر بك بیوك مفهومنی‌شوقادارساده قالبه قویه‌رق آلوب
ویرمك جهتندن اولسون ، ایسته‌رسه‌شو بیوك‌ومشكل مفهومی‌بك‌ساد
جمله‌لرایله كوزل وشاعرانه بیان ایتمك جهتندن باقیلسون هر حالده‌تفكری
اوكنده واسلوبی قارشوسنده سرفرو ایتمه‌مك‌قابل دكلدر . بویله‌سرفر
ایدیلن یازی‌یه شاعر دیل وقلم اولیوب باش ویوره‌كدر .

§

هرشی طار یوللره صوقمق ایسته‌ینلر دردمندده بلكه غیرقابل تعمیر
بر « پیسسیمیست » كوررلر . وبونكله برابر « فاتالیست » یعنی
« جبریه » اولدیغنی ده علاوه ایدرلر . بوكبی اسباب موجود ایسه‌د
او اسباب بوراده تعیین ایدلمیه‌جكدر . یالكز شو اونوتولمامیدركه‌دردمندك
قلمی هانكی طرفه كیتسه :

— جهان فانی ! ! هرشی زوالی ! !

معنویاتك كورونمسی قابل اولسه ایدی دردمندك حزن قاریشیق متفكر
ت ادبیه سنده شو ایكی جمله نك بیوك حرفلر ایله یازلمش اولدیغنی كورولوردی .
حنده كی شو خصوصیت تأثیریله اولسه كرككه دردمندك كوزل
نلی یا لر » مسعود وپارلاق كیجه لر حقنده دوشوندیكی ایشیدیلمیور .
ن فصلدن یالكز « قیش كونلری » نی تصویر ایتمسی بوفكری تقویه
كده در . چونكه « قیش » حقیقتده فنا وزوالی اك اوج تخطر
یرەن منظره لرك بریدر ، كه شو تورلجه مزه چوریلن :

قارتلاشدی جهان !
كوللرده بیتدی ..
كچمكده زمان
قیشلرده كلدی !
شعری كبی . . . . الخ

٦

ایشته دریا ... یالكز ... طن ... كنیش وساكت ... هوا
شیور . برزمان كلیوركه او كنندینك نهایتسز بیوك آسمیله یواش یواش
غه باشلایور ... اونك اعماقندن بیوك طاغلر پیدا اولیور . فورطنه
شیور .. روزكار دوام ایدییور . دریا قورقونج صدا ایله اوغو -
ه باشلایور . طبیعتك بویله حزنلی وقتنده نه قادار كاروانلر كلیور .
كارطورمیور ... دكزك دهشتلی طالغه لری باغریشوب چاریشیورلر ..
كاروانلری كیجه - كوندوز باغرییورلر ...
كاروانلری بكله ین نه در ؟ ساحله قاووشمقمی ؟ یوقسه اجلمی ؟

— هانکیسنه باقلی !

حیاتلری طبیعت واحوال جریاننه تسلیم ایدیلن بیچاره بنی آ
حیاتیده پك چوق جهتلرده شو قوتلی فورطنه‌لر ایله دریاده باغ
کاروانلره بکزییور . دردمندده کندینك « کاروان » ی ایله‌شو
معنایی ویرمك ایستییور وشبهه‌سز موفق‌ده اولیور .

بو – طبیعت دکزی . بورادەکی کاروان بلکه ساحله واصل‌ا
بلکه طالغه‌لر آلتنه کیدر . بر یوزنده پادشاهان‌ملتلر ، دولتلر،مملک
بویله‌در . آنلرده حیات دکزنده کیتمك ایستیورلر . قضا و
قوتلی روزکاری طورمقسزین اسیور ، حیات دریاسنده‌کی « ا
کاروانلری شو کنیش ساحه‌ده اوینایان طالغه‌لر آراسنده کندیلر
حیاتلرینی محافظه ایتمکه مجبوردرلر . لکن بوقولای ایش دکل . « ایل
تماماً حر دکل ، کیم بیلیر بو دقیقه موجود اولان بر « ایل »
یارین اجل قوجاغنه کیدر . بو عمرده تکرر ایدن برحالدر . . اسـ
بابللر ، قوتلی آثوریلر ، فنیکه‌لر ، بنی اسرائیل ، نمرود وفر
وار ایدی ... بوکون نره‌ده‌درلر ؟ – هپسی شوحیات دکزنده‌کی
طالغه‌لر تأثیریله صوالتنه کیتمشلر دکلی ؟. شوکت وقوتی جهانی‌ت
مدنی عد ایدلمش اسکی یونانلیلر ، بیوك رومدولتلری ... وقتن
یوزینه دهشت ویرن عرب دولتلری ، جنکیز سلطنتلری پاشامشل
نره‌ده بوکون بو بیوك ایللر ؟ – هپسی شـو حیات دکزینك ص
طالغه‌لری آره‌سنده اجللرینه قاووشمشلر دکلی ؟.

زمان داها باشقالاشدی . حیات دکزینك حرکتی مدهش
کلدی . قربانلر ، فاجعه‌لر عادیلشدی . بقالم بزی‌ده پشایشمی ، أ
بکلیور .

چیقدی روز کار ،
قوپدی طوفان
ایل کاروانی روز کار سورەر !..
هانکی یوللر
زردن کیدر
طوتوب بزی جان صورار ؟..

٣
عبدالله توقایف

١

. . . .

بز اسارایی ، کسالی‌یی‌ده سوق ایت همته ،
قیل ترحم ملته ، براقمه زنهار ذاته !
رفع ایدوب اوروپایی سن عرش اعلایه قدر ،
نه ایچون بزی دوشوردك ؟ فرش ادنی‌یه قدر
ملتك بوحالی مکتوبمی کتاب حکمته؟
منحصرمی آن عمری حال مذمومیته ؟

. . . . .

هرطرف مسلملری بربر ایدرلر آه واه
نه‌سببله کلدی بزه بویله بربخت سیاه ؟
ایله‌یاردم بزه هردم ، ای قلم ، قیل مرحمت
رفع اولنسون جمله حسرت ، فقر وحقر مسکنت !!
زمان ومحیطك تأثیریله « قارلوغاچ » ، « میاو بیکه » کبی صاف

تاتارجه منظومه‌لر ، برنجی درجه‌ده دیل جهتندن ترقی ایتدیکی
« کوکل » ، « ملی کوی » کبی کوزل ومؤثر شیلر یازه‌رق شـاعرل
کوستەرن عبدالله توقایف‌ده الك اول یوقاریده‌کی « ای قلم » منظومه‌س
مطبوعات دنیاسنه چیقدی . بوراده « چیقدی » دینیور ، « یازدی
دینلمیور . چونکه توقایف یازیلرینه تاریخ قویمامشـدر . واوچ در
سنه‌لك شعرلری بریرده جمع ایدلمشدر . بونك ایچون عبدالله افندین
تکامل تاریخنك دیل وفکر جهتندن مختلف دورلر کچیردیکنی بیلم
ایچون توقایفی « کنج شـاعر » دی‌یه پك چوق حمایه ایدن (کام
مطیعی) جنابلرینك «العصرالجدید» نی نقل ایتمکدن باشقا چاره‌یوقد
« العصرالجدید » ك برنجی سنه‌سنك نسخه‌سنده (ع . توقایف
امضاسی آلتنده شو « ای قلم » مندرجدر . بواسمك تاتار مطبوعا
ایلك دفعه چیقدیغندن بزده « ای قلم » ی توقایفك بسمله‌سی دیرز
اساسی یکرمی ایکی مصراعدن عبارت اولان شو «ای قلم» توقایفك اوزمانده
تکمیل داخلی وخارجی دنیاسنی ، بوتون فکری وادبی قوتی آچی
اوله‌رق کوستریور .

تاتارلرده هیچ برشاعر توقایف کبی یبانجی دیل ایله باشلامامشدر
یوقاریده‌کی اون مصراعلی نظمك لغتی ایله اسـلوبی وشیوه‌سنك ناص
اولدیغنی کوریکز !! بونظمده تاتار سوزی اوندم برنسـبتده اولو
متباقیسی عربدن ، عثمانلیلردن ، صـارتدن کیم بیلیر داها کیملرد
آلنمشـدر . ترکیب واسـلوبده کیمی تقلید ایتدیکنی آنجق الله ا
کندیسی بیلیر .

توقایف سنه‌لرجه شـو دیل وشـو اسلوبی ترك ایتمه‌دی . آنل
اشعارندن تاتارجه اولان « شـوره‌لی = غولیبانی » ایله جین دیلند

لش کبی اولان « ژاپونیایی مسلمان ایده‌جك علما نره‌ده ؟ » سی و
عصر جدید » ی بزه شـاعرك آز برزمان شـو « ای قلم » یولنده
تدیکنی پك آچیق کوسترمکده‌در .
میدانه چیقملرینه باقلدقده « ای قلم » ك آرقه‌سندن یـبانجی دیل
انجی اسـلوب ایله « افتراق صوکنده » ، « شـاعر وواقف » ،
شـق بویا » ، « مریدلر قبرسـتانندن بر صدا » ، « پوشـکینه » ،
ردمند دکلی‌یم ؟ » ، « ژاپونیایی مسلمان ایده‌جك علما نره‌ده ؟ »
ب بونلردن صکره‌ده پك آز فاصله ایله « برادرانه نصیحت » ،
و ری‌قیزینه » ، «ملته» ، سه‌وکیلمك‌قبرطاشنده » کابر . « شا کرد
د تصادف » ، « کیم او » ، « محمدیه‌دن » و « سؤاللر » ده شیوه
اریله شویبانجی باغچه‌نك برر یمشیدر .
توقایف‌ك دورنی بیلمك ایچون شعرلرندن بعض پارچه‌لری اشاغی‌یه
ج ایدییورز .
« عشق بویا » دن :

برکدای جانفدایم عشقکله پروانه‌یم
کل کوزل عرض ایت جمالك یانه‌یم کل‌بانه‌یم .
ای خدای ویرعقل چوق حبـه محبوس اولمیه‌م
بوقزك عشقندن بن دیوانه‌یم دیوانه‌یم .

« مریدلر قبرستانندن برصدا » دن :

ملتی ویران ایدن ایشان [خواجه] ایکاندر بیلمه‌دم .
اول ایشانلر ملته دشمن ایکاندر بیلمه‌دم .
ملتی اهدام ایدن ، اعدام ایدن شونلر ایمش
انلری انـکار ایدن ذیشان ایکاندر بیلمه‌دم .

« دردمند دکلی‌یم » دن :

نیله‌یم اصلم اساسم دردە ایتمش ابتناء
تا ازلدن درد ، شوقه مبتنایم نیله‌یم .
تا کری عشقنده شهادت ایتسه‌دن کر بلا ،
- بن شهیدم در محبت در بلایم نیله‌یم .

« ژاپونیایی مسلمان ایده‌جك علما نرەده » دن :

سز ای جاللالی (صاریقلی) لر بزنی بوکادك ایتدیکز اغفال
وتحصیلی‌ده تعلیمی سراسر ایتدیکز اهمال .
عصرلر کچدی مرضو یه اوقورمکله توکورمکله
یازوب یالقان دعالرنی ویاخود آچدکز سزفال
دیلر اسلامه کیرمك حضرت سلطان میقادو
سزی دعوت ایدر درکاهنه وار کز فی‌الحال ...

. . . .

تاقر (قوری) باش اولمایی تکلیف ایدرمیسز ینه بونده
میقلر (بیقلر) شویله قیرقیلسون (کسلسون) که اولسون یوقلغه میال ؟

. . . .

ینه‌ر انصاف ایدك آرتق کیرك انصاف حیاسزلر !
یاپون (ژاپون) ده چاپاز کیسون دیوب قوبتارماکز جنجال .

§

توقایف کندینك بودیلی وبواسلوبی ایله نهایته قدر دوام ایتمش اولسه ایدی آنك اسمی اونوتولمادیغی کبی قزاندیغی موقعده محکم اولوردی ! لکن اوحالك دوامی ممکن اولمادی .

زمان ومحیط هرشیدن قوتلی اولدیغندن ضعیف اولان انسان زمان

ومحیطك بندەسی ، اسیریدر . بوایکی قوت تحت تأثیرندە « تاتارجە وسادە یازمق » جریانی قوتلشدی وعثمانلیجە طرفدزانی و « عمومی ادبی لسان » دو-تلری مغلوب اولوب صاف تاتارجە یازمق ویازمغە چالیشمق مودە حالنە کلدی .

بوحال توقایفەدە دهشتلی تأثیر ایتمش‌کە آنك قامی‌دە ممکن اولدیغی قدر تاتارجە یازمغە ، اسلوب وترکیبی‌دە تاتارجە قوللانمق ایچون اوغرا-شمغە باشلادی .

لکن عادت ایدندیکی اسکی دیلنی چابق ترك ایدەرك درحال ایکنجی شیوە ایلە یازمق ممکن اولمادی .

توقایفك یڭانجی شیوە ومختلط دیلدن چیقوب تاتارجە یازمەسی « اوکرەنملك » یاخود « کوچك » دوری اولدی . توقایفك صوك زماندە یازدیغی یازیلر شیمدیکیلر کبی صاف واولکیلر کبی‌دە فضلە چاپراشیق اولمیوب بلکە ایکی اورتەسیدر .

« محررە » ، « سن اولماسەڭ » ، « شاعرە » ، « کندی کندمە » « کیچکی اذان » « برشیخك مناجاتی » ، « ادبیات اقشامی یاپان کنجلردە » بوجملەدندر . توقایف طورمقسزین ایلرولەیوب ، یازیلرندەکی یبانجی سوزلر آزالوب ، ترکیبلری وشیوەسی تاتارجەیە یاقلاشدی ؛ خلاصە اسلوبی طبیعیلەشوب ، دیلی صافلاشدی . نهایت « شورەلی = غولیبانی » « صوآناسی » کبی کوزل ، سادەوخلقك طبیعی دیلی ایلە یازیلان شعرلری بردرجە تکامل ایتدی . بویلە اولدیغی حالدە توقایفڭ یبانجی سوزلری

قبول ایتمه‌مك خصوصنده ینه بر آز مساهله‌لیدر . تاتارجه افادهٔ مرام ایتمك ممكن اولان یرلرده ، توقایف ، یالكیلك ایچون یاخود وزن وقافیه كبی برسببدن فارسی‌یه وعربجه‌یه موقع ویرمشدر . مثلا «صوكی مجموعه» دن عیناً :

ا) اختیاجن عرض ایدوب كلسه تله‌نجی قابقا كه (قیوكه)
قاتی (آغر) سوزلر بركه (ایله) انسانیتن تابتاما (چیكله‌مه)

ب) حضرت جبریل بشارت بیله‌دی دیب یارسول
حق تعالی حضرتی آمیدلدی بو كیچ وصول .

. . . .

بحر وحدت آستی (آلتی) اوتسكه كیلدی شونده تاپشادی ،
بیتدی ، محو اولدی زمین هم زمانه قالمادی .

بوراده‌كی «عرض ، بشارت ، وصول ، محو ، زمین ، بحر» كبی خلقه بیانجی اولان وبونلرك یرینه ، اوغراشمه « تاتارجه بولنه بیلن سوزلری هیچ بروقت (اوقماصی) یاخود (ذردمند) كندی شعرلرینه داخل ایتمكی ایسته‌مزلر .

بویله مساهله‌یه توقایفك اك صوك یازیلرینك اكثریسنده تصادف ایدلدكه برابر یوقاریده اسمی كچن «صو آناسی» ، «شورەلی» «میاو بیكه» می صاف تاتارجه اولدیغندن هر كس طرفندن تقدیر ایدیله‌جك درجه‌ده پك آچیق دیلنده ساده وطبیعیدر .

٢

بوقاریده برنجی فصلك باشنده‌کی « ای قلم » منظومه‌سی « توقایفك داخلی وخارجی دنیاسنی ، تکمیل فکرینی وادبی قوتنی کوستریور . » دیلمش ، لسان وخارجی جهتی کوسترلمشدی . معنی جهتنده‌ده کوریلیورکه توقایف :

— « هرطرف مسلملری » دی‌یه فریاد ایدییور .

دیمك « دین ، ملیت ، شریعت بالذات بر ، بالاعتبار باشقا » اولوب اوولغا ساحلی تاتارلری ایله جاوا مسلمانلرینی بر بیلیور . واقعا اوزمان محیط ایچنده بویله عمومی بر فکر موجود ایدی . عبده‌لر ، افغانیلر ، فرید وجدیلر ایله حقیقتجیلر ، مرآتلر وداها سائر شیلر یکی اویانمقده اولان تاتاره « بوتون دنیا مسلمانلرینك » قایغوسنی سویلیورلر وبر احتیاج ایله بربولده برلشوب کیدیله‌جك حرکت کبی کوستریورلر . وملته « تاتار » دییوب « مسلمان » دییورلردی . تمدنی وترقینك باشلیجه سببی دینك بوزولمسندن ودوزه‌لوب اسکی صافیتنه رجوع ایتمسندن وبوکا مربوط اولان علم وجهالتدن باشقا برشی اولمادیغندن « ترقی » سوزی ایله :

« سز دینی بوزدیکز » دی‌یه تخطئه ایدییورلر .

بوجریانه توقایف‌ده باشیله آیاغیله قاپیلمشدی .

اسکی توقایف شیمدی تاتار ایدی ! دیلی ولباسی ایله دکل ، تکمیل قلبی وموجودیتیله تاتار ایدی . اوشیمدی کندیسنك طمارنده‌کی قانینك اویناديغنی کبی خیالی ایله‌ده ماضینك مظلم بولوطلی سما ایچنده

آلندن طاشوب دنیایی استیلا ایدن تاتار شوکتلرینی ، اسملریله دنیایی تیترەدەجکنده ایلان تاریخی قهرمانلرینی کورییور .

§

توقایفك یازیلرینه دنیا لوحەسی نظریله باقیله‌جق اولسه آنك فکر وطربغولرنده تحول ایله کچیرلن بودورلری دیل واسلوب جهتندن متوازی صورتده ترقی ایتدیکی کورولور . آنك داخلی وخارجی تکاملی ئەل ئەله طوتوشمغه بکزەر .

٣

— توقایف شاعرمی ، دکلمی ؟

بواسمك مطبوعات عالمنده شاعر اولارق یکی یکی سویله‌نمسی آنك اقتدارینی تصدیق ایدوب ، اثرلرینی مدح ایدەرك برچوق کیمسەلر طرفندن سوسلی مدحیەلر یازلمسی ، آثارینی ترقی ایتدیرمك ایچون شعر تاکریلری اولان بایرون ، کوته ، فردوسی وهومر کبی داهیلرك روحنی حرکته کتیروب اوزون اوزون مقدمەلرك مجموعەلرده سوز باشلری اولمسی ، بردنبره خریستاماتیزمك درتده بری آنك یازیلری ایله طولدیغی حتی هربردیل وادبیاته دائر اثرلرده آنك نظملرینك مثال آلنمسی وداها سائره توقایفك مطبوعات عالمنده طوتدیغی موقعی ، خلقك اکا اولان میلی نظر اعتباره آلندقده بویله برسؤالك شیمدی وارد اولمسنك مناسب اولمادیغی همان آکلاشیلیر .

— توقایف شاعرمی ، دکلمی ؟

بو ، بلکه ، ایلریده آکلاشیلیر . بلکه ، بدیهی برشی حقنده سؤال ویرملك کبیده کورونور . لکن « توقایف » اسمنه باپیلان او مدحیه‌لری ، او تقریضلری ، او اوزون مقدمه‌لری برطرفه براقوب آنك اسمی‌ده ، خلقك اکا اولان نظرنده اونوتوب بیطرافانه ومدققانه آنك « دیوانلری » ایچنه طالوب کیتمه‌ك برتورلو اوجنی بوجاغنی بولاماز .

واقعا :

— توقایف شاعرمی ، دکلمی ؟

بوکا ویریله‌جك جواب مختلفدر . وزن وقافیه‌یی کوزل تنظیم ایدوب ، استادانه لسان وکوزل انشا ایله یازیلان هر برنظمی « شعر » دی‌یه کورن ، اومنظومه‌ده‌کی فکر وفلسفه‌نك کوزللکی ، زیاده‌لکی اعتباریله او ناظمك درجه‌سنه یوکسلمك ایسته‌ین هر بر اوقوجی او سؤاله ، البته ، ایجاب ایدن جوابی ویره‌جکدر . ایمانلی وصمیمی قلم صاحبی اولان برمحررده شعرك موجود اولدیغی اعتقادنده بولنان بك چوق استثنائی قیدلر قویمغه مجبور اولاجقلردر .

٤

توقایف ادبی مسئله‌لرده مشهور مسلکلرك بریسنه داخل اولوب مشقت چکمه‌مشدر . چونکه توقایف زمانك بویوك داهیلرندن بعضیلر ینك « استاذه » اوله‌جق درجه‌ده تأثیرنده بولامیور . زیرا بونك ایچون نیجه بیك عصرلردنبری تکامل ایدوب شیمدی‌ی اذکین دکز حالنه کلن

عمومی ادبیات ایچنه کومولك ، طبیعت وروحه یاراشان برشیئی بیلمك لازم اولیور . لکن آنده بونك امکانی بولونمیور . اوحالده :

— توقایف ناصل ونه درجه‌ده یازار ؟

ایسته‌ر مفهوم جهتندن ، ایسته‌ر صنعت ادبیه نقطهٔ نظرندن اولسون کوزی قاماشدیره‌جق درجه‌ده کوزه‌ل شعر آنك قلمندن چیقمیور ، نه‌خصوصده یازارسه یازسون اوکا نده سجده ایتدیره‌جك برمنظره ویرمیور . توقایفك تصویرلری اصلا کوز اوکنه جانلی تابلو کتیرمیور . توقایف ، قلمنده ثابت اولان کوزللکی بدیته طوپلامق قوتیله یوره‌که تأثیر ایده‌جك درجه‌ده صمیمیتده بولونمیور . اوکندنه ، ناصل بر صنعت ایله اولورسه اولسون ، تسخیر ایدوب خیالی آلهی مختلره نهایتسز حسیات دریالرینه کیرمسنی‌ده بیلمیور . ...

اوحالده توقایفك نه قابلیتی وار ؟.. موجود اولان تاتار روحنی ، تاتار حیاتنی طبیعی برصورتده آکلاتمق قابلیتی وار . ایشته ذوق وادب اهلنك توقایفه مجلوب اولمه‌سنده‌کی « سر » بوندن عبارتدر . ادبیات نقطهٔ نظرندن قارشیسنده توقایفه ویریلن قیمت ایسه بودقدر .

او ، خلقك شعر وادبیات دیدیکی شیئه اولوم درجه‌سنده صوصادیغی زمانده میدانه چیقانلرك بریسی بلکه الك برنجیسی اولدیغیدر . اوزمانك مجموعه‌سی اولان « عصر جدید » توقایفه الك قیمتلی موقعی ویروب « کنج شاعری » نی طانیتمغه چالیشدی . هرشیئه کوچوك نظریله باقیله‌مادیغی کبی ادیب وشاعرلرك خلق ومطبوعات نظرنده‌کی موقعی هروقت آنك اقتدارینه مناسب اولمی دیمکده بلك ساده‌لکدر . بونده اتفاق ایله

احوال اکثر وقت بر زمنفعت و انتریقه‌لرك تأثیریله بك مهم ایش کوروب بك عادی قابلیتی کوکلره قدر یوکسلتیر .

ایشته احوال و اتفاق توقایفه تام وقتنده یاردم ایتدی . اولجه شعر ایچون یکی فکر ایله وزن وقافیه‌یه هوس ایتدیکی بسمله‌سنده‌کی اوسته‌لغیله بللیدر . خلقك شو ظن ایتدیکی کبی ، توقایفدن یوکسك شاعر اولسه‌ده ، اویله شاعرك روحیله خلقك ذوقی تبدل ایده‌رك تکامل ایتمدی . بونك ایچون خلق اونلری اونوتدی ، فقط توقایفك بر نقطه‌ده قالیوب خلقك جریاننه داخل اولمسندن خلق توقایفی تبدل وتحولاندن طولانی اونوته‌مدی .

بریازیجینك الك بیوك مزیتی ، خلقك یوره‌کندن کلوبده سویلیه‌مدیکی طویغولری سویله‌یوب اوقویجی‌یی متأثر ایتمکدر . ایشته توقایفده شو حالی کورمك ممکن اولدی .

خلق تکمیل دنیا مسلمانی ایچون قایغولانیرکن توقایف بونی ترنم ایتدی . بعده ملیته کوچدی ، توقایفك دیلنده تاتارلق آهلری باشلادی . دها صکره عشق زمانی بولدی . توقایف بونلردن اوصانمادی . ایشته توقایف خلق نظرنده بوسببدن طولایی مهم برموقع قازاندی .

توقایفك دیل وصنعت نظمده مهارت کوستره‌مسی ؛ قلمنك ساده اولمسندن ، مختلف موضوعلرده یازمسی ایله برابر بك چوق سوزلرنده تاتار قوقوسی بولنمسندندر . آنك تصنیفاتندن اکثریسی تاتارك جانی وتنی آب آچیق کوسترمسندندر . ذوقك دقت والتفاتنی جلب ایدن جهت‌ده ایشته بودر .

§

تکمیل وعظ و فلسفه‌دن عبارت اولانلرینك بر آزندن بحث ایدلدی. توقایفك شعرندن فکر و نصیحت بکله‌ین خلقه‌شیمدی او شعرلرك ادبی قیمتلری قالمامشدر. آنلر توقایفك سیاسی قاره‌لامقدن باشقا هیچ برشیئه یارامیورلر. خارجدن باقلدقده اهمیتسز کورونسه‌لرده حساس یوره‌کلر طرفندن صمیمی دکل «صنعی» دی‌یه برطرف براقیله‌جقلرندن برقسمیده آنك «سه‌ومك و جماللر تصویری» حقنده‌کی تجربه‌لری شو جمله‌یه داخل اوله‌جقلردر.

— شاعر، حسیات قولی، بوبر. ایکنجیسی شاعر دنیلان سوز ایله حسیات کولینك غنچه‌سی اولان «سه‌ومك» آره‌سنده ملکك تاکریسنه اولان علاقه قدر بر مناسبت کورمکدرکه بوده بیسقولوژی نقطهٔ نظرندن قبول ایدلمشدر. محبت او کنده باش اکمه‌ین، محبت حسلرینی صمیمی بر ذکر دی‌یه طویمایان بر شاعرك هیچ بر طویغوسی وهیچ بر حسی یوقدر.

توقایفك کندیسیده بونی بك کوزل سویلیور.

§

جمال طبیعت و آنك ویردیکی تأثیر و طویغولری تصویرده توقایف بك آز موفقیت کوسترمشدر. یازدن متأثر اولمیان کیم واردر؟ هانکی شاعر یازك نهایتسز جمالی، امثالسز حضور و لطافتی او کنده سجده ایتمز وهانکیسنك الك عالی شعرلری آنك الهامندن طوغماز؟ فقط توقایفده بوباشقا تورلودر. اوا وغراشه‌رق کندی لسانیله:

یازلر جیتدی، قارلر اری باشلادیلر،
طولو یایلر طولوبلرن تاشلادیلر؛

کیمسزلر ایرکن یوری باشلادیلر ،
طونسزلرغه نورلی کونلر کیلدی ایمدی .
مصراعلریله باشلایان « یازعلامتلری » نهایته قدر اوقوندقده الله
ون سویلنسون ... بوناصل جمال طبیعتده ناصل یازلق ؟
تورکجه‌یه نقل ایدیلن شو « صوك بهار » تصویری‌ده :
ناقر قالدی تاتار باشی کبی قیر
ارزاق ایستر ـ اوچار کن‌ده پر پر
صوك بهارده یازك صوکی اولدیغنی ، انسانه اختیارلغنی ، اولومی
اطره کتیرمکله برابر کوکلسزلك میدانه کتیرییور وصوك بهار تکمیل
اعرلره صاراروب اوله‌ن پاپراق ایله برابر یاواش یاواش اغلیور
ـظلم کورونیور .

§

تصویر طبیعتك اکثر یرنده ومحبته دائر شعرلرده توقایف اوز
ره‌کندن ، اوز جانندن آلوب یازدیغی زمان ملایمت کوسترسه‌ده
دیغی موضوعی ترجمه ایتسه‌ده موفقیتله اظهار ایدر .
شبهه‌سز ، توقایف عمومیتله کوزل مترجمدر . اوترجمه ایدیله‌جك
یٔ انتخاب ایتمسنی بیلیر ومفهومنی‌ده جانلی وادبی صورتده‌نقل ایدر .
ندیسی‌ده بونی ا کلامش اولسه کرکدر . چونکه قلمی فضله ترجمه‌ایله
شغول اولمشدر .
اماّ روس شاعرلرندن آلنان « چوجقلر کوکلی » پوشکین‌ولیرمونتفدن
جمه ایدیلن محبت شعرلری شاعرك کندی محبت وجمال طبیعت
عرلرندن داها کوزل وداها صمیمیدر .

« ژاپون حكايه‌سی » ، « آلتون تاج » ایله گوزل دیللی « میاو بیك
عبدالله توقایفك دهشتلی ترجمه‌لرندن اولوب بونلردن باشقاده برچوق
برچوق ترجمه‌لری واردر . حتی آنك یازیلرندن بك‌چوغی ترجمه‌دن
عبارتدر دنیله‌جك درجه‌ده‌در. آره‌ده « معراج » ، « دیشلری‌چرکین
گوزه‌له » ، « مطلوب معنی » کبی تورکچه‌دن آلنوبده کیملك اولدیغی
بیلنه‌میان شیلرده تصادف ایده‌لمکده‌در .

٥

« دیله‌نچی » نك صوکنده : (دکلی؟ پاره وارده دوست‌ده‌وار ؛
« وارده » وار ـ پاره سی چیقمازسه « وارده » یانندن قاچار) دی‌یه قصه‌دن
حصه چیقاروب فلسفه صاتمسی ، « ایشدن چیقاریلان تاتار قیزینه »
ده اوحالك تاتاره بکزمه‌ین ، تاتارلقدن کلن فاجعه کبی سویله‌یوب اکلاتمسی ،
برنجیسنده بر آز لذتی بوزیور ؛ ایکنجیسنده ایسه شاعری دهشتلندیره‌ن
اسبابی گوستریور . قصه‌دن حصه چیقاروب فلسفه ایله براقیلان بر آجیاق
دنیاده‌کی فنالغی یالکز نه تاتارلق ونه‌ده روسلق قباحتلی : اویشایشك
شیمدیکی سرمایه‌یه ؛ ملکه قورولمش هلاکتیدر .

٦

هر برشاعر ، حسیات وخیال عالمنده یکی بردنیا کشف ایدر . یالکز
کندیلرینك قوت ودهائری ایله ادبیات دریاسنده یکی برجریان وجوده
کتیررلر ، یاخود بیوك بریرده کندینك ممتاز وگوزه‌للکی ایله نورلی
توکللری سحرلیوب سمایه فیشقیرمقده اولان برشلاله چیقاررلر. هپسنده
کندینك « بن » لکی ، آیری ومعین شخصیتی ، ممتاز ، بوکسك قیافت

بیه‌سی ، ممتاز صنعتی واردر . آنك اسمنی ایشتمدن اول شو امتیازلر ،
وخصوصیتلر خاطره كلدیكی زمان برشعرینك یالكز برایكی مصراعنی
قورکن شوروح ، شوطویغو انسانه کندینی اکلاتمغه باشلار .
قایفدن بونلرك هیچ برینی بكلمك قابل اولمیور . حقیقت برشی وارسه ،
ده انك دیلنده‌كی ؛ اسلوبنده‌كی انفسیلكدر . داخلدن باقلدیغی وقت
، کویا ، آیری برانسان‌دكلدر ؛ کویا ، آنك « ایشته ، بن » دییوب
ریجی جان ویوره‌كی موجود دكلدر . کویا ، آنك جان ویوره‌كی
از شخصیتلكدن محروم یاراتیلمش ، آنك تكمیل طویغوسی ، بتون
كاری ، میللری زیاده‌سیله عامدر . توقایفك اشعاری نقل ایدلسه
دی « بو ، آنكروحنك ممتاز برخاصیتی » دینه‌جك برچوق شیلر بولنوردی .
كن بوحال دیكرلرینك ایچنده قاینامقده اولان زمان ومحیطك اورتاق
بذول افكاری وطویغولریدر . توقایف زیاده‌سیله محیطی وعمومیدر .
و زمانده خلق نه ایستیورسه ونه حس ایدیورسه توقایفده‌ده عینیدر .
لق کندنده‌كی تأثراتی ، افكار وحسیاتی توقایفده بولیور . خلق
لرنده یوكسلتمك ، التفات ایدلمك ، دقته آلنمق ایچون بوندنده ممتاز
تدار یوقدر . عبدالله افندینك « شاعر توقایف » موقعنی قازانمسنده‌كی
ون « سر » بوندن عبارتدر .

§

عبدالله افندی تاتار قادینی ایچون بك آز فریاد ایتدی . قادینلغك
یر حیاتی ایچنه كیروب مظلومه‌نك کندی دیلندن « فریاد » ایتدیككی
ت آز کوستردی . نه‌دندر ، هجولرنده‌كی حسیاتی‌ده ویرمدی وهیرده‌كی
ی‌ده آغلامادی . . . .

توقایقك بو حالی ؛ تاتار قادینلك بیوك بختسزلقلرندن عدا ایدیلیر . اوقور
« نه کبی حالده ـ کندنی أزوب یوروین آغراق آلتنده قالدیغنی » حـ
ایدیلیر ...

٧

توقایفك قلمی تاتارلرك خارجی صورتنه نفوذ ایتمیور . او ، خلقك
ایچنه ، جاننه نفوذ ایدییور . خیال دنیاسنەده داخل اولمیور . آنك
یازیلرنده تاتارلق قوقوسی فضله قوقیور .

⁂

توقایفك کندی یازدیغی اثرلرندن الك دهشتلیسی « پچەن بازاری
(کوچوك قطعەده یکرمی ایکی صحیفه) اولوب آندن صوکره شوبوقاریده
« شورەلی » ایله « صواناسی » در .
ترجمەلرینك توتملیلری « آلتون تاج » ، « میاوبیکه » (کوچوك
قطعەده یکرمی اوچ صحیفه) ؛ و « ژاپون حکایەسی » در . عبدال
افندی غرته ورسالەلرله « عصرجدید » ده طبع ایدیلن تکمیل شعر
مجموعەلرینه داخل ایتمیور . بو خصوصده صوك دیوانلرنده کی شیلرینك
بر آزینی تفریق وترك ایتمك ممکندر ....

٨

توقایف بر وقت ، کبرکك یدنجی قاتنده موقعی اولدیغنی بیلدی
شاعر پوشکینك بختلی سماسنه یوکسلوب باقدیغی زمان بونی کندینه ایده
بیلەرك :

بنم ده درد ، شاعرم سنك دردکله یکساندر .

دییوردی .

بوشکینك پك یوکسك کوروتمسی ، کندنده آکا یتیشمك قوتنك
لوب اولمادیغنی شبهه‌لندیررسه‌ده اودها کنج ایدی ، تجربه‌سز ایدی .
حیات مساعده ایتدی ، روزکار ایلری طوغری اسدی ؛ توقایف
یع آدیملرایله بیوبوب یوکسلدی .
عمرك نهایتنه‌قدر کنج ، عمرك صوکنه قدر قیمتلی اولان حیات
ریه‌لر فضله‌مستثنی ایشلردن چوجوقلق ، کنجلك ، یکیتلك ،
کلك ، اختیارلق دورلرینی کچیررلر ... لکن تازه کوکل بونی نه‌حس
بیور ونه‌ده بکلیور . او ؛ عمره یازاولور ، عمر چیچك آچار ،
ره بلبل قونار دیبور ایدی . توقایفده حیات شعریه‌نك اولکی ایکی
ری کچوب یکیتلندی ، کندنده جوشان قوتی حس ایدوب کندینك
ات شعریه‌سنك ابدیلکی حقنده قوتلی ایمان صاحبی اولدی ، که عمر
یمی کچوب ، وجود اختیارلاسه ، بل بوکولسه ، حالدن دوشسه‌ده
ات شعریه سوکیور .

کوکمده کون ، همان آیاز ، همان یاز
شاعر کوکلنده قیش اولماز ـ قاریاغماز

یه اعتقاد ایدیوردی .

§

حیات ایکیلاشمیور ، طبیعیلکندنده انحراف ایتمیور . زواله یوز
تان نوری ، هیچ اولمازسه ، اولکی حالنده براقمغه‌ده چاره یوق .
دی یولنده کیدیور . کندینك بوشلغنی آکلامقدن ایلری کان
طرابك الهامی ایله کوزل برشی ویرمن کوکل نه‌یاپسه اسکی قوتنی
لامیور ... شعرك الهی برقدسیت اولدیغنه ، کندینك منتخب
لندیغنه ایمان ایدیوردی . شیمدی هرشی محو اولوب « شبهه‌وتردد »لر

باش كوستریيور . دنیایه كلن یاشیور . عجبا نه محو اولیور ؟ نه یاپیلیور ؟

∴

توقایف بالقان حربنده ادرنه‌یی دشمن سونكوسندن استرداد خلاص ایدن انورپاشا ایچون‌ده :

نه‌الله كیم انور
نه‌اله جبین انور

نه‌الله فرشته
نه‌الله پیامبر

دییور .

صوك

صحیفه	سطر	خطا	صواب
١٨	٩	وسیجه	روسیجه
٢٠	١٧	(یولبارزمی) یی	(دلیفانلی) یی
٢١	١	دیبور	دیبوب
٢١	٢١	مصراعی	مصراعلر
٢٣	١٣	آه زار	آه وزار
٢٤	١٤	بره	یره
٢٥	٨	خط	حظ
٢٥	٨	اولدیغی	اولدیغی کبی
٢٥	١٠	ثابتو	ثابت
٢٦	١٥	غصر	عصر
٢٧	٧	آ.ا	آنا
٣٠	١٧	اولندیغی	اولدیغی
٣٠	١٨	سیا	سیما
٣١	٧	دبی	ادبی
٣١	٨	احزن	حزن
٣١	١٥	مدرسه	مدرسه
٣٢	١٨	برندن	یرندن
٣٨	١٨	کلیوب	کلوب
٣٩	١٢	نازه	تازه
٤٢	١٥	فلم	قلم
٤٧	١٨	دبوانه	دیوانه
٤٨	١٧	بته‌ر	یته‌ر
٤٨	١٧	کیرك	یته‌ر

كتبخانه‌مزده موجود آثار ادبیه‌دن بعضیلری :

نفائس ادبیه
محاكمات ادبیه
سنوحات
تعلیم ادبیات
ناچیز
تقدیر الحان
بلاغت عثمانیه
جزمی
وطن منظومه‌سی
امیر نوروز
ترانه
نشائد ظفر
تورك وزنی
شعاعات
كلدان
غدای روح
فینتن
كتابت خصوصیه
اصطلاحات ادبیه
مكتب ادب
سنبله
شراره

تركیب بند
حمیت
مكتوبلرم
دمدمه
هدر
نوادر اكابر
انتقام
نجم سعادت
آتشپاره
سها
فروزان
یازمش بولوندم
ادبیات
صنعت تحریر ادبیات
عثمانلی ادبیاتی
ترانهٔ ظفر
ادبیات حقیقیه
مكاتیب خزینه‌سی
لسان كتابت
انشای ادبی
یكی اثرلرم
محررات نسوان

یکی محکمهٔ کبری

اهالیٔ اسلامیه‌نك نه صورتله وکیلر طرفندن اغفال بدلدیکی کوسترەن قافقاس مسلمانلرندن وعلمای بنامدن اخوندزاده محمد افندینك جانلی براثری اولوب قایانوری بك طرفندن هرکسك آکلایه بیله‌جکی برطرزده استانبول تورکجه‌سنه نقل ایدلمشدر . مرکز توزیعی کتبخانه‌مزدر .

تربیه درسلری

دارالفنون مدرسلرندن اسماعیل حقی بکك پك مهم براثری اولوب (لیسه) پروغراملرینه قبول ایدلمشدر مرکز توزیعی کتبخانه‌مزدر .

دین وحیات

دارالفنون مدرسلرندن اسماعیل حقی بکك دین ایله حیاتی ایضاح ایدن اك صوك اثریدر . اثرك تکمیل روحی ، کتابك مندرجاتنده طوپلانمشدر . مرکز توزیعی کتبخانه‌مزدر

شاه و پادشاه

اثر

اشرف

بیت

اوقوركن يك قصوره باقمه ای ذات محترم مهاد
ايدر سهو مرتبدن بو (شاه وپادشاه) فرياد

﴿ فیأتی یارم فرانق ﴾

هر حقی محفوظدر

(آدرس) روسچقده اوليسا پوشتوا نومرو ۷۱

ایکنجی طبع سنه ۱۹۰۸ مارت

یکی محکمهٔ کبری

اهالیٔ اسلامیه‌نک نه صورتله وکیلر طرفندن اغفال بدلدیکنی کوسترن قافقاس مسلمانلرندن وعلمای بنامدن اخوندزاده محمد افندینک جانلی براثری اولوب قایانوری بلک طرفندن هرکسک آکلایه‌بیله‌جکی برطرزده استانبول تورکجه‌سنه نقل ایدلمشدر. مرکز توزیعی کتبخانه‌مزدر.

تربیه درسلری

دارالفنون مدرسلرندن اسماعیل حقی بکک پک مهم براثری اولوب (لیسه) پروغراملرینه قبول ایدلمشدر مرکز توزیعی کتبخانه‌مزدر.

دین وحیات

دارالفنون مدرسلرندن اسماعیل حقی بکک دین ایله حیاتی ایضاح ایدن اک صوک اثریدر. اثرک تکمیل روحی، کتابک مندرجاتنده طوپلانمشدر. مرکز توزیعی کتبخانه‌مزدر

شاه وپادشاه

اثر

اشرف

بيت

اوقوركن يك قصوره باقه اى ذات محترم معتاد
ايدر سهو مرتبدن بو (شاه وپادشاه) فرياد

(فيأتى يارم فرانق)

هر حقى محفوظدر

(آدرس) روسيهده اوليسا پوشتوا نومرو ٧١

ايكنجى طبع سنه ١٩٠٨ مارت

Ešref
Šāh ve pādišāh

اخطار

برکون کلستان ادبك یکانه عندلیب خوش الحانی اولان شاعری شهیر اشرف بك افندینك ترتیب وتنظیم ایله نشر ایتدیکی حسیات عالی مطالبی اولادآثار برکزیده سنی بوندنبویله نشری بنده کزه تودیع ایدلمش اولدیغندن ادبیات مراقلیلرینه برخدمت ناچیز اولمق اوزره عبرت ، بعضیلرینك مکرراً ملاحظه نفاست طبعنه دقت وهرکسك تدارك ایده جکی برصورتده فیأتلرنده تنزیلاتده بولوندیغمی قارئ کرامه اخطار ایدرم !

ومن الله توفیق .

توفیق حاجی صنع الله

شاه وپادشاه

عجمی دولت علیهٔ ایرانیه اعلیحضرت مظفرالدین شاه

یاخود

عبدالحمیده صوك بر درس انتباه

(قصیده)

نصل مدح ایلمز انسان جناب شاه ایرانی
عموماً ناسی حریت اولدی زیر دستانی ،
آنکچون بر علاوت عرض ایدرم وقته ممنوناً
دکلسه شاه ایله ایرانیان عبدالحمید ثانی؛
تلاشه دوشمسون ترکلر صاقین واخذ اعطادن
دکلدر نزد مکرم بر ملکله اوبله .. طانی ،
بیوکدر قدری انسانیة اول شاه دیشانك
وجودی اولدی چونکه ملتنك اسباب عمرانی .

§

بزمکی اهل خبرك یاپدیغی قانونی نهی ایتدی (١)
وجودی اولدی ملك وملتك بادیٔ خسرانی
بزمکی قانلی بازام ایتدی هر روز دل اوروزی
شهیداً بر بچق ملیون مسلمان اولدی قربانی ،
خفیه اولیانلرجه بلادن قورتولوش یوقدر
دکزده بوغدیرر ، یاحبس ایدر ارباب وجدانی ،
یتشمزمش کی بالواسطه ، ظلم وتعدیسی ،
اخیراً اوچیوز بیك ارمنی یه آندی طریانی ،
کچنلرده بدر خان زاده‌لردن قیزدی برفرده ،
بغیر حق پریشان ایتدی یوزلرجه بدرخانی (٢)
جهانده کندیسندن بشقه یوقکن آمر مجبر ...
نصل نفسیله همقدرت طوتار مردان کودانی
اراده‌یله چیقار بر زوجه بر زوجك نکاحندن
مادم (ژانی) کوررسك بر کون اولمشدر (یانی) ،
مادام (نافذ) بش اون کون صوکره اولمشدر مادام رامز
بوشانمش با اراده زیده وارمشدر مادام (کانی)
بوشاندیردی قاری بی بعض بکدن بعض پاشادن
تراموایا ایتدی ، یاور (ملك) خانله (کذبانی) ..

---

١) اوجه بعض جیتکاران وطن طرفندن یاپلدیغی حالده عبدالحمیدك اوتوز سنه‌دنبری شرف تطبیقندن محروم براقدیغی قانون اساسی

---

(٢) بدرخان زاده‌لردن عبدالرزاق بك کچنلرده شهر امینی رضوان پاشایی قتل ایتدیرمك تهمتیله مظنون اولمشدی ، پادشاه مشارالیه قیزاراق آمر مجبردیه اعدامه محکوم ایتدیرمکله برابر بدرخان

کچن (ذی الحجه) ده ویردی (محرم بکده) بر ژورنال
(رجب) بك دن بوشاندیردی (ربیعه) بنت شعبانی
مادام (ناطق) بوشاندی با اراده آلدی بر دیلسز
او دیلسزده گومولدی برطاقم اسرار خاقانی ؛
(بشکطاش) ده دیلی اول بی زبانك کسدیرلشیدی .
(غنی) بکدی کسن مأمور مخصوص جهانبانی ، [٤]
گوزاسه زوجه‌سی سورگون اولور برگون انك زوجی
قاری یی ضبط ایدر صکره فهیم (پاشانك) اعوانی [٣]
نه لر وار بویله اما خامه یازمقدن حیا ایلر .
آنلچون قاله آلمق ایسته‌م هیچ ارمنستانی .
بو گون دست همایونه کلوب بر تك سنك قونسه
قیوار اول باول بال ویرن حیوانی ؛
یارین الف همایونی قضارا بر اشك دیسه
بوده حیوان دیه اتلاف ایدر بر چوق کحیلانی .
ایصیرسه بر بودندن بر گوپك معفو اولوب صوکره
معیتده اولور الك گوزده بر کلب جهانبانی
(بك ارغلده) چیقوبده بر شقی قتل نفوس ایتسه
طوتلمزسه نهایت ، هیچ اوناغاز عفو ایدر انی ،

---

[٣] غنی بك مابین تفنکجیلرندن بر آرناوودبکی اولوب صدر اسبق متوفی خلیل رفعت پاشا زاده جاویدبك طرفندن قتل ایتد- یرلشدی. صوکره‌ده غلطه کوپروسنده بر آرناوود طرفندن جاویدبك ده اولدیرلشدر . متوفی غنی بك دها اول میرلوا ناطق پاشانك باراده سنیه بوشادیغی قاریی آلان بر زوا- للینك دیلنی کسمشدی اللهه امانت پای تخت دکل ، بر سلطانه‌در .

---

(٤) فهیم پاشا عبدالحمیدك سوت برادرزاده‌سی ومرتکب ،

اولور برضابطه مأموری صوكره برده اول جانی
بو صورتله بزمكی كوزلهدر زعمنجه اخوانی
بو بویله اولدیغی حالده دونوبده صوكره مكتبده
باروتدن بحث ایدرلرسه سورر بیروته صبیانی
پاریش ایتمك ایچون ترسانهده برتك قایق بوقدر
یتشمش كن آلایلی برطاقم بحریه اركانی ...
بوی اولچوشمك دیلر بعضاً انكلیزلرله
دكل انسانلری بو ، كولدیرر اورمانده طاوشانی
سببسز بعض عسكر سوق ایدر سرحدارانه
اهالیده قاریشدیرمق ایچون (خیزویتجه) اذهانی
(میقادو) مسلمان اولمدی جاندرمق خصوصنده
اوساعت كوندردی (طوكو) یه (مدحتله طرخانی)(٥)
دكلدر مسلمانلق مسئله خوف خلافتدر
امام اول ایلر یوقسه ظالم ان سفیانی
زمان پادشاهی سانكه برعصر غرائبدر
شاشیر در یاپدیغی ایشلر یازی یازمقدن انسانی
سوررلركن ایدلدی برسفت اسنادی استیذان
دیدی اولسون مهندس (قهوهجی بتلسلی دیقرانی
سوررلركن بنده بغداده ارزنجانلی برجاه
ظهور ایتدی بو دوقتور در دیه بر امرسلطانی
یازوب ژورنالجیلر اوچ ذاته بر جرم اتمهلو اسناد
(خلیلی) عفو ایدوب سوركون ایدر (احمدله عثمانی)

(٥) بو ذاتلردن بریسی عتیق احرار امتلكندن مرتد اولان
فكری اوروجكلنمش محرر عثمانیهدن احمدمدحت افندی

(ردوس) دن عفو اولنمش صوکره بو يللر سايۀ لطفنده (فيزانی)
كيمك بركره اسمی يمنيرسه غيری قورتلماز ،
سوررلر پوسته كاه بری گاه عمانی .
ديشارده شويله طورسون عقد جمعيت اهاليجه
پريشان ايلدی ميخانه لرده بزم زندانی . (٦)
جماعتسز جوامع آشيان عنكبود اولدی ..
عازدن قالدبروب نفی ايلدی برچوق مسلمانی .
ايچنجه سايۀ لطف هماونده برقهوه ،.
جمال اللهی سير ايتدی جمال الدين افغانی (٧)
چوقالدقجه مظالم شاملی عزت اولمايور كافی (٨)
ايدردی صدر اعظم بولمش اولسه شمدی (هامانی
بونك ياپدقلری تصوير اولو نماز عبد عاجزجه
دكلن ، سبأنی لال ايدردی بلكه (وحسانی)
قالير يانده اهون ظلمك حكم (قره قوشی)
باقانلر جمع اضدادك اولور باقدقجه حيرانی ،
خلاصه درس تيمار خانۀ ظلمنك منطق يوق ،
ياپارفتوی امينی كورمش اولسه شمدی (مروانی)

§

---

(٦) عبدالحميد اعتقادنجه اويا ايزلی مجلسی جائزمش كبی بعضاً علناً عشرت ايدلمه سنی منع ايدر فقط بوده الله ايچون اولمايوب آنجق بو وسيله ايله اوچ كشی بر يرده بالاجتماع اورتاده كی مظالمدن بحث ايدلمه مسی فكرينه مبنی در ،

(٧) مشهور شيخ جمال الدين افغانيدر . يلديزده باارادۀ سنيه برقهوه ايچه رك احراز رتبۀ شهادت ايتمشدر .

(٨) بو شاملی عزت پاشا حال حاضرده كی سيأتك مروجی رجانی وعبدالحميد عقل خواجه سی اولمق اوزره ...

مظالمله اهالی زیر وبالادن صوبولمقده .
سیان برکمسه یوقدر دیده‌دن اشك یتیمانی
قیرلدقجه قیرلدی قالدی آنجق آلتی میلیون ترك .
آجیردی کورسه‌چیلاق (مصطفی) بوقوم عریانی(۹)
نه‌کوه‌لك وار نه‌طون صویدی اهالی قالدی چیرچیبلاق
شهید اولمق ایچون بیچاره‌لر بکلر زمستانی :
نه‌دیرلرسه‌دیسونسلر بیلمینلر ، حقلیدر حقلی ،
بزه قارشی (ژاپون) ظن ایدن (باغارستانی)
بهاءیله دکل ، ملتده انسانلرده‌در بحثم . .
حسابه قائم اویله برطاقم طفره فروشانی
تعدیاته قارشی بویله سولسز ظن اولونماز کن ،
نیچون بیلمم اوتوز بیلدر قبارماز ترکك آیرانی
تیاترو پرده‌سی‌واری همان آجدی قپاندیردی
کیچه صاغدن کری عرش ایتدی میعوثانی اعیانی .
دکرسز برهدیه اولسه‌ده اول ویروب صوکره
دونوب آلمق الندن بیحضور ایتمزمی انسانی .
خصوصیله علینك ویردیکی شیئی ولی قاپسه ،
صیقلمازمی کلاهی قاپدیران برکمسه‌نك جانی
بزه‌کی بز اویورکن چالدی قانون اساسی‌یی
صباحه قارشی رؤیامزده‌کوردك صانکه جانانی
جیقان یوق کولکه‌سندن ، قورقوسندز شمدی مهتابه
عمومك ا کدیرو وضعیق شام غریبانی ..،
خبرلشمك یساق ، داخلدکی اهل اغبالکه .
باصلمشسه دیشارده یاقدیرر والله قرآنی .

---

(۹)چیلاق مصطفی وقتیله استانبولده ظهور ایتمش جذبه‌دار
بریسیدر .

اهالینك ایچردن چیقماسی شدتله ممنوعدر ،
براقاز مصره کیتمك اوزره عادی بر بزرکانی
بو ممنوعیتك زعمنجه اسباب سیاسیه‌سی ؛
صنوف سیئت داخلینك خوف اعلانی ؛
اورتبه اوغرامشکیم بنی استیلای اوهامه
حضورنده قاشینسه اولدیرر مخدومی (برهان) ی
خبردار اولی احوال عالمدن حکمداران
مناسترلرده حتی ایستمم مردمکریز انی .

§

کزوب دنیانی کوردی آکلادی اول شاه دانشمند ،
اوتوز ییلدر بزمکی کورمدی حالا (امرکانی) (١٠)
طلبکار اولمادن ملت! او احسان ایتدی حریت ؛
آنکیچون عدل ایله آفاق طوتدی شهرت وشانی ؛
چیقاردی خارجه ابلیس استبدادی ملکندن ؛
بو همت : اه والاجه برالهام ربانی .
بیوکلك برحکمداره کوره بویله اولور ایشته ،
دیبوب فخر ومباهات ایلسون عقباده (قاآنی) ؛
اصول مشورت اولمازسه بر دولت بقا بولماز ،
سرکار کچنلرده اولسه‌ده بسمارقك اقرانی ؛
ترقیات ملکك روحی سربستی مطبوعات ،
دیمشدر اك بیوك ملتلرك ارباب عرفانی .
اوده اهل کمالك اولدیغیچون شاه ذیشانی ،
همان تطبیقنه ایتدی نطقی تعلق امر وفرمان .

(١٠) مرکان یاخود (میرکون) استانبولده بوغاز ایچنده بر محله‌نك اسمیدر .

مثال امثل اولدی حکمداران اسلامه .
(بیوك شاه مظفر) لکله مشهور اولدی عنوانی
یاراردم نامنی آلتون قلمله عرش اعلایه ،
اگر پروازه اولسه قدرتم با اذن یزدانی
وجودی اهل اسلامه مدار افتخار اولدی
که شاد وخرم ایتدی روح پاك شاه مردانی
خطردن دولتی قورتاردی ایتدی ملتی مسعود ،
وطنجه درد تقسیمك بولوندی ایشته درمانی
بدیهیدر اصول مشورتده منفعت زیرا
تعرض آز اولور . چوق اولسه بر ملکك نگهبانی
میسر اولدی ایرانیلره تأمین استقبال
الی یوم القیامه حفظ ایدرلر حکم قرآنی

§

چیقوب شهنامه یازسه یزده بر (فردوسی طوسی)
شاشاردی پیرامش کوردکجه ذیل آل عثمانی ،
کورنلر خسته خانه ظن ایدرلر باب عالی یی ،
طالوب برخوابه چکمش باشلارندن هپسی یورغانی
بیلنمز کیم بوده مطلوب عالی اولدیغندنمی . .
دوائرده بوزوق هرهیئتك آداب وارکانی
قورولمش جمع امواله مشیرانی وزیرانی ، .
کورنجه نفرت ایلر ملتك حال آشنایانی .
مراتب اهلنی عبدالحمیدك ایتسه لر تصنیف . .!
اوکوز (بالا) ، قاطر (اولا) ، اشکدر (میرمیرانی) [١٠]

[١٠] (بالا) اولا (میرمیران) برلیه ده بررر به ملکیه در
جزالیه بیاره و اصحابی ده و زلدن آشاغی دکلدر و

بواونسه ایچلرنده چوقی سهواً بر ایکی انسان
دیمشدر حکم کل اکثر ایچوندر (ملا کورانی)
اوتوز ییلدر ایلرلر آوروپا سرعت قطاریله
مظالمدن یازیق ترکیه‌نك حال پریشانی .
مقدس برطاقم قیمتلی قیمتلی اماتلر .(١٢)
صاتلدی اولدی حفظ ظلم واستبدادك اثمانی
اهالی مملکتلرجه بجایش اولدی منفیاً
کورنلر (آرناوداق) ظن ایدر شمدی (لازستانی)
سورولدی اولدی (استانبوللیلری) قسطمونی خلقی
بوکون (ازمیرلیلر)جه اولدی بتلیس بلدهٔ ثانی
(طربزون) ظن ایدر (شامی) کورنجه شمدی بر انسان
چریل چپلاق سورلمش برطاقم فندقجی کلدانی ،
یازوب چیزمه بیلن مکتبلی ترکلر شمدی بغدادی
حمیت مند اولان عسکرلر اولمشدر (ارکانی)
هوالیدن سورولمش (قدمه) اویله ملالر وار کیم
یاپاسلرله قارانبول ایلمکده دینی ؛ ایمانی
جونبدیل مکانك آردی کلمز بویله صایمقله
دکشمشدر خلاصه هر محلك اسکی سکانی .
اوزون مدت نه حاجت علم وفن تحصیل مکتبده
سورلمکیچون وطندن بلامك کافی کلستانی

(١٢) برطاقم عبر طورلر ، وباخصه ٦٠ بیالا عبر طورینه استانبول
موزه‌خانه‌سندن ویریلان برچوق اشیا نفیسه‌دن ماعدا سلطان

یازوب چیزمك بیلدلر اکثر یتله تمیزاندی
رقمدن آکلایانلر بعدما سیر ایلسون وانی
حکومتجه مهمدرغا بالمطل ذکر الله ؛
سوررلر شیخی اول تکه‌دن صوکره مربدانی
بحق اسم اعظم بشقه تحقیقات حاجت یوق
ایدر برك خفیه ژورنالی انسانی (حورانی)
عصالده اهالی ممالك جملةً سیاح ،
ایدرلر اساً هجرت ایچون گویا بوادمانی
نصل حسب الخلافه هجرت ایتدیرمز اهالی‌بی ؛
بوسنته مکلف ظن ایدرکن هرمسلمانی ؛
تونس مصراع ثانی اولدی مصر، غرب وصه لنجه
فرانسز ؛ نکلیز برلشدی ، تقسیم ایتدی عربانی
(کرید) آغدن چیقوب بردختر بحری‌یه دونمشدر ،
که بالقاندن قاچوبده اولمق استر شمدی یونانی
قاطرکن صاتدی (قبرس) حلق اشك بهاسیله (١٣)
قرنجه لانه‌سندن فرقی یوقدر صاتدی (سودانی)
اوتوز بیلدر اونوتمق (بوسنه‌یی) سائر کیدنلرله ؛
آلیشدی بکله یورملتیکی بردور هجرانی ؛

§

مهاجر اولمادن ایرانه هجرت ایلسه‌م بنده ؛
کیدوب شیرازه گوش ایتسه‌م صدای عندلیبانی
اساساً مقصدم ایرانه استیذان هجرتدر ؛
کوکل سیر ایتمك ایستر (اصفهانی) یرده طهرانی

---

(١٣) قبر یسلیلرده بعض انوارذکا اصحابی وارسه‌ده
لکن تقاص ... [illegible]

قبول ایلرمی بیلمم که جناب شاه والاجاه ،
وطن حسرتکشی بر بن کبی بیوایه مهمانی ،
می حریته کوستردیکك میل محبتله ،
براقدك هپ کیری دنیاده کی عالی جنابانی ،
عموماً اهل اسلامك امیدی سنده قالمشدر .
بو عصرك وارسه سنسك حضرت سلطان سلیمانی
بنم (حافظ) ایله (سعدی) یه بورجوم وار بر (یسن)
اودنیر بورجی بو نغمه براقه ای کرکانی ،
سن او شاه معظمسن که نامك یاده کلدکجه
قلوب اهل اسلامه کلیر بر شوق روحانی ،
دکل ایرانیان الطافکه دابسته اولمشدر
اوپرلر اللرندن ربع مسکونك مسلمانی
اشمش بر حکمداره قولایمی ترك استبداد ،
سکا اتدی جناب کبریا بو لطف واحسانی
(میقادو) وارسه‌ده اقصای شرقده حجةالاحرار
آنك شانلی دکلدر بویله مشروطیت اعلانی
جنابك مدة ، معاً سزاوار اولدی تبریکه
بو دولت بس که خشنود ایلدی شاه شهیدانی

§

یا آلسونده اللدن ملکی وبرسون اهل انصافه
یا اصلاح ایلسون حق بعدما عبدالحمید خانی
کولسه بو بیه دیردی شمدی شاعر حضرت (ندیم) [۱٤]

---

[۱٤] (ندیم) اك پارلاق طبیعت ، شاعرانه یه مالك بر
ترك شاعری ایدی عبدالحمیدك اجداد عظامندن بریسنك

بناء الهی هدم ایتمك روای بویله بر... نی
کوردن بر قانلی پنجه ظن ایدر طغری خرابی (:)
اوپنجه بیقدی بك چوق خانمان دردمندانی
یاپشمش متصل چرخی چویرمکده قنزل سلطان
صانیر بر (کبیوتین) شیمدی کورنلر تخت سلطانی
طرفندن اسلاحاتدن احمد جلال الدین) (١٥)
که دائم حسن حالی بحضور یلردی خاقانی .
دیریلسەم شمدی چیقسەم روی دنیایه کفن بردوش
اوده کلسه نجه عسکرك اواسه قوماندانی
آلوب فتوی ... ول مرد (خوجه قدری) دن (١٦)
اهالی به ... دك ... آتی اوزره اعلانی

---

(١٥) بو ذات شمدی مصرده بولنان، پك نقیندن طانیدیغمز چرکس احمد جلال الدین پاشا حضرتلریدر. فطرةً ناموسلی چیتلی بر ادیلان انساندیدر. مشار الیه سیاسی، تاریخی، ذات عالیقدردر. ... قبله سلطان طرفندن کوستریلان اصرار الیوم صاغ اولان کوسه ... پاشالرك ... الانلرك رجاسی انضمام ایده‌رك مجردملته بر خدمت اولمق ایچون ناچار سرخفیه‌لك موقعنده خلاف مرضیسی اوله‌رق بر از مدت قالمش و پك چوق جان قورتارمشدر. ... ایله سوکلری کوجك ایشلر قوجق سلطان جیدلک عادتیدر. مرحوم غازی عثمان پاشانك مابین مشیرلکنده بو قسلدندر.

---

(١٦) خواجه قدری افندی حضرتلری چوق زمان اول عبدالحمیدك ظلمندن قاچاراق شمدی (پاریسده) بولنمقده‌در. برچوق آثار قیمتداری واردر (استنصاف) نام کتاب مستطاب وجمله‌دندر مشار الیه عصرك امام اعظمی دنیه جك درجه‌ده فاضل

باقلك ؟ سالنامه‌ده موجود اولان اشخاصی پترولله
دلوب بچسون دومانلر دالغه ، عرش رحمانی
بنم اول ضارب باب عذاب سچن استبداد
صاغ اولسه‌م حالك ايله يكسان ايدردم جمله زندانی .
صعود ايتسون قيغلجملر صاچوب دوری سماواته
ديبندن سيلديز ايستر بويله بردهشتلی ووالقانی
ياريلسه‌ن كوك يوزی ايته‌ون برهبر بحر بی‌پايان
تماشا ايتسون عالم يبلديزك اوستنده طوفانی
بوانناده سرابندن چيقوب (ابن‌المفر) ديركن
المده پادشاهك چاك چاك اولسون كريبانی ،
اوومنميتده ياپسون رسمی رسام (غالب)بك ١٧
كه اولسون سيرايدوب روح (رفائل) آفرين‌خوانی
قوشوب مظلوملر ارچبره ارق كلسون تماشايه ،
تكرلنسون اوهای وهويدن اوركونجه حيوانی ،

§

يترای خامه تطويل مقاله حاجت يوق ،
دعايه باشلاسن ترك ايت سلاحشورانه ميدانی
دكلدر سوز زمانی شمدی فعاليت ايسترلر ،
اوزاتمه دكلمه‌زلر بويله اسكی طرز ديوانی

(١٧) رسام شهير غالب بك كوپريلی زاده‌لردن اصيل و نجيب، حلوق واديب برذاتدر پارسده اجرای صنعت ايدر آثار نفيسه‌سی آور وپا سرسركيلرنده بالدفعات مظهر تقدير اولمشدر خوف مظالمدن استانبوله كيده‌مز بويله دكرلی برذات عاليقدرك

قيامت قوپسه‌ده ایرانی ویران ایلمه یارب
اهالینك تكثر ایلسون عمرانی ، سامانی .
درون مملكتده نفی قالسون امتیازاتك .
كلوب غصب ایتمسونلر اجنبی سرمایه‌دارانی ،
مظفر ایله هر یرده اراء شیر وخورشیدی .
بولندردقجه دنیاده الهی شمس تابانی
او شاه عادله اولدقجه پیرو حسن نیتده .
عموماً مظهر توفیق اوله حویشان ذیشانی ،
قولایلقله اولور هر بر امورنده (مظفر) شاه ،
دعا بیلمزكن (اشرف) جونكه اولدی ردعاخوانی
نیازی شویله‌در كه باب دركاه الهیدن .
ندیم خاصی دائم صحت اولسون نشئه دربانی ،
دعاسی بویله‌كم حضرت شاه دل اگاهك
تعالی ایلسون كیتدكجه (میمونانی) (اعیانی) .
مصرده قطعهٔ آتیه‌یی ورد زبان ایتدی
دعا بیلمز دیشمه‌ده بیلیرمش ایشته برهانی

قطعه

نصل تعیین مدت ایارم تحدید مقصدله
الهی سنجه وارکن هرمحالك وجه امكانی
وفات قابض الارواحدن تصكره اوزون مدت
بوعالمده كوكل صاغ كورمك ایستر شاه‌ایرانی

حربك
بدايتندنبرى
كچن مهم وقايع
حربيه

Harbin bidāyetinden beri geçen mühimm vakāyi'-i harbiye

حربك بدايتندنبرى كچن مهم وقايع حربيه

حربك بدايتندنبری کچن مهم وقایع حربیه

تموز

۲۳ آوستريا-مجارستان حكومتی ولی عهد فرانسوا فردینانداك ۲۸ حزيرانده (سرايووه) ده وقوع قتلندن طولايی صربستاندن ترضيه طلب ایتمش و (۴۸) ساعتده جواب ويرملك اوزره بر اولتیماتوم كوندرمشدر .

۲۵ صربستانه ويريلن اولتیماتوم مهلتنك تمدید ایدلمسی حقنده‌كی روسیه‌نك تكليفی رد ايدلمشدر .

صربستانك اولتیماتومه ويرديكی جواب غیر كافی عد ايدلمش وآوستريا-مجارستان سفيری محل مأموريتنی ترك ایتمشدر .

۲۸ آوستريا-مجارستان صربستانه اعلان حرب ایتمشدر .

۳۱ ایمپراطور آلمانیاده ادارهٔ عرفیه اعلان ایتمشدر .

آلمانیا عمومی سفربرلكنك تعطيلنی روسیه‌دن طلب ايتمش و جواب موافقت اعطاسی ایچون اون ایكی ساعت مهلت ويرمشدر .

آغستوس

۱ ایمپراطور سفربرلكك اجراسنی امر ایتمشدر .

آلمانیا روسیه‌یه اعلان حرب ایتمشدر .

روس قطعاتی آلمان حدودينی تجاوز ایتمشدر .

٢ سکزنجی آلمان قول اردوسی شمندوفر یوللرینك محافظه‌سی ایچون
لوکسنبورغی اشغال ایتمشدر.
«آوغسبورغ» آلمان قرووازوری (لیباو) ی بومباردمان ایتمشدر
فرانسه اعلان حرب ایتمه‌دن آلمانیایه قارشی معاملات خصمانه‌یه
باشلامشدر.
٣ آلمانیا فرانسه‌یه اعلان حرب ایتمشدر.
(قالیش) و (چنشتوخاو) آلمان قطعاتی طرفندن اشغال ایدلمشدر
٤ رایخشتاغ ملت مجلسی بش ملیارلق آلمان حرب استقراضنی قبول یتمشدر
آلمان قطعاتی بلچیقایه داخل اولمشدر.
انکلتره آلمانیایه اعلان حرب ایتمشدر.
٥ آلمان حرب کمیلری جزایرده‌کی لیمان استحکاماتنی تخریب ایتمشلردر
روسیه‌نك شرقیده (سولداو) قربنده بر روس سواری آلای
محو ایدلمشدر.
آوستریا-مجارستان روسیه‌یه اعلان حرب ایتمشدر.
قره‌طاغ آوستریا-مجارستانه اعلان حرب ایتمشدر.
٦ صربستان آلمانیایه اعلان حرب ایتمشدر.
آلمان قرووازورلرندن «گوبن» و «برسلاو»، انکلیز سفائن
حربیه‌سنك لیمان آغزنده قره‌غول ایتمەلرینه رغماً مسینا دن قاچوب
آچیق دکزه چیقمغه موفق اولمشلردر.
٧ جنرال «ئه‌میخ» قوماندا‌سنده‌کی آلمان قطعاتی (لیه‌ژ) استحکاماتنی ضبط
ایتمشلردر.
٨ «کونیغین لوئیزه» نامنده‌کی آلمان واپوری تایمس نهری منصبنه طوربیل
دوکمکده ایکن «آمفیون» نامنده‌کی انکلیز قرووازوری طرفندن غرق

ایدلمشدر . انكليز قرووازوری ده عینی زمانده بر طوریبله چارپه‌رق باتمشدر .
آلمان قطعاتی (بیاللا) و (شماله نینغکمن) ده‌کی محاربه‌لرده روسلره قارشی مظفریت قزانمشدر .
انکلیزلر (طوغو) مستملکه‌سندن (لومـه) یی اشغال ایتمشلردر .
١ (مولهاوزن) محاربه‌سی . (بلفورت) دن ایلریله‌مکده اولان فرانسزلر الساسده واقع (مولهاوزن) قربنده مدهش بر هزیمته دوچار اولمشلردر .
آوستریا-مجارستان فیلوسی (آنتیواری) لیمانی بومباردمان ایتمشدر .
١ (لوترینغ) ده واقع (لاغاردا) قربنده بر فرانسز آلایی آلمانلر طرفندن منهزم ایدلمش وایلك فرانسز بایراغی بو محاربه‌ده اغتنام اولنمشدر .
١ قره‌طاغ آلمانیایه اعلان حرب ایتمشدر .
دارالسلام انکلیزلر طرفندن بومباردمان ایدلمشدر .
١ انکلتره وفرانسه ، آوستریا-مجارستانه اعلان حرب ایتمشلردر .
١ صربستانده واقع (شاباتس) شهری آوستریا-مجارستان اردولری طرفندن ضبط ایدلمشدر .
١ آلمان مستحفظلری سلاح آلتنه طوپلانمشدر .
١ ایمپراطور غرب صحنهٔ حربنه عزیمت ایتمشدر .
(درینا) ده صربلر مدهش بر هزیمته دوچار اولمشلردر .
١ (اشتالوپونن) ده مظفرانه بر حربی متعاقب (٣٠٠٠) روس اسیر ایدلمشدر .
١ (ئو ١٥) تحت البحرینك انکلتره ساحللرنده‌کی جولاننден عودت ایتمدیکی بیلدیرلمشدر .

١٩ الساسده واقع (وايله‌ر) قربنده بر فرانسز آلایی وبابچیقاده کائ
(پرؤه‌ج) قربنده بر سواری فرقه‌سی منهزم اولمشدر .
(کیائوچو) لیمانی تسلیم ایتمسی حقنده ژاپونیانك آلمانیایه کوندردیک
اولتیماتوم نشرو اعلان ایدلمشدر .

٢٠ (لوترینغ) ده بویوك بر مظفریت . باویرا ولیعهدی قوماندا‌سند
بولنان آلمان قطعاتی (مچ) ایله (ووژ) آره‌سنده فرانسزلرك (٨) قول
اردوسنی مدهش بر هزیمته دوچار ایده‌رك (١٠٠٠٠٠) اسیر آلمش
و (١٥٠) طوپ اغتنام ایتمشلردر .
آلمان اردوسی بروکسلی اشغال ایتمشدر .
«استراسبورغ» آلمان قرووازوری انکلتره ساحلنده بر انکلیز
تحت البحرینی غرق ایتمشدر .
(غومبینه‌ن) ده (٨٠٠٠) روس اسیر آلنمش و (٨) طوپ
اغتنام اولنمشدر .

٢٢ آلمانیا ولی عهدینك اردوسی (مچ) ك شمالنده و (لونغوی) جوارند
بولنان دشمنی کمال مظفریتله کیری پوسکورتمشدر .

٢٣ (زه‌مواز) اوزرندن تجاوز ایتمش اولان بر فرانسز اردوسی . ووزتنبرغ
دوقه‌سنك قوماندا ایتدیکی اردو طرفندن منهزم ایدلمشدر .
آوستریا-مجارستان اردوسی پولونیاده کائن (قراسنیق) جوارند
(١٠٠٠) روس اسیر آلمش وبر چوق طوپ وماکنه‌لی تفنك ایله بر
آلای سنجاغی اغتنام ایتمشدر .

٢٤ (نامور)ك ضبطی . نفس شهر وبش استحکام ضبط ایدلمش ، دیکر
استحکاماتك بومباردماننه دوام ایدلمکده در .

باچیقانك آلمانلر طرفندن اشغال ایدیلن آقسامنده آلمان اصول ادارهسی وضع ایدلمشدر. جنرال فلدمارشال فون درغولچ باچیقا والیسی تعیین ایدلمشدر.

٢٥ (قراسنیق) قربنده آیاك (٢٣) نده بدأ ایدن محاربه متفقلرمزك غالبیتی ایله نتیجه لنمش وروسلر بوراده (٣٠٠٠) اسیر ترك ایتمشلردر.

٢٦ (لونغوی) استحکامی ضبط ایدلمشدر.

(نامور)ك صوك استحکامیده آلمانلرك النه كچمشدر.

آوستریا-مجارستان باچیقایه اعلان حرب ایتمشدر.

٢٧ آلمان اردولری باچیقا وفرانسهده (قامبره‌ی) دن (ووژ)ه قدر مظفرانه ایلرولمشدر. «قلوق» اردوسی (موبوژ) قربنده انكلیز اردوسنی تماميله پوسكورتمش، «بولوو» و «هاوزن» اردولری ایسه (٨) قول اردودن عبارت اولان فرانسز وباچیقا قوای عسكریهسنی (سامبر)، (نامور) و (ماس) آرهسنده مدهش بر هزیمته دوچار ایتمشلردر. آلمانیا ولی عهدینك اردوسی (لونغوی) اوكنده مستحكم بر موضع ضبط ایتمشدر.

فلاندا كورفزنده قرهیه اوطوران (ماغدهبورغ) قرووازوری كندی مرتباتی طرفندن برهوا ایدلمشدر.

٢٨ فرانسزلرك الك قوی استحكاماتندن (مانون ویللهر) ضبط ایدلمشدر.

متفوق انكلیز قواسی ایله آلمانلر آرهسنده (هلغولاند) آطهسنك شمال غربیسنده وقوعبولان محاربهٔ بحریهده آلمانلرك «آریادنه» قرووازوری ایله «فاو ١٨٧» طورپیدوسی غرق اولمش و «ماینچ» ایله «كولن» قرووازورلری خساره اوغرامشدر.

۲۹ (تاننبرغ) محاربهٔ مظفرانهسی. جنرال فون هیندنبورغك تحت قوماندا‌سنده کی قطعاتك کونلرجه سورن محارباتی متعاقب انهزامه اوغراتدیغی بش قول اردو واوچ سواری فرقه‌سندن مرکب روسلرك (ناره‌و) اردوسی بقایاسی حدودك خارجنه قدر تعقیب ایدلمشدر. روسلر بو محاربه‌ده (۹۲۰۰۰) اسیر ایله موجود بالعموم طوپلرینی غائب ایتمشلردر.

۳۰ متفق آوستریا اردولری ایله (دنیستر) آره‌سنده روسلرله شدتلی محاربه ایتمکده درلر. «دانقل» اردوسی (لوبلین) اوزرینه هجوم ایتمشدر. (قولم) جوارنده (تومارچاو) و (جاموازه) قربنده روسلر بیکلرجه اسیر غائب ایتمشلردر.

۳۱ فرانسه‌ده‌کی آلمان قطعاتی ایلریله‌مکده‌در. «بولوو» اردوسی (سن قانته‌ن) جوارنده متفوق بر فرانسز اردوسنی تماماً منهزم ایتمشدر. بر خروج حرکاتی اثناسنده قوماندان وافرادی اسیر دوشن (مونت‌مه‌دی) استحکامی آلمانیا ولی عهدینك اردوسی طرفندن ضبط ایدلمشدر.

ایلول

۱ تخمیناً (۱۰) قول اردو قوتنده‌کی فرانسز مرکز اردوسی (ره‌مس) ایله (وه‌ردون) آره‌سنده کیری پوسکورتلمشدر.

(جاموازه) و (تیشچوچه) جوارنده بر هفته دوام ایدن شدتلی محارباتده «آفنبرغ» اردوسی عظیم بر غالبیت قزانمشدر. روسلر بوراده بیکلرجه اسیر ایله (۱۶۰) طوپ غائب ایتمشلردر.

٢ «دانقل» اردوسی (لوبلین)ه موفقیتله هجوم ایتمشدر. بوکا مقابل آوستریالی متفقلرمزك شرقی غالیچیاده‌کی وضعیتی پك زیاده مشکلات کسب ایتمشدر.

٣ اوچ کونلك شدید محارباتی متعاقب (آمیه‌نس) شهری آلمان اردولری طرفندن ضبط ایدلمشدر.

آستریالی متفقلرمز (لمبرغ)ی تخلیه ایتمشلردر.

٤ فرانسز حکومتی پارسدن (بوردو) یه نقل ایتمشدر. آلمان قطعاتی بلا حرب (ره‌مس)ی اشغال ایتمشدر.

٥ انکلتره، فرانسه وروسیه منفرداً صلح عقد ایتمیه جکلرینه دائر لوندره‌ده بر معاهده امضالامشلردر.

(پاث فینده‌ر) نامنده‌کی انکلیز قرووازوری، انکلتره‌نك شمال ساحلنده کائن (سن آبس هد) موقعنده آلمانیانك «ئو ٢١» تحت البحری طرفندن غرق ایدلمشدر.

٧ (موبوژ)ك سقوطی. (موبوژ) استحکامی تسلیم اولنمشدر. دردی جنرال اولمق اوزره (٤٠٠٠٠) اسیر، (٤٠٠) طوپ ودها بر چوق مهمات وآلات حربیه اغتنام ایدلمشدر.

پولونیاده احراز ظفر ایدن شیلزیا آلایلری، روس خاصه آلایله قافقاسیا قول اردولرینه منسوب دشمن قطعاتندن (١٧) ضابط و (١٠٠٠) نفر اسیر آلمشلردر.

آوستریا-مجارستان اردو قوماندانلغی طرفندن ویریلن معلوماته کوره صربلرك (تیموق) فرقه‌سی (متروویچه)ده تماميله امحا ایدیله‌رك (٥٠٠٠) اسیر آلنمشدر.

۹ (له‌مبرغ) جوارنده باشلایان ایکی بر محاربه‌ده متفقلرمز تعرضه کچمشدر. پروسیا پرنسلرندن (یواخیم) شرق صحنهٔ حربنده بر شارانپل مرمیسی ایله یارالنمشدر.

پارسك شرقنه طوغری (مارن) اوزرندن ایلرولمکده اولان آلمان اردوسنك صاغ جناحی متفوق دشمن قواسنه قارشی کیری چکلمشدر. بوصوك محارباتدن آلنان غنائم ظفر بر قاچ بیك اسیرایله (۵۰) طوپدن عبارتدر.

جنرال هیندنبورغ، تحت قوماندانسنده‌کی آلمان شرق اردوسیله الآن پروسیای شرقی‌یی اشغال ایدن روس اردوسنك صول جناحنی مغلوب ایتمش وبو صورتله رجعت ایتمکده اولان دشمنی آرقه‌دن تهدیده موفق اولمشدر.

قاپودان «فون موللەر» قوماندانسنده‌کی (ئه‌مدن) آلمان قرووازوری بنکاله کورفزنده بتان آلتی انکلز کمیسنی ضبطایله بشنی باتیرمش و آلتنجیسنی مرتباتی ایله برابر قالکوتایه کوندرمشدر.

۱۱ (۲۲) نجی روس قول اردوسی (لیق) قربنده منهزم ایدلمشدر.

۱۲ روسلرك پروسیای شرقیدن فرارلری. روس اردوسنك پروسیای شرقیدن رجعتی عادتا بر فرار شکلنی آلمشدر. روسلری تعقیب ایدن جنرال هیندبنورغ حدودی کچمشدر.

۱۳ پروسیای شرقیده تماميله مغلوب ایدیلن روسلر داغنیق بر صورتده فرار ایتمکده درلر. الده ایدیلن غنائم مقداری (۳۰,۰۰۰) اسیر ایله (۱۵۰) طوپه بالغ اولمشدر.

آلمانیانك کوچك «هه‌لا» قرووازوری بر دشمن تحت البحری طرفندن غرق ایدلمشدر.

(لەمبرغ) محارباتی بلا نتیجه ختام بولمشـدر . متفقلرمز ، قسماً قزاندقلری مظفریاته رغماً عددجه پك متفوق اولان دشمنه قارشی دها مساعد بر خط حرب اخذی ایچون کیری چکیلمشدر .

۱٤ فرانسەدە موضع محاربەلرینك مقدمەسی . آلمان قرارکاه عمومیسندن اشعار اولنمقدەدر : غرب صحنهٔ حربندەکی حرکات عسکریه ، بزم ایچون فوق العاده مساعد یکی بر محاربەیه میدان آچمشدر .

غرب اردوسنك صاغ جناحنده باشلایان محاربه (وردون) ه قدر یاییلان شرقدەکی سائر اردولره قدر توسع ایتمشدر .

۱۷ ایکی فرانسز قول اردوسیله دیکر بر فرقـەنك بعض قطعـاتی (نووایون) لك جنوبنده تمامیله منهزم ایدیلەرك متعدد بطاریەلر غائب ایتمشلردر .

(رەمس) قربنده کائن شاتو (بریمونت) ه ایدیلن هجوم اثناسنده (۲۵۰۰) فرانسز اسیر ایدلمشدر .

۱۹ آفریقا آلمان مستملکەسنده کائن (لودەریچ) لیمانی انکلیزلر طرفندن اشغال ایدلمشدر .

۲۰ اوجه دار السلامده «مووه» نامندەکی اسکی آلمـان غانبوطنی غرق ایدن انکلترەنك «پەغازوس» قرووازوری زنکبار لیماننده «کونیغسبرغ» آلمان قرووازوری طرفندن غرق ایدلمشدر .

۲۲ انکلیز زرهلی قرووازورلرینك محوی . قول آغاسی «وەددیغەن» لك تحت قوماندانسندەکی « ئو ۹ » تحت البحری شمال دکزنده کائن (هوق وان هولاند) قربنده انکلیزلرك «آبوقیر» ، «قرەسسی» و «هوغ» اسمندەکی اوچ زرهلی قرووازورینی غرق ایتمشدر .

۲۲ رسماً بیلدیرلدیکنه کوره صوك اعلان ایدیلن حرب استقراضندن (۴،۳۸۹،۵۷۶،۰۰۰) مارقلق تحویلات اشترا ایدلمشدر .
۲٤ قیصه بر مدت مادراسی بومباردمان ایدن «ئەمدن» قرووازورینك ایکی پترول دپوسی یاقمش اولدیغنی هندستان حکومتی رسماً اعلان ایتمشدر .
۲۵ (وەردون) لـُ جنوبنده بولنان ایلك استحکامات موقەدن (شان‌دەرومن) استحکامی سقوط ایتمشدر .
۲٦ (وەردون) لـُ جنوبنده مجومه معروض قالان باجمله استحکامات آتش کسمشلردر .

آلمانیانك (کینه‌جدید) مستملکه‌سنده کائن «فریدریخ ویلهلم» لیمانی آوستراليا قطعاتی طرفندن اشغال ایدلمشدر .
۲۸ آلمان محاصره بطاریه‌لری «آنوەرس» استحکاماتنك بر قسمنی بومباردمانه باشلامشدر .

(قامرون) ده کائن (دووالا) یالی شهری انکلیزلر طرفندن بلا حرب اشغال ایدلمشدر .
۲۹ آلمان وآوستریا-مجارستان متحد قطعاتی روسلری غالیچیا حدودنده (وایقسل) لـُ هر ایکی جهتنه طوغری رجعته مجبور ایتمکده‌در .
۳۰ (نوایون) لـُ شمال غربیسنده کائن (رووا) و (فره‌زنووا) تپه‌لری فرانسزلردن ضبط ایدلمشدر .

تشرین اول

۳ (نیه‌من) اوزرندن تجاوز ایدن روس اردوسنك بعض آقسامی ایکی کون دوام ایدن شدید محارباتی متعاقب (آوغستوس) قربنده بویوك بر هزیمه دوچار اولمش و (۲۰۰۰) اسیر ایله بر چوق طوپ غنیمت ترك ایتمشلردر .

(آنوه‌رس) ك خارجی استحکامات خطنده، کرك داخلی استحکاماته وکرك شهره هجومه مساعد بر کدیك آچیلمشدر .

٤ روس خاصه محافظ آلایی پولونیاده (اوپاتوو) ایله (اوستروووچ) آره‌سنده اشغال ایتدکاری مستحکم بر موضعدن طرد ایدلمشدر .
آلمان اردولری روسلردن پك چوق طوپ وماکنه‌لی تفنك اغتنام ایله (۳۰۰۰) قدرده اسیر آلمشلردر .

٦ انکلیز وژاپون قوای متفقه‌سی (چینغتاو) ك پیاده سپرلرینه قارشی واقع اولان ایلك هجومنده (۲۵۰۰) تلفات براقه‌رق کیری پوسکورتلمشلردر .

۱ (آنوه‌رس) ك خارجی وداخلی استحکامات خطلری آره‌سنده بولنان بر انکلیز آلایی ایله بلچیقا اردوسی کیری پوسکورتلمشدر . (٤) آغیر بطاریه، (۵۲) صحرا طوپی ودها بر چوق ماکنه‌لی تفنك اغتنام اولنمشدر .
روسلرك (سوالکی) ایالتنده‌کی بر هجومی دفع ایدیله‌رك (۲۷۰۰) اسیر (۹) ماکنه‌لی تفنك اغتنام اولنمشدر .
(ایوانغورود) ك غربنده مظفریتله نتیجه‌لنن کوچك بر محاربه‌ده (٤۸۰۰) روس اسیر ایدلمشدر .

۸ بر دشمن طیاره‌سی طرفندن آتیلان بومبالردن بر دانه‌سی دوسلدورفده‌کی قابل سوق بالون هانغارینه اصابت ایتمشدر . هانغارك چاتیسی دلینه‌رك ایچرده‌کی قابل سوق بالونك محفظهٔ خارجیه‌سی خراب اولمشدر .
(لومچا) دن ایلریله‌مکده اولان بر روس قولی (لیق) ه واصل اولمشدر .

۹ (آنوه‌رس) ك سقوطی . قوماندان ومحافظه نفراتی شهری ترك ایتدکدن صوکره (آنوه‌رس) بعدالزوال اشغال ایدلمشدر .

۱۰ روسلرك پروسیای شرقی اردولرینه قارشی (شیروینه) قربنده‌کی هجوم و محاصره تشبثی دفع ایدلمشدر. بوراده روسلردن (۱۰۰۰) کیشی اسیر ایدلمشدر.

ایکنجی سبریا قول اردوسندن (۲۰۰۰) کیشی وارشوانك جنوبنده اسیر دوشمشلردر.

(پرزه‌میشل) استحکامی متفقلرمز طرفندن استرداد ایدلمشدر.

۱۱ «پاللادا» نامنده‌کی روس قرووازوری فلاندیا کورفزنده بر آلمان تحت البحری طرفندن غرق ایدلمشدر.

۱۲ روسلرك (شیروینه) قربنده یکیدن تشبث ایتدکلری بر محاصره عقیم براقیلمشدر. دشمن (۱۵۰۰) اسیر ایله (۲۰) طوپ ضایع ایتمشدر.

۱۳ (لیل) آلمانلر طرفندن اشغال ایدیلەرك (٤۵۰۰) اسیر آلنمشدر.

۱٤ (شیروینه) محاربتنده روسلرك هجومی دفع ایدلمشی و (۳۰۰۰) اسیر و (۲٦) طوپ ایله (۱۲) ماکنه‌لی تفنك اغتنام اولنمشدر.

روسلرك مکرراً (لیق) اوزرینه واقع اولان هجوملری دفع ایدلمشدر. (۸۰۰) اسیر ایله بر طوپ واوچ ماکنه‌لی تفنك اله کچمشدر.

وارشوایه طوغری کیری پوسکورتیلان روس ایلری قطعاتندن (۸۰۰۰) اسیر ایله (۳۵) طوپ اغتنام اولنمشدر.

(بروغه) آلمانلر طرفندن اشغال ایدلمشدر.

۱۵ «هاوق» نامنده‌کی انکلیز قرووازوری شمال دکزینك شمالنده «ئو ۹» تحت البحری طرفندن غرق ایدلمشدر.

(آنوەرس) غنائمی پك مدهشدر. الك آز (۵۰۰) طوپ وملیونلر قیمتنده مواد حربیه وتجاریه المزه کچمشدر. اسیر آلنان

ء ـ ۵۰۰۰ استحکام نفراتندن ما عدا (۲۰۰۰) ی انکلیز اولمق اوزره یکرمی، اوتوز بیك نفرده هولاندا طوپراغنه کچه‌رك سلاحلری آلنمشدر.

(اوستاند) آلمانلر طرفندن اشغال ایدلمشدر.

۱۷ «س ۱۱۵»، «س ۱۱۷»، «س ۱۱۸» و «س ۱۱۹» آلمان طورپیدولری، هولاندا ساحلی قربنده انکلیزلرله وقوعبولان بر محاربه نتیجه‌سنده باتیرلمشلردر.

۱۸ «ئه ۳» انکلیز تحت البحری شمال دکزنده‌کی آلمان کورفزنده محو ایدلمشدر.

۲۰ (ایزه‌ر) قنالنده‌کی آلمان اردولری، (نیوپورت)لك شمال غربیسنده بولنان سفائن حربیه نك اشتراك ایتدیکی بر طوپجی آتشی قارشوسنده دشمنله شدتلی بر محاربه‌ده بولنمقده‌درلر. بر انکلیز طورپیدوسی پك زیاده خساراته اوغرامشدر.

(لیل)لك غربنده شدتله محاربه ایدلمکده‌در. آلمانلر دشمنی بر چوق مواقعدن طرد ایده‌رك (۲۰۰۰) انکلیز اسیر و بر قاچ ماکنه‌لی تفنك اغتنام ایتمشلردر.

۲۲ متفقلرمز آشاغی (سان) ده مظفراً ایلریله‌مکده‌درلر. (چارچه‌چ) ده (۱۰۰۰) روس اسیر آلنمشدر.

(ایوانغورود)لك اوکنده آوستریا-مجارستان اردوسی ایکی روس فرقه‌سنی منهزم ایده‌رك (۳۶۰۰) اسیر و بر بایراق ایله (۱۵) ماکنه‌لی تفنك اغتنام ایتمشلردر.

۲۳ انکلیز کمیلری (اوستاند) ی بومباردمان ایتمشلردر.

۲٤ فوق العاده شدتلی محاربه‌لردنصکره (نیوپورت) و (دیکسموند) موقعلری آره‌سنده (ایزه‌ر) قنالی قوای مهمه ایله مرور ایدیله‌رك (۵۰۰۰) انکلیز اسیر آلنمشدر.

رویتر آژانسنك ویردیکی معلوماته کوره «قره‌فلد» نامنده‌کی آلمان واپوری، (قارلسروهـه) آلمان قرووازورینك بحرمحیط آطلاسیده باتیرمش اولدیغی (۱۳) انکلیز کمیسنك عموم مرتباتنی حاملاً (تنه‌ریف) ه واصل اولمشدر.

۲٦ آلمان قوای عمومیه ارکان حربیه رئیسی خسته‌لنمشدر. وکالةً حربیه ناظری جنرال (فون فالکنهاین) مأمور ایدلمشدر.

۲۸ پولونیاده رجعت. کونلرجه دوام ایدن شدید محارباتده روسلرك بالعموم هجوملرینی موفقیتله دفع ایتمش اولان آوستریا-مجارستان وآلمان اردولری، (ایوانغورود)، (وارشووا) و (نوووجورجیه‌وسك) دن ایلریله‌مکده اولان پك فائق روس قوای جدیده‌سی قارشیسنده یکی بر وضعیت آلمق اوزره رجعت ایتمشلردر.

آلمانیانك «ئه‌مدن» قرووازوری هندستانده کائن (پولوپه‌نانغ) لیماننده (یه‌نچوغ) نامنده‌کی بر روس قرووازوری ایله فرانسزلرك (موسکه) طورپیدوسنی غرق ایتمشدر.

(لیل) ك غربنده دشمنك مختلف مستحکم مواقعی ضبط ایدلمشدر. (۱٦) انکلیز ضابطی و (۳۰۰) نفر اسیر و (٤) طوپ اغتنام اولنمشدر.

۲۹ تورکیا ایله روسیه آره‌سنده مخاصماتك ابتداسی. عثمانلی فیلوسنك قره‌دکز بوغازندن چیقمسنی منع ایچون روس طورپیدولرینك واقع اولان تشبثی عثمانلی دونمانسنك آتشی قارشوسنده عقیم قالمش وایکی

روس کمیسی باتیرلمشدر . بر تورك قرووازوری قره‌دکزده واقع (ته‌ئودوسیه) یی طوپه طوتمشدر . (نیوپورت) ك جنوبنده و (ایپه‌ر) ك شرقنده موفقیتله تمادی ایدن هجوملرده (۸) ماکنه‌لی تفنك اغتنام ایدلمش و (۲۰۰) انکلیز اسیر آلنمشدر .

۳۰ باچیقساده‌کی آلمان اردولری (رامس قاپه‌لله) و (بیکسشوته) یی ضبط ایتمشدر . فرانسه‌ده (سواسون) ك شرقنده کائن (فانی) یه هجوم ایدلمش ودشمن عظیم ضایعاته دوچار اوله‌رق (ئه‌ن) ه طوغری پوسکورتلمشدر . (۱۰۰۰) اسیرایله (۲) ماکنه‌لی تفنك اغتنام ایدلمشدر .

یاووز سلطان سلیم زرهلیسی (سیواستوپول) ی موفقیتله طوپه طوتمشدر . ژاپون وانکلیز قوای متفقه‌سی (چینغتساو) استحکامنه قارشی بحری وبری بر هجوم عمومی‌یه باشلامشلردر .

۳۱ (ایپه‌ر) قربنده انکلیزلردن بر قاچ طوپ اغتنام و (۶۰۰) اسیر آلان آلمان اردولری متمادیاً موفقیتله ایلریله‌مکده‌درلر .

انکلیزلرك «هرمه‌س» قرووازوزی مانش قنالنده بر آلمان تحت‌البحری طرفندن غرق ایدلمشدر .

(تورقا) نك شمال شرقیسنده و (ستاری) نك جنوبنده کونلرجه دوام ایدن شدید محاربات متفقلرمزك مظفریتیله ختام بولمشدر .

تشرین ثانی

۱ آلمان فیلو سنك پارلاق بر مظفریتی . (شیلی) ساحلنده (سانتاماریا) آطه‌لری جوارنده و (قورونل) آچیقلرنده ویس آمیرال قونت (شپه) نك تحت قوماندا سنده بولنان آلمان قرووازور فیلوسی ، آمیرال (قرادوق)

تحت اداره‌سنده‌کی انکلیز قرووازورلری ایله محاربه‌یه کیریشه‌رك مظفریت قزانمشدر . (مونماوت) و (غودهوپ) انکلیز زرهلی قرووازورلری غرق ایدلمش و (غلاسقوو) زرهلیسی مهم خساره اوغرامشدر .

آلمانیاده اسرا قرارکاهلرنده و خسته‌خانه‌لرده بولنان اسرای حربیه‌نك مقداری ، (٧٢١٣) ی ضابط اولمق اوزره (٤٣٣،٢٤٧) نفره بالغ اولمشدر .

٢ (ایپه‌ر) ده ایلریلین هجوملرده چوغی انکلیزاولمق اوزره (٢٣٠٠) اسیر وبر چوق ماکنه‌لی تفنك آلنمشدر .

آلمان اردولری (سواسون) لك شرقنده واقع (ئه‌ن) ده فوق العاده تحکیم ایدلمش بر چوق موضعلره هجوم ایدرك (شاوون) و (سوپیر) ی ضبط و (١٠٠٠) دن زیاده فرانسز اسیر ایله (٣) طوپ (٤) ماکنه‌لی تفنك اغتنام ایتمشلردر .

آلمان حرب کمیلری ، انکلتره ساحلنده واقع (یارموث) لیماننه بر هجوم اجرا ایتمشلردر . (هالسیون) نامنده‌کی انکلیز ساحل محافظی خفیفجه خساره اوغرامش و «ده ٥» تحت البحری آتیلان بر طورپیله چارپه‌رق غرق اولمشدر . انکلتره بحریه نظارتی بش تشرین ثانیدن اعتبارًا عموم شمال دکزینك ساحهٔ حرب عد ایدیله‌جکنی اعلان ایلمشدر .

٤ جسیم «یورق» قرووازوری «یاده» لیمانی آغزنده‌کی ثابت طورپیلردن برینه چارپه‌رق غرق اولمشدر .

٥ تورکیه ایله انکلتره آره‌سنده اعلان حرب اولندیغی و (قبریس) لك انکلتره ممالکنه الحاق ایدلدیکی لوندره‌ده رسماً اعلان ایدلمشدر .

٦ (ایپه‌ر)ك جنوب شرقیسنده ایلریلمكده اولان هجوملرده فرانسزلردن (۱۰۰۰) كیشی اسیر و (٤) ماكنه‌لی تفنك غنیمت آلنمشدر .

۷ (جینغتاو)ك سقوطی . اوزون وقهرمانانه بر مقاومتی متعاقب شهر دشمنه تسلیم ایدلمشدر .

۸ مهم روس قواسنك (ویست چیتر) كولنك شمالنده‌كی بر هجومی دفع ایدلمشدر . روسلر (٤۰۰۰) دن زیاده اسیر و (۱۰) ماكنه‌لی تفنك غائب ایتمشلردر .

آوستریا-مجارستان اردولری صربستانده (لوچنیقا - قروپانی - لیوبوویا) خطنده مظفرانه ایلریلمكده‌درلر . برنجی اوچنجی صرب اردولری (والیه‌وو) یه طوغری رجعت ایتمكده‌درلر .

۹ (ایپه‌ر) ه قارشی تدریجاً ایلریلمكده اولان هجوملرده (۵۰۰) فرانسز ورنكلی انكلیز اسیر آلنمش وبر چوق ماكنه‌لی تفنك اغتنام اولنمشدر .

آلمان سواریلری ، پولونیای روسیده (قونین) قربنده بر روس طابورینی امحا ایدرك (۵۰۰) اسیر آلمش و (۸) ماكنه‌لی تفنك اغتنام ایتمشلردر .

(ئه‌مدن)ك غرقی . ئه‌مدن قرووازوری بحر محیط هندیده (قوقوز) آطه‌لری قربنده «سیدنه‌ی» نامنده بر آوسترالیا قرووازوری ایله پك چوق تلفاتی موجب اولان شدید بر محاربه‌یه كیریشه‌رك دشمنك متفوق طوپ آتشی آلتنده علولر ایچنده قالمش ومرتباتی طرفندن قره‌یه اوطورتلمشدر .

۱۰ (دیكسموید) آلمانلر طرفندن بالهجوم ضبط ایدلمشدر . (۵۰۰) دن زیاده اسیر ایله (۹) ماكنه‌لی تفنك اله كچمشدر .

آلمانیانك كنج آلایلری، ملی مارشی ترنم ایدرك (لانغه‌مارق) غربنده فرانسزلرك ایلك ایلری موضعلرینی بالهجوم ضبط ایتمشلردر. فرانسز پیاده‌سندن (۲۰۰۰) كیشی اسیر و (٦) ماكنه‌لی تفنك اغتنام ایدلمشدر.

(ایپه‌ر) ك جنوبنده كونلرجه دوام ایدن شدید محارباتی متعاقب دشمن (سن ئه‌لوا) دن پوسكورتیله‌رك (۱۰۰۰) كیشی اسیر و (٦) ماكنه‌لی تفنك آلنمشدر.

۱۱ (دیكسمود) ك جنوبنده و (ایپه‌ر) ك شرقنده وقوعبولان محارباتده فرانسزلردن (۷۰۰) اسیر و (٤) طوپ ایله (٤) ماكنه‌لی تفنك ضبط ایدلمشدر.

انكلیزلرك (نیغه‌ر) طورپیدوسی (دوور) قنالنده بر آلمان تحت البحری طرفندن باتیرلمشدر.

(شاتام) انكلیز قرووازوری (روفیچی) نهری آغزینه بر كمور كمیسی باتیره‌رق مدخلی سد ایتمك صورتیله ایچریده بولنان (كونیغسبرغ) آلمان قرووازورینی آبلوقه‌یه آلمشدر.

(پرزه‌میشل) تكرار روسلر طرفندن محاصره‌یه آلنمشدر.

۱۲ جهاد اعلانی. سلطان محمدخان خامس اردویه خطاباً اصدار ایلدیكی بر امرنامه‌ده عالم اسلامه جهاد اكبری اعلان ایتمشدر.

آلمان بحریه قطعاتی (ایزه‌ر) منطقه‌سنده (نیوپورت) قربنده فرانسزلره دهشتلی ضایعات ویردیره‌رك (۷۰۰) كیشی اسیر آلمشلردر.

(ایپه‌ر) قربنده موفقیتله ایلریلمكده اولان هجوملرده (۱۱۰۰) كیشی دها اسیر ایدلمشدر.

١٣ (لوقلاوەق) جوارنده بر روس قول اردوسی کیری پوسکورتلمشدر . (١٥٠٠) اسیر ایله (١٢) ماکنەلی تفنك اله کچمشدر .

(اشتالوپونن) جوارنده (٥٠٠) روس اسیر ایدلمشدر .

(آرغون) اورمانلرندەکی هجوملر شایان ممنونیت بر صورتله دوام ایتمکدەدر .

فرانسزلر عظیم ضایعاته دوچار اولەرق (١٥٠) اسیر ترك ایتمشلردر .

١٤ غرب اردولری ، صاغ جناح محاربتنده بر قاچ یوز فرانسز وانکلیز اسیر و (٢) ماکنەلی تفنك اغتنام ایتمشلردر .

١٥ (قوتنو) محاربتی . کمال مظفریتله دوام ایدن (ولوقلاوەق) محاربتی اثناسنده متعدد روس قول اردولری (قوتنو) یه قدر کیری پوسکورتلمش و (٢٣،٠٠٠) اسیر ایله (٧٠) ماکنەلی تفنك و بر چوق طوپ غائب ایتمشلردر .

پروسیای غربیده بولنان آلمان قطعاتی ، (سولداو) قربنده روس قواسنك ایلری حرکاتنی موفقیتله پوسکورتمش و (لیپنو) قربنده وقوعبولان بر محاربەده (وایقسل)ك صاغ ساحلندن ایلریلمکده اولان مهم روس قواسنی تکرار (پلوق) اوزرینه دفع وتنکیل ایلمشلردر . بوراده روسلردن (٥٠٠٠) اسیر آلنمش و (١٠) ماکنەلی تفنك اغتنام ایدلمشدر .

صربستانده (قولوبارا) یه قدر ایلریلین آوستریالی متفقلرمز (والیەوو) ایله (اوبرەنوواچ)ی اشغال ایلمشلردر .

تورکلر شط العرب دەکی (فائو) قربنده انکلیزلری مدهش بر انهزامه اوغراتمشلردر .

١٦ آوستریا-مجارستان بالقان اردولری باش قوماندانی فلدماشال (پوتیوه‌رەك) لك اشعارینه نظراً صربستانده، عددجه پك متفوق اولان بر دشمنه قارشی وقوعبولان صوك محاربانده (٨٠٠٠) اسیر (٤٢) طوپ و (٣١) ماکنه‌لی تفنك ودها بر چوق مواد حربیه الده ایدلمشدر.

بر روس تبلیغ رسمیسنه نظراً (کوپروکول) جوارنده وقوعبولان بر چوق محاربادن صوکره روسلر رجعته باشلامشلردر.

١٧ آلمان بحربالطق فیلوسنك بر قسمی (لیباو) لیمانناك مدخلنه بر طاقم کمیلر غرق ایدرك لیمانی سد ایتمش وشهرك مهم عسکری مواقعنی طوپه طوتمشدر.

سیواستوپول آچیقلرنده روس فیلوسی ایله مصادمه‌یه کیریشن تورك فیلوسی دشمنك بر حرب کمیسنی خساره اوغراتمش ومتعاقبا روسلر فرار ایتمشدر.

١٨ هوائی محاربات. — غربی فلاندرده برای استکشاف طیران ایدن بر آلمان هوائی فیلوسی ایکی دشمن طیاره‌سنی نزوله مجبور ایتمشدر. بونلردن بر دانه‌سی سرعت سقوطدن پارچه‌لانمشدر. آلمان طیاره‌لرندن بر یسی هنوز عودت ایتمامشدر.

شط العربده، انکلیزلرله (٩) ساعت دوام ایدن شدید بر محاربه‌ده تورکلر مظفر اولمشلردر.

١٩ صربستانده (لاچاره‌واق) مواقع مستحکمه سنده مساعـد هجوملرله ایلریلمکده اولان آوستریا-مجارستان قطعاتی صربلردن (٧) ضابط و (٦٦٠) نفر اسیر آلمشلردر.

٢١ ایکی دشمن طیارەسی (فریدریخسهافن) دەکی (زەپەلین) هانغارلرینە (٦) بومبا آتمشلرسەدە هیچ بر ضرر ایقاع ایدەمەمشاردر. بونلردن بریسی اوریلوب سقوط ایتمش ودیکری قاچمشدر.

آوستریالیلر جنوبی پولونیادە (پیلیقا) یی ضبط ایتمشلر و (٢٤٠٠) اسیر آلمشلردر.

٢٢ آلمانلر آرغون اورمانلرندە خطوە بخطوە ایلریلمکدەدرلر. فرانسز سپرلری وسائر نقاط استنادی بر برینی متعاقب ضبط ایدلمکدە وهر کون کلیتلی اسیر آلنمقدەدر.

تورك قرارکاه عمومیسندن بیلدیر لدیکنە کورە، تورك قطعاتی سویش قنالە واصل اولمش والقنطرەدە وقوعبولان بر مصادمەدە انکلیزلری منهزم ایتمشاردر.

٢٣ «ئو ١٨» آلمان تحت البحری اسقوچیانك شمال ساحلندە بر انکلیز قرەقول کمیسی طرفندن غرق ایدلمشدر.

٢٤ آوستریا-مجارستان ارکان حربیەسنك اعلاننە کورە مملکت داخلندە (١٠٠٠)ی ضابط اولمق اوزرە (١١٠،٠٠٠) اسرای حربیە موجوددر.

اسوەچدن استخبار ایدلدیکنە کورە «اوداسیوس» نامندەکی انکلیز دیرەدنوطی تشرین اول نهایتلرندە ایرلاندا ساحلندە غرق اولمشدر.

٢٥ (لوچ) و (لوویچ) مظفریاتی. (لوچ) و (لوویچ) قربندە، ماکنزین اردولری ایلە محاربە ایدن روسلرك برنجی وایکنجی اردولری وبشنجی اردوسنك بعض آقسامی مدهش ضایعاتە دوچار اولمشلردر- برچوق مقتول ویارەلیدن باشقە (٤٠،٠٠٠) دن زیادە اسیر ویرمشلر

و (٧٠) طوپ (١٦٠) مهمات آرابه‌سی، (١٥٦) ماکنه‌لی تفنك اغتنام اولنه‌رق (٣٠) طوپ غیر قابل استعمال بر حاله کتیرلمشدر.

آوستريالی متفقلریمزك جنوبی لهستانده آلدقلری اسرا مقداری (٢٩,٠٠٠) و اغتنام اولنان ماکنه‌لی تفنك مقداری (٤٩)ه بالغ اولمشدر. «بولوارق» نامنده‌کی انکلیز زرهلیسی، داخلی بر اشتعال نتیجه‌سنده (شرنه‌س) لیماننده برهوا اولمشدر.

٢٦ بر آلمان تحت‌البحری، قنال صولرنده، (هاور)ك شمال غربیسنده تصادف ایتدیکی «مالاهیت» نامنده‌کی انکلیز واپورینی غرق ایتمشدر. (قولوباره)ده آوستريا-مجارستان قطعاتی صربلردن (٩٠٠) کیشی اسیر، بر طوپ اغتنام ایتمشلردر.

٢٨ قارپاتلرده (هومونا)یه طوغری ایلریله‌مش اولان روسلر آوستريالی متفقلرمز طرفندن منهزماً کیری پوسکورتلمشلردر. بو محاربه‌ده روسلردن (١٥٠٠) اسیر آلنمشدر.

آوستريا-مجارستان اردولری صربستانك مختلف مواقعنده اجرا ایتدکلری محارباتده صربلردن ایکی فرقه قوماندانی، (١٩) ضابط و (١٢٤٥) نفر اسیر آلمشلردر.

٢٩ ایمپراطور شرق صحنهٔ حربنه عزیمت ایتمشدر. پروسیای شرقی حدودنده، (دارکه‌مه‌ن)ك شرقنده‌کی آلمان استحکاماتنه قارشی روس قوای جسیمه‌سنك واقع اولان هجوم تشبثی ضایعات عظیمه ایله دفع ایدلمشدر. مهاجملردن قصورقالان برقاچ ضابط و (٦٠٠) کیشی اسیر ایدلمشدر.

(وایقسل)ك جنوبنده‌کی محارباتده روسلردن (٤٥٠٠) اسیر و (١٨) طوپ المزه کچمشدر.

فلدمارشال فون درغولچ پاشا بلچیقا والیلکندن عفو ایدیله‌رك محاربه‌نك دوامی مدتنجه، طوغریدن طوغری‌یه معیت شاهانه‌یه مأمور ایدلمش وسواری جنرالی فون بیسینغ بلچیقا والیسی تعیین ایدلمشدر.

آوستریا-مجارستان قطعاتی، (والیوو-قاقاق) خطنك اك یوکسك موقعی اولان (سوفوبور)ی بالهجوم ضبط ایتمشلردر. صربلردن (۱۲۵٤) اسیر و (۱٤) ماکنه‌لی تفنك اغتنام ایدلمشدر.

۳۰ (وایقسل)ك جنوبنده‌کی محارباتده آلنان اسرا مقداری (۹۵۰۰) کیشی واغتنام اولنان طوپ مقداری (۱۸) عدد آرتمشدر. بوندن ماعدا (۲٦) ماکنه‌لی تفنك وبر چوق مواد حربیه ومهمات اله کچمشدر.

کانون اول

۱ آوستریا-مجارستان اردوسی بلغرادی اشغال ایتمشدر.

آرغون اورمانلرنده (۱۲۰) نومرولی وورتمبرغ پیاده فرقه‌سی دشمنك مهم بر استناد نقطه‌سنی ضبط ایتمشدر. بو میانده (۲) ضابط و (۳۰۰) نفر اسیر ایدلمشدر.

۲ رایخشتاغ مجلسی ایکنجی اجتماعنی عقد ایتمش وحکومتك بالجمله تکلیفاتنی بر مخالف رأیه قارشی اتفاق آرا ایله قبول ایلمشدر.

۳ ایمپراطور برلینه کلمشدر.

٤ مازوریه بطاقلقاری شرقنده‌کی اوفاق مصادماتده (۱۲۰۰) اسیر آلنمشدر.

آوستریالی متفقلرمز، صربستانده (آرانجه‌لوواس) قربنده دشمنله فوق العاده شدید بر محاربه‌یه طوتوشه‌رق (٦٠٠) اسیر آلمشلردر.

٥ آلمان وآوستریا-مجارستان قوای متحده‌سی شرقی غالیچیا محارباتنده روسلردن (٢٢٠٠) اسیر و بر چوق مهمات ولوازم اغتنام ایتمشلردر. (یوهانسبرغ) دن بیلدیرلدیکنه کوره جنرال (دووه‌ت) ودیکر (١١) بوئر قوماندانی توقیف اولنه‌رق بر استحکامده حبس ایدلمشلردر.

٦ (لوچ)ك ضبطی — آلمان اردولری بعدالزوال شهری اشغال ایتمشدر. ضایعات عظیمه‌یه دوچار اولان روسلر رجعت ایتمکده‌درلر.

غربی غالیچیاده‌کی آلمان وآوستریا-مجار قطعاتی روسلردن یکیدن (١٥٠٠) اسیر آلمشلردر.

٧ شمالی لهستانده‌کی آلمان اردولری (لوچ)ك شرق وجنوب شرقیسنی تعقیباً سرعتله فرار ایتمکده اولان روسلری یقیندن قوغالامقده‌درلر. روسلر پك عظیم قانلی ضایعاتدن باشقه (٥٠٠٠) اسیر ومهمات آرابه‌لری ایله برابر (١٦) طوپ غائب ایتمشلردر. آوستریا-مجار قطعاتی روسلری غربی غالیچیاده‌کی (دوبجیزه-ویلیچقا) موضعلرندن پوسکورتمشلردر. بو میانده (٢٧) سی ضابط اولمق اوزره (٥٠٠٠) روس اسیر ایدلمشدر.

متفقلرمز، صربستانده‌کی مواضع حربیه‌لرینی تبدیل ایتمشلردر. بلغرادك جنوب ساحه‌سنده دوام ایدن حرکات تعرضیه‌لری مساعد بر صورتده ایلریلمکده در. صربلردن (١٤) ضابط و (٤٠٠) نفر اسیر آلمشلردر.

۸ جنرال فون مولتکه خسته لغندن طولانی بر مدت غیر معینه ایچون وظیفه‌سنه عودت ایده‌میه جکندن قوای عمومیه ارکان حربیه رئاستنه حربیه ناظری جنرال فون فالکنهاین اصالةً تعیین ایدلمشدر.

آوستریا-مجار اردوسنك بر قسمی (میلانوواق) قربنده دشمنك پك فائق قوای عسکریه‌سنه تصادف ایدرك رجعته مجبور قالمشدر.

آلمان ابحار اجنبیه فیلوسنك صورت غرقی. قرووازور فیلوسی (فالقلاند) آطه‌لری آچیقلرنده متفوق بر انکلیز فیلوسنك هجومنه معروض قالمشدر. «شارنهورست»، «غنایزه‌ناو» و «لایپسیغ» قرووازورلری قهرمانانه بر محاربه‌دن صوکره غرق اولمشلردر.

۹ شمالی لهستانده (وایقسل) ك صاغ ساحلنده ایلریلمکده اولان آلمان قوللری (پرچاسنیچ) ی بر هجومده ضبط ایتمشلردر. بو موقعده (۶۰۰) روس اسیر و بر قاچ ماکنه‌لی تفنك اغتنام ایدلمشدر.

باطومك جنوبنده کائن (کونیه) یه عسکر چیقارمق تشبثنده بولنان روسلر، تورکلرك آتشی آلتنده کلی ضایعات ویره‌رك رجعته مجبور اولمشلر و تورکلرك النه (۶) طوپ ترك ایتمشلردر.

۱۰ «یاووز سلطان سلیم» نامنده‌کی جسیم تورك قرووازوری باطومی طوپه طوته‌رق یاقمشدر.

۱۱ فلاندرده کائن (نغه‌مارق) ك شرقنده اجرا ایتدکلری نتیجه‌سز بر هجومده، فرانسزلر (۶۰۰) مقتول و (۳۴۰) اسیر ضایع ایتمشلردر. آرغون اورمانلرنده‌کی آلمان عساکری فرانسزلرك مهم بر استنادگاهنی لغم آته‌رق ضبط ایتمشلردر. قسماً طوپراق آلتنده قالان دشمن کلی ضایعاته دوچار اولمش و (۶۰۰) اسیر غائب ایتمشدر.

آلمان سواریلری پروسیای شرقی حدودنده روسلرك سواری قطعاتنی کیری پوسکورته‌رك (۳۵۰) اسیر آلمشلردر.

بحریه ارکان حرب هیئتی طرفندن بیلدیریلدیکنه کوره (فالقلاند) آطه‌لرنده‌کی محاربه‌یه اشتراك ایتمش اولان (نورنبرغ) قرووازوری پیشنی تعقیب ایدن انکلیز حرب کمیلری طرفندن غرق ایدلمشدر.

آوستریالی متفقلرمز قارپاتارده‌کی مظفرانه بر محاربه‌ده روسلردن (۲۰۰۰) اسیر آلمشاردر.

(پرزه‌میشل) استحکامی افرادی صوك خروج هجومنده روسلردن (۷۰۰) اسیر (۱۸) ماکنه‌لی تفنك آلمشلردر.

۱۲ شمالی لهستانده متعدد دشمن مواضعی ضبط ایدیلەرك (۱۱،۰۰۰) اسیر و (۴۲) ماکنه‌لی تفنك الەکچمشدر.

(سن میه‌ل) و (پونت آموسون) یولنك وسطنده و (فلیری) اوزرینه طوغری وقوعبولان بر هجومده فرانسزلر (۶۰۰) اسیر ایله بر چوق مقتول ومجروح غائب ایتمشلردر.

غالیچیاده روسلرك جنوب قولی (نیما نووا) قربنده منهزم ایدیله‌رك رجعته مجبور ایدلمش ویوزلرجه اسیر آلنمشدر.

۱۳ قارپاتلرده ایلریلمکده اولان آوستریا-مجار قوای عسکریه‌سی صوك کونلرده روسلردن (۹۰۰۰) اسیر آلمشدر.

(برایزغاو) ده کائن (فرایبورغ) شهری اوزرینه کلن ایکی دشمن طیاره‌سی بر چوق بومبالر آتش ومتعدد آدملری یاره‌لیه‌رق شهرك بعض آقسامنده اولدقجه مهم خسارات مادیه ایقاع ایلمشدر.

صربستانده، (درینا) شهری اوزرندن جنوب شرقی‌یه طوغری حرکات تعرضیه‌ده بولنان آوستریالی متفقلرمز عددجه متفوق دشمن قوای جسیمه‌سی قارشیسنده تعطیل تجاوزاتله رجعت ایتمشلردر.

۱۴ متفقلرمزك غربی غالیچیاده‌کی تعرض حرکاتی، روسلری رجعته مجبور ایتمش وجنوبی پولونیاده‌کی روس جبهه‌سنی دخی صارصمشدر.

بلغراد، آوستریا-مجار قطعاتی طرفندن بلاحرب تکرار تخلیه ایدلمشدر.

فرانسزلرك (فوغه‌زه‌ن) ساحهٔ حربنده اشغال ایتدکلری (زه‌نهایم)ك غربنده کائن (اشتاین‌باخ) کوینك استردادی اثناسنده (۳۰۰) اسیر آلنمشدر.

۱۵ لهستان شمالنده دشمنك بر چوق مهم استناد نقطه‌لری ضبط ایدیله‌رك (۳۰۰۰) اسیر آلنمش و (٤) ماکنه‌لی تفنك اغتنام ایدلمشدر.

بحراً یاردم ایدن سفائن حربیه‌لرینك اشتراکیله (نیوپورت) قربنده دشمنك بدأ ایتدیکی بر هجوم تشبثی عقیم براقیلمش وفرانسزلردن (٤٥٠) اسیر آلنمشدر.

۱۶ روس حرکات تعرضیه‌سنك تعطیلی. روسلرك (شیلزیا) و (پوزه‌ن)ه قارشی تشبث ایتدکلری حرکات تعرضیه‌لری تماميله عقیم قالمشدر. دشمن اردولری لهستانك هر طرفنده، شدید جبهه محارباتی نتیجه‌سنده رجعته مجبور ایدلمش وهر طرفده تعقیب ایدلمکده بولنمشدر.

انکلیز سواحلنك بومباردمانی. انکلترەنك شرق سواحلنی استکشاف ایدن آلمان آچیق دکز فیلوسنك بر قسمی، (اسقاربوروغ) و (هارتل‌پول) مستحکم شهرلرینی بومباردمان ایتمشدر. شهرلرك دوچار اولدیغی تخریباتدن ماعدا ایکی انکلیز طورپیدو مخربی امحا

وبر دیکری تخریب ایدلمشدر. آلمان سفائنی پك جزئی خساره اوغرامشلردر.

لهستان جنوبیده کائن (پتریقاو) شهری، (آلمانیا ایمپراطوری وپروسیا قرالی بر نجی ویلهلم نومرو ۳٤) نامنده‌کی آوستریا پیاده فرقه‌سی طرفندن بر هجومده ضبط ایدلمشدر.

۱۷ فرانسزلرك (لاباسه) و (آراس) آره‌سنده وعینیله (زوم) جانبنده وقوعبولان هجوملری ضایعات عظیمه ایله دفع ایدلمشدر.

دشمنك یالکز (زوم) ده‌کی ضایعاتی (۱۲۰۰) اسیر و (۱۸۰۰) مقتولدن زیاده‌در. آلمانلرك ضایعاتی (۲۰۰) دن آزدر.

آرغونلرده موفقیتله نتیجه‌لنن مختلف هجوملرده (۷۵۰) اسیر وبر طاقم لوازمات حربیه اله کچمشدر.

۱۸ اسوج قرالنك دعوتی اوزرینه، دانیمارقه، نوروج واسوه‌ج قراللری (مالمو) ده اجتماع ایتمشلردر.

۱۹ (لاباسه) جوارنده فرانسز وانکلیزلرك تلفات عظیمه‌یی موجب اولان هجوملری دفع ایدیله‌رك (۲۰۰) رنکلی وبیاض انکلیز وفرانسز اسیر آلنمشدر. یالکز انکلیزلر جبهه اوکنـده (٦۰۰) مقتول براقمشلردر. (به‌تون)ك جنوب شرقیسنده واقع (نوتردام دو لوره‌ن) قرنده (٦۰) مترو طولنده بر آلمان سپری دشمنه ترك ایدلمشدر.

روسلر لهستانده کائن (راوقا) و (نیدا) نهرلرنده یکی احضار ایتمش اولدقلری بر موضعده مقاومت تشبثده بولنمشلردر.

روسلر غالیچیاده دخی یکیدن قوای مهمـه تحشیـده ایتمکده‌درلر.

انکلیزلر خلعنی اعلان ایتدکلری خدیو سابقك یرینه، محمد علی سلالەسنك بر حیات اکبر پرنسی بولنان حسین کامل پاشایی سلطان مصر عنوانیله خدیو تعیین ایتمشلردر.

٢٠ ایمپراطور تکرار جبههٔ حربه عزیمت ایتمشدر.

(ریشه بورغ لاوو) ایله (ده آلاباسه) قنالی آرەسندەکی دشمن سپرلری بالهجوم ضبط ایدلمشدر. دشمن تلفات عظیمه ایله موضعلرندن طرد ایدیلەرك بر طوپ، بش ماکنەلی تفنك، ایکی بومبا آتمغه مخصوص آلت اغتنام ایدلمش و (١٠)ی ضابط اولمق اوزره انکلیز وهندلیلردن (٢٧٠) کیشی اسیر آلنمشدر.

آلمانلر آیك اون سکزنده (نوتر دام دولورەن) ده غائب ایتمش اولدقلری سپری تکرار اشغال یلمشلردر.

(سوئەن ماسیژ) جوارنده (شالون)ك شمال شرقیسنده فرانسزلرك وقوعبولان بالجمله هجوملری آلمان آتشی قارشیسنده عقیم قالمشدر. (٤) ضابط و (٣١٠) نفر اسیر ایدلمشدر. بیکلرجه فرانسز سپرلر اوکنده مقتول یاتمقدەدر.

آرغونلرده (فوردوپاری) قربنده غایت مهم بر اورمانلی تپەنك ضبطی اثناسنده اوچ ماکنەلی تفنك وبر رەوولوەر طوپی اغتنام ایدیلەرك (٢٧٥) نفر اسیر آلنمشدر.

٢١ (فەستوبەرت) و (ژی‌وەنهی) قربنده غائب ایدیلن مواضعی استرداد ایچون فرانسز مستملکات قطعاتیله تقویه ایدیلن انکلیز اردولرینك عقورانه هجوملری تمامیله پوسکورتلمشدر.

(ریشبورغ) جوارنده انکلیزلر اسکی موضعلری تکرار استرداده موفق اولمشلردر.

لهستانده (راوقا) و (پچورا) منطقه‌لرنده روسلرله شدتلی محاربات وقوعبولمقده‌در.

آوستریالی متفقلرمزك بحری موفقیاتی. «۱۲» نومرولی آوستریا- مجارستان تحت البحری، اوترونتو قالنده اون آلتی سفائن جسیمه‌دن مرکب اولان فرانسز فیلوسنه بالهجوم (قوربه) سیستمنه مشابه اولان قوماندان گمیسنه ایکی طورپیدو انداختیله هر ایکیسنی‌ده اصابت ایتدیرمشدر. فرانسز طورپیدولرندن (کوری) ساحل بوینده غرق ایدلمشدر.

آوستریا-مجار قطعاتی، (اونغ) وادیسنك قسم علیاسنده (۶۵۰) و آلمان اردولری (بیقسشوته) محارباتنده (۲۳۰) اسیر آلمشلردر.

۲۲ انکلیزلر (ریشبورغ) جوارنده‌کی مواضعدن تکرار پوسکورتلمشدر. بو مواضعده آیك یکرمیسندنبری (۷۵۰) انکلیز ورنکلی اسیر وبش ماکنه‌لی تفنکله درت بومبا انداخت ماکنه‌سی اغتنام ایدلمشدر.

آوستریالی متفقلرمز (اونغ) وادیسنك یوقاریلرنده‌کی تعرضلرینه دواماله (۳۰۰) اسیر دها آلمشلردر. قارپاتلرك سائر موقعلرنده‌کی حرکات عسکریه‌لری دخی مساعد بر شکلده دوام ایتمکده‌در.

آوستریا-مجار اردولری (نیدا) ده‌کی محاربه‌لرك بریسنده (۲۰۰۰) اسیر آلمشلردر.

۲۳ (سولداو-نایدنبورغ) اوزرندن یکیدن تعرضه باشلایان آلمان اردولری بر قاچ کون دوام ایدن محاربه‌لرده روسلری پوسکورته‌رك (میلاو) شهریله جوارده‌کی بتون روس مواضعنی ضبط ایتمشلر و (۱۰۰۰) اسیر آلمشلردر.

٢٤ (فستوبرت) ك شرقنده‌كی انكلیز استحكاماتنك بر قسمی دها ضبط ایدلمشدر. آلمانلر (وایی) نك شمال شرقیسنده و (شیوی) قربنده بر دشمن بلوكنی باصه‌رق (١٧٢) فرانسز اسیر ایتمشلردر.

آوستریا-مجارستان اركان حربیه‌سنك اعلان رسمیسنه نظراً كانون-اولك اونبرندن یكرمیسنه قدر متفق اردولر (٤٣٠٠٠) روس اسیر آلمشلر و مملكت داخلنده‌كی اسرا مقداری (٢٠٠٠٠٠) ه بالغ اولمشدر.

توركار قافقاسیه حدودنده‌كی (اولتی) ایله (اید) آره‌سنده‌كی بر محاربه‌ده روسلردن (١٠٠٠) اسیر و بر چوق مهمات ولوازمات حربیه اغتنام ایتمشلردر.

آولونیا شهرنده ظهوری ملحوظ اولان قاریشقلغی منع ایتمك ایچون ایتالیا بحریه افرادی بلا حادثه قره‌یه چیقارق شهری اشغال مصلح آلتنه آلمشلردر.

٢٥ خفیف بر انكلیز قوهٔ بحریه‌سی آلمان كورفزینه نتیجه‌سز بر هجومده بولنمشدر. برای استكشاف صعود ایدن آلمان طیاره‌لریله متعدد سفائن هوائیه، ایكی انكلیز طورپیدو غربی و آیریجه بر معیت كمیسنی بومبا آته‌رق تخریب ایتمشلردر. درت انكلیز بحری طیاره‌سی محو ایدلمشدر.

روسلرك (لوتچن) ه قارشی واقع اولان هجوملری دفع ایدیله‌رك (١٠٠٠) اسیر آلنمشدر.

(فستوبرت) جوارنده‌كی محاربانده (١٩) ضابطله (٨٠٠) ی متجاوز رنكلی انكلیز نفراتی اسیر آلنمش و (١٤) ماكنه‌لی تفنكله (١٢) بومبا انداخت ماكنه‌سی، پروژكتور وسائر لوازم حربیه اغتنام ایدلمشدر.

میدان حربده مقتول یتان (٣٠٠٠) دشمن اجسادینك دفنی ایچون مخاصماتك موقتاً تعطیلنه انکلیزلر موافقت ایتمشدر.

(قومپیه ن)ك شمال شرقیسنده، (آمیه ن) و (تراسی لووال)ك جنوب شرقیسنده و (لیهون) جوارنده وقوعبولان مختلف کوچك مصادمه‌لرده (٣٠٠) اسیر آلنمشدر.

بر آلمان طیاره‌سی، تایمسك (ساوث ئه ند) جوارنده‌کی مدخلنه ودرت انکلیز طیاره‌سی دخی (لانغه‌اوغ) ده‌کی آلمان دکز حاملرینه بومبالر آتمشلردر.

٢٦ یالکز خسته‌خانه‌لردن عبارت اولان (اینور) کوینه یکرمی کانون اولده بر فرانسز طیاره‌سی طقوز بومبا آتمشدر.

اولجه‌ده، منطقهٔ حربدن کلیاً خارج وغیر مستحکم آچیق بر شهر اولان (بادن) ده‌کی (فرایبورغ) اوزرینه بومبا آتان فرانسزلرك بوصوك وحشی حرکاتنه جواباً (نانسی) منطقه‌سنده کائن مختلف مواقعه اورته چاپده بومبالر آتلشدر.

٢٧ (ایپه‌رن)ك جنوبنده اشغال ایدیلن بر دشمن سپرنده بر مقدار اسرا الده ایدلمشدر.

آوستریا-مجار قوای عسکریه‌سنك قارپات تپه‌لرینه یقین مواقعده‌کی قطعاتی روسلرك شدید هجوملری قارشوسنده رجعت ایتمشلردر.

٢٨ فرانسزلرك، (سن مونسهولد)ك شمال غربیسنده‌کی مختلف شدید هجوملری دفع ایدیله‌رك بر قاچ یوز اسیر آلنمشدر.

(آپرمونت)ك غربنده‌کی (برول) اورمانه وقوعبولان بر هجومده اوچ ماکنه‌لی تفنك ایله بر دشمن سپری ضبط ایدلمشدر.

(اینوولوچ)ك جنوب طرفلرنده علی الدوام محاربه ایدلکده‌در. روسلرك بو موقعده‌کی شدتلی هجوملری دفع ایدلمشدر.

قارپات کچیدلرینی تجاوز ایدن آوستریا-مجارستان اردولری دشمنك فائق قوای جسیمه‌سی قارشوسنده کچیدلردن کیری چکیلمشدر.

۲۹ ایتالیا برساغلیه‌ری عسکری، هر طرفی بایراقلرله دوناتلمش اولان آولونیه شهرینه دخول ایده‌رك شهری محافظه ایدن ایتالیا بحریه افرادی کیری چکیلمشدر.

انکلیزلرك خدیو مصر نصب ایتدکلری حسین کامل پاشا، با ارادهٔ سنیه عنوان ومناصبدن تجرید واعدامه محکوم ایدلشدر.

آمریقا حکومتی انکلتره‌یه ویردیکی بر نوطه‌ده انکلیز فیلوسنك آمریقا تجارتنه قارشی دها دوستانه بر وضعیت آلمسنی طلب ایتمشدر. انکلیزلرك قانونشکنانه تجاوزاتی آمریقاده عظیم خوشنودسزلق تولید ایتمکده‌در.

۳۰ (لوویچ) ایله (سکیرنه‌ویچ)ك هر درلو اشاعات کاذبه‌یه رغماً آلتی کوندنبری آلمانلرك النده اولدیغی قوای عمومیه قوماندانلغندن رسماً اعلان ایدلمشدر. (سکیرنه‌ویچ) آلمان حدودینك چوق کیریسنده‌در.

آوستریا-مجار اردولری قارپاتده‌کی (غوچوق) کچیدلرینك شمال طرفلرینه هجوم ایدرك بر چوق تپه‌لری ضبط ایتمشلردر.

(لوپقو) کچیدینك شمال طرفلرنده اجرا ایدیلن بر هجوم مقابلی روس تعرضی توقیف ایتمشدر.

٣١ قرارکاه عمومیدن بیلدیرلدیکنه نظراً لهستان محاربه‌لرینی متعاقب دشمنی یقیندن تعقیب ایدن آلمان اردولری (٥٦٠٠٠٠) روس اسیر آلمشلردر. بوصورتله (١١) تشرین ثانیسده باشلایان آلمان حرکات تعرضیه‌سی نتیجه‌سنده شیمدی‌یه قدر (١٣٦٠٠٠٠) اسیر، (١٠٠)ی متجاوز طوپ و (٣٠٠)دن فضله ماکنه‌لی تفنك غنیمت آلنمشدر.

١٩١٥ سنه‌سی

كانون ثانیسنك ابتداسندن بری كچن مهم وقایع حربیه

كانون ثانی

١ «فورمیدابل» نامنده‌كی انكلیز زرهلیسی قنالده باتمشدر .

١٤ (سواسون) ده كونارجه دوام ایدن محاربات ، آلمانلرك مظفریت قطعیه‌سیله نتیجه‌لنمشدر .

«ئه‌ن» نهرینك شمال ساحلی فرانسزلردن تطهیر ایدلمشدر .

١٥ چناق قلعه بوغازینی كچمك تشبثنده بولنان فرانسه‌نك «سافیر» تحت البحری تورك طوپچیلری طرفندن باتیرلمشدر .

١٩ انكلیزلرك شرقی آفریقاده‌كی هزیمتلری . انكلیزلر ایكی كونلك بر حربی متعاقب (یاسسینی) ده مغلوب اولمشلردر . یالكز مقتول اوله‌رق (٢٠٠) كیشی ضایع ایتمشلر و (٤) بلوك اسیر ایدلمشدر .

٢٣ هلغولاند آطه‌سنده‌كی محاربۀ بحریه . انكلیزلر اوچ كونلك بر مصادمه‌دن صوكره كیری چكیلمشلردر . «بلوخه‌ر» نامنده‌كی آلمان زرهلی قرووازوری ایله انكلیزلرك جسیم بر زرهلی قرووازوری باتمشدر .

٢٦ فرانسزلرك (قرائون) تپه‌لرنده و (هورته‌بیزا) ایله (لاقروت فه‌رم) جوارنده‌كی موضعلری بالهجوم ضبط ایدلمشدر .

شباط

٣ انكلیزلرك بیطرف باندیرالری سوءاستعمالی . انكلیز بحریه نظارتی ، بالجمله انكلیز تجارت كمیلرینه تعمیم ایتدیكی اوامر خفیه‌ده ، انكلتره وایرلاندا قناللرنده جولان ایدن آلمان تحت البحرلرندن تحفظ ایچون بیطرف حكومات باندیرالری كشیده ایتملرینی بیلدیرمشدر .

٤ عموم بریتانیا صولرینك منطقهٔ حرب اعلان ایدلمسی . آلمانیا ، انكلتره قنالی ده داخل اولدیغی حالده بالعموم انكلتره ساحل صولرینی اون سكز شباطدن اعتباراً منطقهٔ حربدن عدایتدیكنی اعلان ایتمشدر .

حدیده‌دن بیلدیرلدیكنه كوره مغروق «ئه‌مدن» قرووازورینك مرتباتی قپودان (فون موكه) قوماندهسنده محل مذكوره واصل اولمشدر .

١١ مازوریا قیش محاربه‌سی . فلدمارشال هندنبورغ طقوز كونلك بر محاربه‌یی متعاقب روسلری تمامیله منهزم ایتمشدر . روسلر پروسیای شرقیدن تمامیله دفع ایدیله‌رك حدودك دیكر طرفنده تعقیب ایدلمكده‌در .

١٢ متفق آوستریا ـ مجار اوردولری قارپاتلر وبوقووینا‌ده‌كی ایلری هجوملرنده مظفرانه دوام ایتمكده‌درلر . روسلردن (٢٩,٠٠٠) اسیر آلنمشدر .

١٦ شامپانیا قیش محاربه‌سی . شرقده‌كی عظیم مظفریاتمزه مقابلةً انكلیز وفرانسزلر غرب صحنهٔ حربنده شدتلی هجوملرده بولنمشلردر . فرانسزلر الك شدتلی هجوملرینی شامپانیاده‌كی مواضعمزه قارشی توجیه ایتمشلردر .

١٧ (چرنوويچ)لك تكرار اشغالى . روسلر بوقووينـاده پروت نهرينك تكرار قارشو ساحلنه پوسكورتلمشلردر . (چرنوويچ) آوستريا ـ مجارستان عسكرلرى طرفندن اشغال ايدلمشدر .

١٩ چناق قلعه بومباردمانى . سكز انكليز وفرانسز زرهليسى يدى ساعت متمادياً چناق قلعه خارجى استحكاماتنى بومباردمان ايتمشدر . بك آغير تخريب ايديلن آميرال كميسندن ماعدا اوچ دشمن زرهليسى خساره اوغرامشدر .

٢٢ مازوريا قيش محـاربه‌لرندن صوكره رجعت ايدن روسلرك تعقيباتنه نهايت ويرلمشدر . مقدار غنائم، (١٠٠,٠٠٠) دن زياده آلنان اسرا ميانده يدى جنرال و (٣٠٠) دن فضله طوپ وتخمين ايديله‌ميه‌جك درجه‌ده كثير سائر مواد حربيه‌دن عبارتدر .

كانون ثانيدن برى دوام ايدن غاليچيا وقارپاتلر محارباتى غنائمى ايسه (٩٠,٠٠٠) دن زياده آلنان اسرا ميانده (٦٤) ضابط و (٩) طوپ ايله (٣٤) ماكنه‌لى تفنكدن عبارتدر .

(١٩٦) نومرولى انكليز نقليه كميسى (بيچى هد) قربنده بر آلمان تحت‌البحرى طرفندن باتيرلمشدر .

٢٤ همان بر قلعه قدر مستحكم اولان (پرزاسنيچ) شهرى پروسياى شرقى احتياط اردولرى طرفندن بر هجومده ضبط ايدلمشدر . (١٠,٠٠٠) دن زياده اسير ايله (٢٠) طوپ آلمانلرك النه كچمشدر .

٢٦ (پرزاسنيچ) شهرى، متفوق دشمن قواسنك ورودى اوزرينه تكرار تخليه ايدلمشدر .

مارت

١ چناق قلعه مدخلنده‌کی سدالبحر قلعه‌سنك بومباردمانی اثناسنده ترك خمبره‌لریله فوق‌العاده دوچار خسار اولان بش دشمن زرهلیسی خط حربی ترك ایتمشلردر.

٤ (ئو ٨) آلمان تحت‌البحری (دوور) قربنده بر انكلیز طورپیدوسی طرفندن باتیرلمشدر.

٦ (راوا) جنوب شرقیسنده‌کی مظفرانه بر هجومده آلمانلر (٤٠٠٠) اسیر آلمشلردر.

٨ آلمانلر موفقیتله اجرا ایتدکاری مختلف هجوملرده (لومجا) قربنده (٨٠٠)، (پرزاسنیچ) ده (٣٠٠٠) و (راوا) ایله (نووه میاستو) قربنده‌ده (١٧٥٠) اسیر آلمشلردر.

١٠ «ئو ١٢» آلمان تحت البحری، انكلیزلرك «آریه‌ل» طورپیدو مخربی طرفندن باتیرلمشدر.

١١ انكلیزلر (نووشاپل) ده‌کی مواضعی تحکیم ایتمشلردر.

روسلر (آوغستوو) اورماننده دوچار اولدقلری یکی بر هزیمتده (٤٠٠٠)، (اوستروله‌نقا) قربنده (٢٢٠) و (پرزاسنیچ) ده (٣٢٠٠) اسیر ویرمشدر.

انكلیزلرك «بایانو» نامده‌کی معاون قرووازوری اسقوچیا ساحلی اوكنده بر آلمان تحت‌البحری طرفندن باتیرلمشدر.

١٥ انكلیزلرك (ئه‌لوا) جنوبنده‌کی (سن ئه‌لوا) موضع مرتفعی اوچ كوناك بر مصادمه‌یی متعاقب آلمانلر طرفندن ضبط ایدلمشدر.

١٦ انكلتره بحريه نظارتنك اشعارينه نظراً آلمانيانك (دره‌سدن) نامنده‌كی كوچك قرووازوری (یوآن فه‌رناندەز) آطه‌لری قربنده اوچ انكليز سفينهٔ حربيه‌سی طرفندن غرق ايدلمشدر.

١٧ روسيه ملی محافظ آلايلری پروسيای شرقی ولايتنك اك شمالنده بولنان (مه‌مل) شهرينه داخل اولمشلر وبر چوق او و چفتلكاری ياغما ايده‌رك احراق ايتمشلردر.

١٨ انكليز وفرانسز چناق قلعه فيلوسنك هزيمتی. چناق قلعه استحكاماتنه قارشی اجرا ايتدكاری نتيجه‌سز بر هجومده انكليز فيلوسی مهم خساراته دوچار اولمشدر. (بووه) نامنده‌كی فرانسز زرهليسی ايله انكليز زرهليلرندن «ايرره‌زيستيبل» و «اوسه‌آن» وآيريجه بر طورپيدو مخربی تورك طوپچيلری طرفندن باتيرلمشدر. فرانسه‌نك «غولوا» زرهليسی و «انفله‌كسيبل» نامنده‌كی انكليز زرهليسی فوق العاده خساره اوغرامشلردر.

٢١ روسلرك شدتلی بر سوقاق محاربه‌سندن صوكره تكرار (مه‌مل) دن دفع واخراج ايدلمشدر.

٢٢ (پرزه‌ميشل)لك سقوطی. (پرزه‌ميشل) استحكامی، درت بچق آی دوام ايدن محاصره‌يی متعاقب، بالجمله استحكامات وطوپلری قهرمان مدافعلری طرفندن تخريب ايدلدكدن صوكره روسلره تسليم ايدلمشدر.

٢٣ آلمان قوای بحريه‌سی طرفندن بومباردمان ايديلن (يولانغه‌ن) شهری قربنده، (مه‌مل) دن قاچان روسلری تعقيب ايدن آلمانلر روسلردن (٥٠٠) اسير آلمشلردر.

روسلرك (اوسترولەنقا) قربندە موفقيتلە دفع ايديلن هجوملرندە (٢٥٠٠) اسير آلنمشدر .

٢٦ «ئو ٢٩» ك ضياعى . انكلترە بحريە نظارتنك اشعارينە نظراً قپودان «وەددیغن» تحت قوماندەسندەكى «ئو ٢٩» تحت البحرى عموم مرتباتى ايلە غرق اولمشدر .

٢٧ «عايشە» نامندەكى يلكن كميسيلە حديدەدن حركت ايدن (ئەمدن) قرووازورى بقايا مرتباتى ، عربستان ليمانلرندن جدەنك جنوبندە كائن (ليد) شهرينە واصل اولمشدر .

٢٨ آلمان اردولرى (تاوروغ غەن) شهرينى بر هجومدە ضبط ايدەرك ، روسلردن (١٠٠٠) اسير آلمشلردر .

٢٩ (قرازنوپول) قربندە ايكى كون دوام ايدن بر محاربەدە روسلر فوق العادە عظيم ضايعاتە اوغرايەرق (٣٠٠٠) اسير ويرمشلردر .

٣١ آلمان شرق اردولرينك مارت ايچندە آلدقلرى اسرا مقدارى (٥٥،٨٠٠) و آوستريا-مجارستان اردولرينك آلدقلرى اسرا دخى (٤٠،٠٠٠) دن فضلەدر .

نيسان

١ آلمانيادە بولنان عموم اسراى حربيە مقدارى (٨١٢،٣٠٨) ە بالغ اولمشدر . بونك يارم مليونى روسلر تشكيل ايتمكدەدر .

٥ شرقى بشكيدلردەكى (پاسقاليا) محاربتى . قارپاتلردە (لابورجا) واديسنك شرقندەكى تپەلردە آلمان وآوستريا-مجارستان اردولرى مهم

روس موضعلرینی اشغال ایتمشلردر. کرك بو موقعده وکرك دیکر ملتصق منطقه‌لرده وقوعبولان سائر قانلی مصادمات نتیجه‌سنده روسلردن (۷۵۰۰) اسیر آلنمشدر.

(ماس) و (موزه‌ل) آره‌سنده‌کی محاربات. شامپانیاده‌کی هجوملرینك عقیم قالمسی اوزرینه فرانسزلر (ماس) و (موزه‌ل) آره‌سنده نتیجه‌سز بر طاقم یارمه حرکاتنه تشبث ایتمشلردر.

۱۲ بویوك قارپاتلر محاربه‌سی. روسلرك تقریباً مارتك یکرمیسنده‌نبری قارپاتلرده دوام ایدن هجوملری بوتون جبهه‌لرده توقفه اوغرامشدر.

۱۶ انکلیزلرك «ئه ۱۵» تحت‌البحری چناق قلعه‌ده باتیرلمشدر. قورتاریلان مرتبات اسیر ایدلمشدر.

۱۷ شمال دکزنده بر انکلیز تحت‌البحری غرق ایدلمشدر.

۲۰ آلمانیانك جنوب غربی آفریقا مستملکه‌سندن (قه‌ت مانسهوپ) دشمن اردولری طرفندن اشغال ایدلمشدر.

۲۲ (ئی‌پر) ده آلمان هجومی. آلمان اردولری (شته‌ن شتراته) و (هتزاز) قربنده قانلی زورلایه‌رق قارشی ساحله کچمشلر واوراده‌کی موقعلرینی تحکیم ایتمشلردر. (ئی‌پر)ك شمال وشمال شرقیسنده واقع برچوق اراضی ضبط ایدیله‌رك (۳۰) طوپ اغتنام و (۱۹۰۰) فرانسز وانکلیز اسیر ایدلمشدر.

۲۴ (ئی‌پر) ده مظفریتله ایلرولین آلمان اردولری یکی بر مصادمه‌ده (۱۰۰۰) انکلیز اسیر آلمشلردر.

(قومبر) ده فرانسزلرك هزیمتی. آلمانلر، (قومبر)ك جنوب غربیسنده‌کی (ماس) تپه‌لرینه بر هجوم ایده‌رك فرانسزلرك بر یری

آرقەسنه متعدد مدافعه خطلرینی یارەمشلردر . بر هجومده (١٦٠٠)
اسیر ایله (١٧) طوپ آلمانلرك النه کچمشدر .

٢٥ (تی پر) ده کمال موفقیتله تمادی ایدن محاربەلردە آلمان غنائم یکونی (٤٥)
طوپ ایله (٥٠٠٠) اسیرە بالغ اولمشدر .

روسلرك قارپاتلرده (اوچوق) کچیدینك شرقنده کائن (روچیووا)
دەکی بر نقطهٔ استنادی ضبط ایدیلەرك (١٠٠٠) روس اسیر آلنمشدر .

چناق قلعەیه هجوم عمومی . کالیبولی شبه جزیرەسنك درت مختلف
مواقعنه چیقاریلان دشمن عسکری قسماً کمیلرینه عودته اجبار ایدلمشلردر .
قرەدە قلان دشمن آری بورنی ایله سد البحری اشغال ایتمشدر . عینی
زمانده دشمن زرهلیلرینك چناق قلعەیی زورلامق خصوصندەکی تشبثاری
عقیم براقیلەرق بر طورپیدولری غرق ایدلمشدر .

٢٧ «لەئون غامبەتا» نامندەکی فرانسز زرهلی قرووازوری (سانتا ماریا
دی لوقا) بورنندن (٢٠) میل آچیقده بر آوستریا ـ مجار تحت البحری
طرفندن باتیرلمشدر .

٢٨ قوم قلعەیه چیقاریلان دشمن اردوسی کیری پوسکورتلمشدر . بر
انکلیز طورپیدو مخربی بوغازدن کچمکده ایکن باتیرلمش وپك زیاده
خساره اوغرایان (ژان دارق) نامندەکی فرانسز زرهلیسی علولر
ایچنده بوزجه آطەیه طوغری چکیلمشدر .

٢٩ آلمانلرك قورلاندەکی حرکات تعرضیەلری . روسیەنك شمال غربیسنده
حرکات عسکریەده بولنان آلمان ایلری قوللری ، کنیش برجبهه اوزرنده
مهم بر شمندوفر یولی اولان (دونابورغ ـ لیباو) خطی اشغال ایلمشلردر .
(دونکرك) آلمان طوپچیلری طرفندن بومباردمان ایدلمشدر .

٣٠ (چاولا) ده ایکی کون دوام ایدن محاربات آلمانلره مساعد بر صورتده نتیجه‌لنمشدر. (١٠٠٠) دن زیاده اسیر براقان روسلر (میتاو) ه طوغری فرار ایتمشلردر.

مایس

١ عثمانلی قرارکاه عمومیسندن اشعار ایدلدیکنه کوره «ئه ٢» انکلیز- آوسترالیا تحت البحری، مرمره دکزینه داخل اولمق تشبثنده ایکن غرق ایدلمشدر.

(غاللوپه‌ر) فناری قربنده «ره‌قرویت» نامنده‌کی انکلیز طورپیدو مخربی بر آلمان تحت‌البحری طرفندن باتیرلمشدر.

ایکی آلمان نوبتجی کمیسی (نوردهیندر) فناری جوارنده تصادف ایتدکاری بر انکلیز طورپیدو مخربی فیلوتیلالاسی ایله مصادمه‌یه کیریشه‌رك طوپله مجهز بر بالقجی کمیسنی باتیردقدنصوکره غرق اولمشدر.

٢ (تارنوو-غورلیچ) محاربه‌سی. باش قوماندان آرشیدوق فره‌دریقك رفاقتنده وماکنزه‌نك تحت قوماندا‌سنده بولنان متفق آلمان وآستریا-مجار اردولری، مجارستان حدودی جوارندن وایقسلده‌کی (دونایچ) منصبنه قدر دوام ایدن غربی غالیچیاده‌کی عموم روس جبهه‌سنی پك شدید محارباتی متعاقب بر چوق نقطه‌لردن یارمشلردر.

«قولومبیا» نامنده‌کی انکلیز غانبوطی (نوردهیندر) فناری قربنده بر آلمان تحت‌البحری طرفندن باتیرلمشدر.

٣ آلمانیانك بحری سفائن هوائیه‌سندن بری شمال دکزنده بر چوق انکلیز تحت البحرلری ایله محاربه‌یه کیریشه‌رك بونلردن بر دانه‌سنی غرق ایتمشدر.

٥ (دونايبچ) دهكی جبهه‌لرینك یارلمسندن طولایی قارپاتلرك غرب منطقه‌سندن دخی رجعت ایتمكده اولان روسلر متفق اردولر طرفندن تعقیب ایدلمكده‌در. جنرال (ماروپچ) ك بشكیدلرده‌كی (لوپقو) موقعنده باشلادیغی بر هجوم موفقیتله ایلریله‌مكده‌در.

ویسلوقا كچیدی بر چوق مواقعدن زورلانمشدر.

(ماس) ایله (موزه‌ل) آره‌سنده‌كائن (آبی) اورماننده فرانسزلر بویوك بر هزیمته دوچار اولمشلر وموضعلرندن طرد ایدیله‌رك (٢٠٠٠) دن زیاده اسیر ترك ایتمشلردر.

٦ (تارنوو) تكرار آوستریالیلر طرفندن اشغال ایدلمشدر.

٧ «لوزیتانیا» واپورینك غرقی. قونارد قومپانیاسنك لوزیتانیا نامنده‌كی واپوری آمریقادن كلیر ایكن، ایرلاندانك جنوب ساحلنده بر آلمان تحت البحری طرفندن غرق ایدلمشدر. یولجی ومرتبات اوله‌رق واپورده موجود اولان (١٩٠٠) كشیدن آنجق (٦٠٠) ی قورتلمشدر.

«مائوری» نامنده‌كی انكلیز مخربی (زه‌بروكه) اوكنده آلمان ساحل بطاریه‌لری طرفندن غرق ایدلمشدر.

(لیباو) ك اشغالی. (لیباو) ه قارشی ایلریلمكده اولان آلمان اردولری، بحراً بالطق فیلوسنك اشتراك ایتدیكی بر هجوم نتیجه‌سنده لیباو شهرینی اشغال ایتمشلر و (١٦٠٠) روس اسیر آلمشلردر.

٨ مجارستانك روسلردن تخلیه‌سی. غالیچیا اراضیسنده‌كی حركات تعقیبیه محارباتی هنوز دوام ایتمكده‌در. غالیچیانك جنوب شرقی طرفلرنده فوق‌العاده مستحكم اولان (چاله‌چینسكی) كوپری‌باشی بالهجوم ضبط ایدیله‌رك دشمن دینیسترك دیكر طرفنه آتیلمشدر.

٩ آراس قربنده‌كی محاربه. آلمان وآوستريالیلرك غاليچياده قزاندقلری موفقيات عظيمه‌يه قارشو فرانسز وانكليزلرك منتظر اولان هجوملری آراس ايله آرمانتيه‌ر آراسنده باشلامشدر.

اوچنجی روس اردوسنك غربی غاليچيا وقارپاتلرده مايس آيی ایچریسنده غائب ايتديكی اسرا مقداری (١٠٠،٠٠٠) ی تجاوز ايتمكده‌در.

١٠ غاليچياده وايقسالك جنوبنده محاربه ايدن مهم روس قواسی، آشاغی ويسلوقانك آرقه‌سنه طوغری رجعت سريعه ايله چكيلمكه مجبور ايدلمشدر.

لهستان روسيده فوق‌العاده تحكيم ايدلمش اولان (نيدا) جبهه‌سی روسلر طرفندن تخليه ايدلمشدر.

١١ قارپاتلر ووايقسل آراسنده روسلری تعقيب ايدن متفقلر اردوسی (سانوق) و (دينوو) آره‌سنده سان نهرينی كچمشلردر.

١٢ تارنوو-غورليچ محارباتی غنائمی. (٢) مايسدن بری دوام ايدن واوچنجی وسكزنجی روس اردولرينك محويله نتيجه‌له‌نن محارباتده آلمان وآوستريا-مجارستان متفق اردولرينك النه كچن غنائم (١٤٢،٠٠٠) اسير، (١٠٠) طوپ و (٣٥٠) ماكنه‌لی تفنكدن عبارتدر.

روسلرك غاليچياده‌كی رجعتلری دوام ايتمكده‌در. جنرال «وويرش» اردولری دشمنی لهستان جنوبيده (كيلسه) جوارينه قدر تعقيب ايتمكده‌درلر.

١٣ «غولیات» نامنده‌كی انكليز زرهلی قرووازوری چناق قلعه مدخلنده مورطو ليمانی جوارنده معاونت مايه نام عثمانلی طورپيدو مخربی طرفندن غرق ايدلمشدر.

١٤ لهستانده‌کی متفق اردولر ، (نووه میاستا) دن دینیسترك جنوبی ساحلنه قـدر ممتد اولان عموم جبهه اوزرنده هجوم ایتمکده‌درلر . (سان) جوارنده آلمان اردولری (یاروسلاو) ی وآوستریا-مجارستان اردولری دخی (رودنیك) و (لاچایه‌ك) ی ضبط ایتمشلردر .

١٦ آوستریا اردولری یوقاری دینیسترده (دروخوبیچ) ی ضبط ایده‌رك (٥١٠٠) اسیر اله کچیرمشلردر .

٢٢ بحر بالطقده کاش (غوتلاند) دن (٢٥) میل مسافه‌ده بولنان بر روس تحت‌البحری بر آلمان طیاره‌سی طرفندن بومبا ایله امحا ایدلمشدر .

٢٣ ایتالیا آوستریا-مجارستانه اعلان حرب ایتمشدر .

٢٤ ایتالیا ایله آوستریا-مجارستان آره‌سنده بدأ مصادمات . آوستریا-مجارستان فیلوسی ، اعلان حربی تعقیب ایدن کیجه‌ده ، (وندیك) ایله (بارله‌تا) آره‌سنده‌کی ایتالیا سواحلنده بولنان برچوق مواقع مهمهٔ عسکریه‌یی موفقیتله بومباردمان ایتمشدر .

غالیچیاده یکی حرکات تعرضیه . ماکنزن اردولری ، (پرزه‌میشل) ك شمالنده‌کی حرکات تعرضیه‌سنه کمال موفقیتله دوام ایدرك پك مستحکم متعدد مواقعی بر هجومده ضبط ایتمش و (٢١٠٠٠) اسیر ایله (٣٩) طوپ اغتنام ایتمشدر .

٢٥ استانبولدن رسماً بیلدیرلدیکنه نظراً بر تورك تحت‌البحری ، «پانته‌له‌یمون» نامنده‌کی روس زرهلیسنی قره دکزده غرق ایتمشدر .

«تریومف» نامنده‌کی انکلیز حرب کمیسی ساروس کورفزنده واقع آری بورنی اوکنده بر آلمان تحت‌البحری طرفندن باتیرلمشدر .

متفق اردولرك پرزەميشل اوكندەكى هجوملرى ايلريلمكدەدر. دشمندن (٤٨٠٠) اسير آلنمشدر. (لينسينغين) اردوسى، شدتلى محاربات نتيجەسندە (دوروبيچ) ك جنوب شرقيسندە و (استرى) قربندەكى روس جبهەلرينى يارمشدر.

«پرەنسەس ايرەنە» نامندەكى انكليز معاون قرووازورى «شيرنەس» قربندە بر اشتعال نتيجەسندە غرق اولمشدر.

٢٧ «ماجستيق» نامندەكى انكليز زرهليسى سدالبحر اوكندە بر آلمان تحت البحرى طرفندن باتيرلمش و «آغاممنون» سيستمندە ديكر بر حرب كميسى انداخت اولنان بر طورپيدو ايله تخريب ايدلمشدر. بونى متعاقب دشمن سفائن حربيەسى چناق قلعەدن يواش چكيلمشدر.

٣٠ بر آلمان تحت البحرى، آطەلر دكزندە كائن (ستراتوس) آطەلرى جوارندە بر انكليز قرووازورينى باتيرمشدر.

٣١ (پرزەميشل) ك شمال جبهەسندەكى اوچ استحكام باويرا اردولرى طرفندن بالهجوم ضبط ايدلمش و (١٤٠٠) اسير آلنەرق (٢٨) طوپ اغتنام اولنمشدر. (لينسينغين) اردولرى (استرى) دەكى مستحكم مواقعە هجوم ايدەرك شهرك جوار وشمال غربى قسمندەكى روس مواضعنى يارمشلر و (١٢٠٠) دن زيادە روس اسير ايدرك (٨) طوپ و (١٥) ماكنەلى تفنك اغتنام ايتمشلردر.

شرق جبهەسندەكى مايس غنائمى. كرك شرق وكرك جنوب شرقى صحنەحربندە آلمان و آوستريا-مجار اردولرينك مايس آيى ايچريسندە آلمش اولدقلرى اسرا مقدارى مجموعاً (٣٠٠,٠٠٠) دن فضلە اولديغى كبى بو ميانەدە (١٠٠٠) ضابطان بولنمقدەدر. غنائم مقدارى ايسە (٢٦٧) طوپ و (٦٣٤) ماكنەلى تفنكى متجاوزدر.

حزیران

۳ (پرزه‌میشل) قلعه‌سنك تكرار ضبطی . شمال جبهه‌سنده صوك قالان استحكامات آلندقدن صوكره پرزه‌میشل قلعه‌سی متفق اردولر طرفندن ضبط ایدلمشدر .

٤ بر آلمان تحت‌البحری (بالتیش پورت) قربنده «آموز» سیستمنده بر روس طوربیل قرووازورینی غرق ایتمشدر .

(دوبیسا) ده (ساودینكی) قربنده‌كی آلمان اردولری كوپری باشنی تخلیه ایتمكده اولان روسلره قارشی موفقیتله هجوم ایدرك (۱۹۷۰) اسیر آلمشلردر .

(قازابیانقا) نامنده‌كی فرانسز طوربیل كمیسی چناق قلعه اوكنده بر طوربیله چارپارق غرق اولمشدر .

۵ آلمانیانك بحری سفائن هوائیه فیلوسی انكلتره‌ده كائن مستحكم (هومبر) منصبنی و انكلیز فیلوسنك اس‌الحركه‌سی اولان (هارویچ) لیمانی موفقیتله بومبایه طوته‌رق بلاخسار عودت ایتمشلردر .

«لینسینغین» اردوسی (چوراونو) ده‌كی كوپری باشنی بالهجوم ضبط ایتمشدر . شمال دكزنده مسلح بر انكلیز بالقجی كمیسی طرفندن هجومه اوغرایان «ئو ۱٤» آلمان تحت‌البحری مصادمه نتیجه‌سنده باتمشدر .

٦ آلمانلر (ساودینكی) شرقنده موفقیتله تمادی ایدن حركات تعرضیه‌لرنده روسلردن (۳۳٤۰) اسیر آلمشلردر .

۷ آلمان بحری سفائن هوائیه فیلوسی انکلتره‌ده (کینغستون) و (غریمسی) ترسانه‌لرینه هجوم ایدرك بلاخسار عودت ایتمشلردر.

(چوراونو) نك شمال شرقیسنده کائن (نووسچین) ده «لینسینغین» اردولری روسلری یکیدن مغلوب ایتمشلردر. دینیسترك جنوبنده دخی روسلرك تعقیبنه دوام اولنه‌رق (٤٢٠٠) اسیر آلنمشدر.

۸ «سیتا دی فه‌ررارا» نامنده‌کی ایتالیا سفینهٔ هوائیه‌سی (فیومه) دن عودت ایتمکده ایکن «ئه‌ل ٤٨» نومرولی آوستریا-مجارستان بحری طیاره‌سی طرفندن آچیلان آتشله محو ایدلمشدر.

«لینسینغین» اردوسی دوام ایدن ایلری هجوملرنده (ایستانیسلاو) ی اشغال ایتمش و (٥٥٧٠) روس اسیر آلمشدر.

۹ «٤» نومرولی آوستریا-مجارستان تحت‌البحری «سان جیوانی‌دی-مه‌دوآ» نك (٣٠) میل غربنده «لیورپول» سیستمنده بر انکلیز قرووازورینی غرق ایتمشدر.

۱۰ «۱۰» و «۱۲» نومرولی انکلیز تحت‌البحرلری شمالی آدریاتیك دڭزنده بر آوستریا-مجارستان تحت‌البحری طرفندن غرق ایدلمشدر.

مدللی نامنده‌کی عثمانلی قرووازوری قره‌دڭزده بیوك بر روس طورپیدو مخربنی باتیرمشدر.

۱۱ روسلرك بوقوینادن رجعتاری. «فلانچه‌ربالتین» اردولری هر طرفده مظفریتله ایلرلسه‌یدرك روسلردن (٥٠٠٠) اسیر آلمشلردر.

شدتله تعقیب ایدیلن روسلر فوق العاده ضایعات ویره‌رك بوقووینا‌ده‌كی صوك موضعلرینی تركله اسكی حدودلرینه رجعت ایتمكده‌درلر.

١٢ (جاوله) نك شمال غربیسنده كائن «قوچه» یه ایدیلن بر هجومده (٣٣٥٠) یی متجاوز روس اسیر ایدلمشدر.

(بولیموو) ك شمالنده روسلرك مقابل تعرضلری دفع ایدلدیكی اثناده (١١٥٠) روس اسیر ایدلمشدر.

غالیچیاده (میلینستا) شهری ایله اولجه تخلیه ایدلمش اولان (سینیاوا) كوپری باشی تكرار ضبط ایدلمش و (٥٠٠٠) اسیر آلنمشدر.

١٣ (لیه‌وین) و (آراس) آره‌سنده فرانسزلر مهم بر هزیمته دوچار اولمشلردر. ماكنزین اردوسی (چه‌رنیاوا) و (سیه‌نیاوا) آره‌سنده (٧٠) كیلومترولق بر جبهه اوزرنده تعرض ایتمكده‌در. بوتون جبهه‌ده‌كی مهم روس موضعلری بالهجوم ضبط ایدلمش و (١٦٠٠٠) روس اسیر ایدلمشدر.

١٤ (قارلسروهه) شهرینه حقوق دوله مخالف هوائی بر هجوم. آچیق وهیچ بر صحنهٔ حربله مناسبتی بولنمایان قارلسروهه شهرینه بر دشمن طیاره‌سی طرفندن آتیلن بومبالر ایله (٨٠) كیشی یاره‌لنمش وبونلردن پك چوغی تلف اولمشدر.

١٥ (ایبووش-قالواریا) جبهه‌سنده آلمانلر طرفندن بر چوق یرلر ضبط و (٢٠٤٠) قدرده روس اسیر ایدلمشدر.

١٩ جنرال ماکنزین اردولری (غرودهك) موقعنی ضبط ایتمشلردر. دشمن لهمبرغك شمالندن بویوك (چولکیهو-راوا روشقا) خطنه قدر کیری پوسکورتلمش وبو هزیمت تأثیریله (غرودهك) و (دینیستر) باطاقاقلری آرهسندهکی ملتصق موضعلرینی ده ترك ایتمشدر.

٢٠ آرغونلرك غرب جهتنده بولنان آلمان اردولری (٢) کیلومترولق بر جبهه اوزرنده تعرضه باشلایهرق، فرانسزلرك یکدیکری آرقهسنده موضوع مدافعه خطلرینی بر هجومده ضبط ایتمشلر وبونلری استرداد ایچون فرانسزلر طرفندن واقع اولان مقابل هجوملرده دشمنه پك چوق ضایعات ویردیرهرك آیریجه (٦٢٩) کیشی اسیر آلمشدر.

ماکنزین اردولری (راوا-روشقا) یی ضبط وبیکلرجه روس اسیر ایتمشلردر. شمال دکزنده، (فیرت اوف فورت) ك (١٠٠) میل شرقنده (روغسبورغ) نامندهکی انکلیز زرهلی قرووازوری بر آلمان تحت البحری طرفندن طورپیلنمشدر.

٢١ تورکلر سد البحر جوارنده مدید وقانلی محارباتی متعاقب دشمنی مدهش بر هزیمته دوچار ایتمشلردر. دشمنك ضایعاتی (٧٠٠٠) کیشی رادهسندهدر.

٢٢ لهمبرغك تخلیصی. «بوم-ئهرمولّی» اردوسی شدید بر محاربهیی متعاقب لهمبهرغی ضبط ایتمشدر.

٢٣ ایتالیا حربنك ایلك آیی ایتالیانلر ایچون هیچ بر موفقیت کوسترمکسزین مرور ایتمشدر. آوستریا-مجار اردولری الآن حربك بدایتندهکی موضعلرینی اشغال ایتمکدهدر.

«لينسينغين» اردولری دینیستری کچه‌رك نهرك شمال ساحلنده. هنوز دشمنك يد اشغالنده بولنان (چوراونو) و (هاليچ) ده شديد محاربات طوتوشمشلردر.

٢٤ آلمانيانك جنوب غربی آفریقا مستملکه‌سنده (اوماروورو) نك (٦٥) كيلومتره شمالنده بولنان (قالقفه‌لد)، جنرال (بوتا) طرفندن اشغال اولنمشدر.

٢٦ (راوا-روشقا) نك شمال شرقيسنده بولنان برچوق دشمن موضعلری ضبط ايديله‌رك (٢٣٠٠) اسير آلنمشدر. يوقاری دینیسترك شمال ساحلنده (بوقاچوسه) قربنده بولنان تپه‌لر بالهجوم ضبط ايدلمشدر.

٢٧ بش كونلك شديد محارباتی متعاقب «لینسینغین» اردولری روسلردن (٦٤٧٠) اسير آله‌رق بوتون جبهه اوزرنده دینیستری زورلايوب كچمشلردر. (هاليچ) آلمانلر طرفندن اشغال ايدلمشدر.

٢٨ لینسینغین اردولری دشمنی (غريلا-ليپا) يه پوسكورتمشدر. روسلر (قاريبونقا) نك شمالنده (بوغ) آرقه‌سنه قدر چكيلمشلردر. آلمانلر (توماچوو) جوارنده روس اراضيسی داخلنده ايلريله‌مكده‌درلر. بو تعرضك تأثيريله دشمن، (طارنوو) و (سان)ك جنوبنده‌كی منطقه‌لرده بولنان موضعلربنی تخليه ايتمكه مجبور اولمشدر.

٣٠ حزيران آيی ظرفنده شرقده‌كی غنائم. كرك شرق وكرك جنوب شرقی صحنهٔ حربلرنده آلمان وآوستريا-مجارستان متفق اردولری طرفندن مجموعاً (٢٢٠,٠٠٠) وبوميانده (٦٤٢) ضابط اسير آلنمش و (١٠٠) طوپ ايله (٤١٦) ماكنه‌لی تفنك اغتنام اولنمشدر.

تموز

١ ولی عهد اردولرینك موفقیاتی . آرغونلرك (فوردوپاری) نك غربنده‌كی آقسامنده ولی عهد اردولری طرفندن اوچ كیلومتره طول و (٢٠٠—٣٠٠) مترو عرضنده‌كی دشمن سپرلری واستناد نقطه‌لری بالهجوم ضبط ایدلمشدر . (٢٥)ی ضابط اولمق اوزره (١٧٣٥) اسیر و (١٨) ماكنه‌لی تفنك اغتنام ایدلمشدر . (لینسینغین) اردولری ، روسلری (ماریامپول) دن (فیرله‌یوو)ه قدر اولان عموم جبهه اوزرنده رجعته مجبور ایتمشلردر . (٧٧٦٥) روس اسیر ایدلمشدر .

ماكنزین اردولری ، دشمنی (لاپونقا) و (بور) منطقه‌لرینه طوغری پوسكورته‌رك (اشتروجا) ایله (قراسنیق)ی ضبط ایتمشدر .

(وویرش) اردولری روسلری (سیه‌ن‌نو) نك جنوب غربیسنده و (ایلچا) نك قربنده بولنان موضعلرندن طرد ایتمشلردر .

٢ (آلباتروس) نامنده‌كی آلمان طورپیل كمیسی اسوچ صولرنده تصادف ایتدیكی درت روس زرهلی قرووازوری ایله محاربه‌یه كیریشه‌رك اسوه‌جك حقوق بیطرفیسنه رعایت ایتمین روسلرك دوام ایدن متفوق آتشی قارشوسنده (غوتلاند) ده (اوسترغارن) جوارنده قره‌یه اوطورتلمشدر .

(قراسنیق)ك شرقنده بولنان (شتودیچانكی) وغربنده‌كی (ویسنیقا) شهرلری متفق اردولر طرفندن ضبط و (٤٨٠٠) روس اسیر ایدلمشدر .

«۱۷۰ س» نومرولی ایتالیان طورپیدوسی ، آدریاتیك دکزی شمالنده محو ایدلمشدر .

روسلرك (چلوتا ــ لیپا) یه طوغری تعقیبی اثناسنده (۳۰۰۰) و (اشتودچیانکی) قربنده‌کی موضع اساسیلرینه واقع اولان هجومده دخی (۱۰۰۰) روس اسیر ایله (۳) طوپ اغتنام اولنمشدر .

آلمانلرك آرغونلرده‌کی حرکات تعرضیه‌سی دوام ایتمکده‌در ؛ بو محاربه‌لرده‌کی اسرا مقداری (۳۷) سی ضابط اولمق اوزره (۲۵۵٦) یه واغتنام اولنان ماکنه‌لی تفنکلرك مقداری‌ده (۲۵) ه بالغ اولمشدر .

٤ (پریستروالد) ك غرب جهتنده ، (قرووا ده قارم) جوارنده دشمنك (۱۵۰۰) متره وسعتنده بر سپری بالهجوم ضبط ایدیله‌رك (۱۰۰۰) اسیر ایله (۲) طوپ آلنمشدر .

(چلوتا ــ لیپا) یه واصل اولان لینسینغین اردولری نهرك غرب ساحلنی تماميله دشمندن تطهیر ایتمشلردر .

(قراسنیق) ك هر ایکی جهتده کونلرجه دوام ایدن محاربه‌لرده (آرشیدوق ژوزه‌ف فردیناند) اردوسی روس جبهه‌سنی یارارق (۸۰۰۰) روس اسیر ، (٦) طوپ و (٦) ماکنه‌لی تفنك اغتنام ایتمشلردر .

آلمانیانك شمال دکزنده بولنان بحری اس‌الحرکاتنه هجوم تشبثنده بولنان بر انکلیز هوائی فیلوسی کیری پوسکورتلمشدر .

بر فرانسز نقلیه سفینه‌سی چناق قلعه جبهه‌سنده سدالبحر اوکنده بر آلمان تحت البحری طرفندن غرق ایدلمشدر .

ایتالیانلرك (کورچ) قربنده‌کی هزیمتلری . اوچنجی ایتالیان اردوسی (کورچ) کوپری باشندن اعتباراً عموم آوستریا-مجارستان جبهه‌سی اوزرنده تعرضه کچمش وفوق العاده ضایعاته دوچار اوله‌رق تمامیله کیری پوسکورتلمشدر .

(آمالفی) نامنده‌کی ایتالیان زرهلی قرووازوری شمالی آدریاتیك دکزنده بر آوستریا-مجارستان تحت‌البحری طرفندن غرق ایدلمشدر .

جنوب غربی آفریقاده‌کی آلمان مستملکه‌سنك ضیاعی . جنوب غربی آفریقا مستملکاتی محافظ آلایلری ، جنرال (بوتا) نك قوماندہ ایتدیکی اون مثلی بر قوت قارشیسنده پك مساعد شرائطله تسلیم اولمشلردر .

(روفیجی) نهری منصبنده محصور قالان «کونیغسبرغ» قرووازوری انکلیزلر طرفندن تخریب ایدلمشدر .

آرغونلرده مظفرانه بر هجوم . ولی عهد اردوسی ، (ویه‌ن‌لوشاتو) نك شمال شرقیسنده (١٠٠٠) متره کنیشلکنده بر فرانسز خطنی ضبط ایتمش و (بورروئی) ك جنوب غربیسنده کی تپه‌لرده بولنان اوچ کیلومتره عرضنده و بر کیلومتره طولنده‌کی دیکر بر مرتفع موضعه هجوم ایده‌رك (٣٠٠٠) اسیر آلمشدر .

فرانسزلر آرغونلرده آلمانلرك ضبط ایتدیکی مواضعی استرداد ایچون مهم قوتلرله متعدد بیهوده هجوملرده بولنمشلردر . (٦٨) ضابط ایله (٣٦٨٨) اسیر آلنمشدر .

اخيراً زياده‌سيله تحكيم ايديلن (پرزاسنيچ) شهری ايكنجی دفعه اوله‌رق آلمانلر طرفندن اشغال ايدلمشدر . (سوالكی) نك شمال شرقی و (قولنو) نك جنوب غربيسنده بولنان (قالواريا) جوارنده بر چوق دشمن موضعلری ضبط و (٣٠٠٠) كيشی اسير ايدلمشدر .

١٥ آلمان اردولری (پوپه‌ليانی) نك شمالندن (ويندلاو) نهرينی كچمشلردر . (قولنو) و (پرزاسنيچ) ده‌كی حركات تعرضيه كمال مظفريتله ايلريله‌مكده‌در .

١٦ شرقده‌كی مضاعف حركات تعرضيه . (ويندلاو) ڭ شرقنده مظفرانه ايلريلين جنرال (به‌لوو) اردوسی (١٢) ضابط ايله (٢٤٥٠) روس اسير آلمشدر . جنرال (فون غالويچ) اردوسنك تضييقنه اوغرايان روسلر (چيقانوو - قراسنوزيلچ) مدافعه خطندن رجعت ايتمكده در لر . بو محاربه‌لرده روسلردن (٨٨) ضابط و (١٧،٥٠٠) نفر اسير و (١٩) طوپ ايله (٤٠) ماكنه‌لی تفنك اغتنام اولنمشدر . روسلر بوتون جبهه اوزرنده (ناره‌و) ه طوغری چكيلمكده‌درلر . مارشال هندنبورغك تحت قوماندا سنده بولنان اردولرڭ (١٤) تموزدنبری اجرا ايتمكده اولدقلری حركات عسكريه ، عينی زمانده شرق وجنوب شرقی صحنهٔ حربلرنده باشلايان بيوك بر حركت تعرضيه‌نك مبدأنی تشكيل ايتمكده‌در .

(بوغ) ايله (بوغ) و (وايقسل) آره‌سنده وقوعبولان عظيم محاربانده جنرال ماكنزن اردولری متعدد روس ايلری موضعلرينی ضبط ايتمشلردر . (قراسنوستاو) ڭ جنوب غربيسنده‌كی دشمن

خطوطی یاریله‌رق (٦٤٠٠) اسیر اله کچمشدر. متفق اردولر (غرابوویچ)ك غربنده دشمن موضع اساسیلرینی ضبط ایتمشلردر. یوقاری (وایقسل)ك غربنده (وویرش) اردوسی تکرار هجومه باشلامشدر.

١٧ شرق وجنوب شرقی صحنهٔ حربارنده روسلر هر طرفدن کیری پوسکورتیله‌رك بیکلرجه اسیر ضایع ایتمشلردر.

١٨ آلمانلرله آوستریالیلرك قورلاندن غالیچیایه قدر ممتد اولان حرکات تعرضیه‌لری موفقیتله ایلریله مکده‌در. دشمن بیکلرجه اسیر ضایع ایتمشدر.

(وینداو) آلمانلر طرفندن اشغال ایدلمشدر.

(دوبردو) محاربه‌سی. ایتالیانلر، (دوبردو) یایلاسی اتکلریله (غورچ) ده‌کی کوپری باشنه قارشی مهم قوتلرله تعرض تشبثنده بولنمشلرسه‌ده کیری پوسکورتلمشلردر.

بر آوستریا-مجارستان تحت البحری، (راغوزا) نك جنوبنده «کیزه‌په غاریبالدی» نامنده‌کی ایتالیان قرووازورینی طورپیله‌یه‌رك باتیرمشدر.

١٩ روسلر رجعتده دوام ایتمکده‌درلر. (بوغ) و (وایقسل) آره‌سنده (٣٥٠٠) و (زوقال) قربنده (٣٠٠٠) روس اسیر ایدلمشدر. «وویرش» اردوسی، (ایلزانقا) موقعنده‌کی فائق دشمن قوتلرینی دفع ایده‌رك (٥٠٠٠) اسیر آلمش و (رادوم-ایوانغورود) خطنه واصل اولمشدر. (رادوم) آوستریا-مجارستان اردولری طرفندن اشغال ایدلمشدر.

٢٠ روسلر شرق صحنهٔ حربنده‌کی رجعتارینه دوام ایده‌رك بیكلرجه اسیر ویرمشلردر. آرشیدوق ژوزه‌ف فردیناند اردوسی (بیشتریچا) ایله (وایقسل) آره‌سنده (٦٠٠٠) روس اسیر آلمشدر. وویرش اردوسنك بر قسمی (ایوانغورود) لـ جنوبنده‌کی کوپری باشی ایلری خطوطنی ضبط ایتمشلردر.

٢١ (چاوله) نك شمال شرقیسنده تلاقی ایتمك اوزره مختلف خطوطده ایلرولین آلمان اردولری مظفرانه محارباتی متعاقب (١٥٠٠) اسیر آلمشلردر.

(ایوانغورود) استحکامی غرباً آوستریا-مجارستان وجنوباً آلمان اردولری طرفندن محاصره آلتنه آلنمشدر. (بوغ) ایله (وایقسل) آره‌سنده محاربه دوام ایتمکده‌در.

٢٢ شرقه طوغری فرار ایتمکده اولان روسلری تعقیب اثناسنده (قورلاند) ده (٦٥٥٠) روس اسیر ایدلمشدر.

٢٣ (چاوله) قربنده مظفرانه محاربات. (بولوو) اردوسی (چاوله) قربنده بشنجی روس اردوسنی منهزم ایدرك داغتمشدر.

(روچان) و (پولتوسق) لـ ضبطی. مقاومتسوز بر صورتله ایلری‌یه هجوم ایدن «غالویچ» اردوسی (ناره‌و) نهری جوارنده (روچان) و (پولتوسق) استحکاملرینی ضبط ایتدکدنصکره مذکور ایکی استحکام آره‌سندن نهری کچمشدر.

۱٤ تموزدنبری دوام ایدن مضاعف حرکات تعرضیه نتیجه‌سنده (۱۳۰۰۰۰) اسیر، (۳۹) طوپ و (۱۳۲) ماکنه‌لی تفنك غنیمت آلنمشدر.

۲٤ آلمانلرك شرقده‌کی حرکات تعرضیه‌لری موفقیتله دوام ایدرك (بولوو) اردوسی طرفندن یکیدن (٦۰۰۰) اسیر آلنمشدر.

۲٦ (میتاو) ده روسلرك بر هجومی دفع ایدلمشدر. (ناره‌و) نهرینی کچن آلمان اردولرینه قارشی روسلر متحداً شدتلی بر مقابل هجومده بولنمشلرسه‌ده کیری پوسکورتلمشلردر. بو محاربه‌ده روسلردن (۳۳۰۰) اسیر ایله (۱۳) ماکنه‌لی تفنك الده ایدلمشدر. روسلر . (بوغ) نهری قربنده و (خروبیسچو) نك شمالنده بولنان بر چوق مواقعدن طرد ایدیله‌رك (٤۰۰۰) اسیر ترك ایتمشلردر.

(سوقال) ك جنوب شرقیسنده‌کی بر تپه، عنودانه محاربتی متعاقب ضبط و (۳۰۰۰) روس اسیر ایدلمشدر.

۲۷ مختلف محاربانده پریشان بر صورتده اطرافه داغیلان روسلردن (میتاو) ایله (نیه‌مه‌ن) آره‌سنده (۱۰۰۰) کیشی و (ناره‌و) ده نتیجه‌سز قالان بر مقابل هجوملرنده دخی (۲۵۰۰) اسیر آلنمشدر.

ایکنجی (غورچ) محاربه‌سی. طقوز کون دوام ایدن ایکنجی غورچ محاربه‌سی، تخمیناً (۱۰۰۰۰۰) کیشی ضایعات ویرن ایتالیانلرك عدم موفقیتله نتیجه لنمشدر.

٢٨ (سوالكى) نك شمال شرقيسنده بر چوق دشمن مواضعى ضبط ايديله‌رك (٣٠٠٠) روس اسير ايدلمشدر.

٣٠ (لوبلين)لك ضبطى. آوستريا-مجارستان سواريلرى (لوبلين)ه داخل اولمشدر.

روسلر، (بوغ) ايله (وايقسل) جبهه‌سى اوزرنده‌كى بتون موضعلرينى تخليه ايتمكده‌درلر.

3 1761 08119502 6